T.C. KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI
AVRUPA BİRLİĞİ SİYASETİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER BİLİM DALI

11 EYLÜL SONRASINDA AVRUPA'DA YABANCI DÜŞMANLIĞI VE İSLAMOFOBİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Burçin ARAZ

KOCAELİ 2019

T.C. KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI
AVRUPA BİRLİĞİ SİYASETİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER
BİLİM DALI

11 EYLÜL SONRASINDA AVRUPA'DA YABANCI DÜŞMANLIĞI VE İSLAMOFOBİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Burçin ARAZ

Danışman: Prof. Dr. İrfan Kaya ÜLGER

KOCAELİ 2019

T.C. KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI
AVRUPA BİRLİĞİ SİYASETİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER BİLİM DALI

11 EYLÜL SONRASINDA AVRUPA'DA YABANCI DÜŞMANLIĞI VE İSLAMOFOBİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tezi Hazırlayan: Burçin ARAZ
Tezin Kabul Edildiği Enstitü Yönetim Kurulu Karar ve No: 23/02/2019 -27

Jüri Başkanı: Prof. Dr. İrfan Kaya ÜLGER

Jüri Üyesi: Prof. Dr. Ertan EFEGİL

Jüri Üyesi: Dr. Öğr. Üyesi Pelin SÖNMEZ

KOCAELİ 2019

ÖNSÖZ

"11 Eylül Sonrasında Avrupa'da Yabancı Düşmanlığı ve İslamofobi" adlı çalışmamda, günümüzün siyasi gündeminde sıkça dile getirilen İslamofobi ve yabancı düşmanlığının, 11 Eylül sonrasında Avrupa'daki yansımaları ve Avrupa Birliği ülkelerindeki fiili durum ele alınmıştır.

Öncelikle, bu yüksek lisans çalışmamın hazırlanması için bana her zaman destek olan, tavsiyeleri ve deneyimleriyle yol gösteren danışmanım Sayın Prof. Dr. İrfan Kaya ÜLGER'e sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Yüksek Lisans öğrenimim boyunca desteklerini her zaman hissettiğim ve tez çalışmam süresince yanımda olan aileme, özellikle sevgili annem Nimet ÇEVİK ve babam Doğan ÇEVİK'e teşekkürü bir borç bilirim. Son olarak hayatımın her alanında olduğu gibi, tez çalışmamı hazırlarken de bana yardımcı olan eşim Alpay ARAZ'a da sonsuz teşekkür ederim.

Ekim 2019

Burçin ARAZ

İÇİNDEKİLER

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KISALTMALAR

AB : Avrupa Birliği

ABD : Amerika Birleşik Devletleri

AT : Avrupa Topluluğu

BM : Birleşmiş Milletler

ECRI : European Commission Against Racism and Intolerance (Irkçılık ve Hoşgörüsüzlüğe Karşı Avrupa Komisyonu)

EUMC : European Monitoring Centre on Racism and Xenophobia (Avrupa Irkçılık ve Yabancı Düşmanlığını İzleme Merkezi)

EUROPOL : European Union Agency for Law Enforcement Cooperation (Avrupa Polis Teşkilatı)

HSBC : The Hong Kong and Shanghai Banking Corporation (Hong Kong ve Şanghay Bankacılık Şirketi)

NATO : North Atlantic Treaty Organization (Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü)

NPD : Nationaldemokratische Partei Deutschlands (Almanya Ulusal Demokratik Partisi)

PEGİDA : Patriotische Europaer Gegen Islamisierung Des Abendlandes (Batının İslamlaştırılmasına Karşı Avrupalı Yurtseverler)

UNESCO : United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Teşkilatı

ÖZET

Bugün Avrupa'nın yükselen trendi haline gelen İslamofobi, tarihsel süreç içerisinde Soğuk Savaş'ın sona erdiği 1990'lı yıllardan günümüze kadar uzanan İslam'a ve Müslümanlara karşı bir tavır olarak görülmektedir. İslamofobi teori, işlevsel ve ideolojik bir kavramdır ve özellikle Sovyetler Birliği'nin çökmesinden sonra şekillenen İslamofobi, Müslümanlara ve İslam'a karşı ırkçılık ve yabancı düşmanlığı şeklinde kendini göstermiştir. 11 Eylül 2001 tarihinde New York'taki İkiz Kulelere yapılan saldırılardan sonra 11 Mart 2004 Madrid ve 7 Temmuz 2005 Londra saldırıları da Avrupalıların İslam tehdidi korkularını artırmıştır. Söz konusu terörist saldırılar sonrasında Avrupa'da İslam'ın ve Müslüman kesimin varlığını, Batılı değerlerin yok oluşu kapsamında bir tehdit olarak algılayanların sayıları artmıştır. Avrupa geneli teröre karşı daha sert tutumlar ve tedbirler almıştır. Avrupa'da İslam ve Türklere ilişkin söylemlerin hangi boyutta olduğu, Müslümanlara karşı söylemlerin medyada nasıl yansıtıldığı ve mevcut görüntünün Türkiye-Avrupa Birliği ilişkilerine nasıl yansıdığı konumuz açısından önem taşımaktadır.

Avrupa'da İslamofobinin kökeninde ırkçılık, yabancı düşmanlığı bulunmaktadır. İslamofobinin yaygınlaşmasında 11 Eylül terör saldırıları tetikleyici işlev görmüştür. İlave olarak Avrupa ülkelerinde göçmenlerin sayısının yıldan yıla artması yabancı düşmanlığının yaygınlaşmasına neden olmuştur. Almanya'da Türkler, Fransa'da Cezayirliler, İngiltere'de Pakistanlılar, Bangladeşliler ve Hintliler Avrupa'nın ötekileri olarak nitelendirilmiş ve dışlanmışlardır. Kara Afrikası'ndan gelenlere karşı ayrımcılık Avrupa ülkelerinde bir diğer sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Son 20 yılda kökenleri eskilere giden ırkçılık ve yabancı düşmanlığı, İslamofobi olarak yeniden öne çıkmıştır. Batı toplumları bir yandan ayrımcılıkla mücadele amacıyla yasal düzenlemeler yapmaktadır. Ama öte yandan hem üye devletlerde, hem de Avrupa Parlamentosunda yabancı düşmanı ve marjinal siyasal partilerin temsili artmaktadır.

Avrupa'da İslamofobinin güçlenmesinin bir düzineye yakın sebebi vardır. 11 Eylül 2001'deki saldırı, Batı ülkelerinde İslamofobinin güçlenmesini tetiklemştir.

Anahtar Kelimeler: İslamofobi, ırkçılık, yabancı düşmanlığı, ayrımcılık, 11 Eylül saldırısı.

ABSTRACT

Islamophobia, which has become the rising trend of Europe today, is seen as an attitude towards Islam and Muslims from the 1990s until the end of the Cold War. Islamophobia is a theory, functional and ideological concept, and Islamophobia, especially shaped by the collapse of the Soviet Union, has manifested itself as racism and xenophobia against Muslims and Islam. After the attacks on the Twin Towers in New York on 11 September 2001, the attacks of London on 11 March 2004 Madrid and 7 July 2005 increased the fears of the Europeans against the threat of Islam. After these terrorist attacks, the number of those who perceived the existence of Islam and the Muslim population in Europe as a threat to the disappearance of Western values increased. Europe has taken more rigid attitudes and measures against terrorism. Europe is to what extent the discourse on Islam and Turkey, as reflected how the bears say against Muslims in the media and how it reflected on issues important to our current image of Turkey-European Union relations.

Islamophobia in Europe has its origins in racism and xenophobia. The spread of Islamophobia has triggered the September 11 terrorist attacks. In addition, the increase in the number of immigrants in European countries from year to year has led to the spread of xenophobia. Turks in Germany, Algerians in France, Pakistani, Bangladeshi and Indians in England have been described as the others of Europe and excluded. Discrimination against those coming from Black Africa is another problem in European countries. In the last 20 years, racism and xenophobia, whose origins go back to the old, have come to the fore as Islamophobia. On the one hand, Western societies make legal arrangements to combat discrimination. On the other hand, the representation of xenophobic and marginal political parties is increasing both in the member states and in the European Parliament.

There are about a dozen reasons why Islamophobia has grown stronger in Europe. The attack of September 11, 2001 triggered the strengthening of Islamophobia in Western countries.

Key Words: Islamophobia, racism, xenophobia, discrimination, 9/11 attack.

GİRİŞ

Günümüzde tarihten süregelen endişe ve korkulara dayanan ve son yıllarda giderek artan ırkçılık ve yabancı düşmanlığı, Avrupa genelinde güçlenmiş durumdadır. Demokrasi ve insan hakları kavramlarının sıkça kullanıldığı uluslararası platformda; ırkçılık, ırk ayrımcılığı ve yabancı düşmanlığı gibi ideolojik sorunların Avrupa'da mevcut olması, Avrupa Birliği (AB) tarafından da sıkça tartışılmaktadır. Bu bağlamda ciddi düzenlemelerin ve politikaların uygulamaya aktarılması beklenmektedir. İslamofobinin güçlenmesinin bir başka dikkat çeken yönü Müslümanlara karşı var olan önyargıların gün yüzüne çıkmasıdır. Bugün tüm dünyada İslamofobi olarak adlandırılan bu sorun, başta Almanya olmak üzere, Avrupa genelinde ciddi önyargılara neden olmakta ve Avrupa'da yaşayan Müslümanlara karşı ırkçı ve ayrımcı davranılması sonucunu doğurmaktadır.

Irkçılık ve yabancı düşmanlığı, tarihsel süreçte hep var olan bir sorun olmakla birlikte, özellikle 18'nci ve 19'uncu yüzyılda Napolyon Bonaparte ile güçlü biçimde gündeme gelmiş ve Hitler ile 20'nci yüzyıla damgasını vurmuştur. Avrupa'nın kaderini değiştiren ırkçılık ve yabancı düşmanlığı, zaman zaman çatışmalara neden olarak savaşları da beraberinde getirmiştir. Bir ırkın, kendini diğerlerinden üstün saymasını savunan siyasi bir ideoloji olarak karşımıza çıkan *ırkçılık* ve bir ırkın yabancılara karşı duyduğu nefreti ve korkuyu taşıyan *yabancı düşmanlığı,* bugün Avrupa'nın entegrasyon sürecini doğrudan etkilemekte ve sarsmaktadır.

İslamofobi yani İslam korkusunun, geçmişte Haçlı Seferleri sırasındaki algı ile yakından ilişkili olduğu ve İslamofobinin kökeninin Haçlı Seferleri öncesine, yani Müslümanların hızlı yayılma dönemine kadar uzandığı bilinmektedir. O dönemlerde İslamın hızlı bir şekilde yayılması nedeniyle diğer inanç mensupları ile doğrudan siyasi ve ticari temaslar artmıştır. Avrupalıların Ortaçağ boyunca Müslümanların şiddet eğilimli, İslam'ın kadın düşmanı ve cinsiyetçi bir yapıya sahip olduğunu, Müslümanların zalim, zorba ve despot yönetimlerde yaşamaya mecbur kaldığını,

Batı'ya göre İslam'ın doğası gereği teoride eşitlikçi, ancak uygulamada baskıcı ve totaliter yapıda olduğu görüşünü savunmuşlardır. Günümüzde Batı dünyasının İslam ve Müslümanlar hakkında aynı duygu ve düşüncelere sahip olup olmadıkları da tartışılmalıdır. Batı ve Hıristiyan dünyasındaki İslam algısının ve İslam imajının sabit ve her zaman olumsuz olduğunu söylemek de pek doğru değildir. Değişen tavır ve düşüncelerle birlikte Batı'nın İslam'a karşı bakış açısı da kimi dönemlerde değişiklik göstermiştir. Bununla birlikte negatif imaj tarih boyunca hep güçlü olmuş ve günümüzde de bu yaklaşım genel bir eğilim haline gelmiştir.

11 Eylül 2001 tarihinde New York'taki İkiz Kulelere yapılan saldırılardan sonra, Avrupa'da eskiden beri güçlü olan *ırkçılık ve yabancı düşmanlığının* yanına yeni bir kavram olarak *İslamofobi* eklenmiştir. İslamofobi geçmişte, mininum düzeyde farklı boyutlarla karşımıza çıkmış olsa da günümüzde 'savaştan bir adım öncesi' diyebileceğimiz nefrete dönüşmüştür. İslamofobinin böyle bir anlam kazanması, kuşkusuz ki, 11 Eylül saldırıları neticesinde gerçekleşmiştir. Çünkü 11 Eylül 2001, genel olarak bir dönemin kapısının kapanıp, yeni bir dönemin açılması olarak kabul edilmektedir. ABD'de yaşanan ve El Kaide'nin üstlendiği 11 Eylül saldırıları İslamofobinin artmasında ve günümüze ulaşmasında en önemli tetikleyici faktör olmuştur. Bu eylem sonrasında artan güvensizlik, Avrupa ülkelerinde yaşayan insanları endişe ve korkuya sevk etmiştir. Uluslararası konjonktürde bomba etkisi yapan saldırılar sonrasında Amerikan hükümetinin, önce Irak'ı ve ardından Afganistan'ı işgal ettiği bilinmektedir. Hem Batı, hem de Amerika kıtası, İslam karşıtlığı ve İslam korkusu duygusunu benimsemeye ve İslam'ı kendileri için ciddi bir tehdit olarak algılamaya başlamışlardır. Saldırılarda en fazla zarar gören sivil halk olmuştur. İslamofobinin Batı'da tehdit unsuru olarak görülmesi, Müslümanlara karşı güvensizlik duygusunu öne çıkarmıştır. Böylece İslam dinine karşı tehdit algısı oluşmuş; Müslümanlar ile Avrupa'yı karşı karşıya getiren İslam düşmanlığı ve korkusu yani 'İslamofobi' kendini açıkça göstermiştir.

Tarihsel süreç içerisinde 'Avrupa Kimliği' kavramının değişen anlamı ve yorumları göz önünde bulundurulduğunda, bugün din faktörünün, Avrupa'da

“öteki”yi tanımlayan bir unsur olarak kullanılıp kullanılmadığı sorusu akıllara gelmektedir. Avrupa ülkelerinde görülen ırkçı, ayrımcı söylemler, dışlamalar ile birlikte Müslüman insanların siyasi, ekonomik ve sosyal alanlarda birtakım haklardan mahrum kalmaları söz konusu olmuştur. Günümüzde ise Müslümanların ırkçı, ayrımcı ve dışlayıcı politikalara maruz bırakılarak, Batı toplumu tarafından saldırılara uğradığını görmek mümkündür.

11 Eylül saldırılarından sonra, farklı ülkelerde de terör eylemleri gerçekleşmiştir. 15 Kasım 2003 tarihinde İstanbul Neve Şalom ve Beth İsrail sinagoglarına yapılan saldırılar ve 20 Kasım 2003 tarihinde İstanbul HSBC Bankası'na ve İngiltere Başkonsolosluğu'na yapılan saldırılar sonucunda 58 kişi ölmüş ve 100’ün üzerinde yaralanma olmuştur. 11 Mart 2004 tarihinde Madrid metrosunda; 7 Temmuz 2005 ve 21 Temmuz 2005 tarihlerinde Londra'da gerçekleşen patlamalar da terör saldırılarının devam ettiğini gözler önüne sermektedir. Avrupa genelinde bu olaylar sonrasında alarm verilmiş, terör tehdidine karşı güvenlik önlemlerinin arttırılması gündeme gelmiştir. Günümüze yaklaştıkça bu olaylar zincirine yenilerinin de eklenmesi sonucunda Avrupa’da “islam tehdidi” algısı güçlenmiş ve buna paralel olarak da güvenlik önlemleri arttırılmıştır. Bu çalışma, Avrupa’da İslamofobinin neden güçlendiğini objektif bir bakış açısıyla ortaya koymayı amaçlamaktadır.

“11 Eylül Sonrasında Avrupa'da Yabancı Düşmanlığı ve İslamofobi” adlı çalışmamın birinci bölümünde ırkçılık, yabancı düşmanlığı ve İslamofobi kavramlarının ne anlama geldikleri ve tarihsel gelişimlerinin nasıl bir seyir takip ettiği üzerinde durulmuştur. Zira çalışmanın üzerine oturacağı kavramların neleri ihtiva ettiğinin açık biçimde ortaya konulması ehemmiyet taşımaktadır. Bu çerçevede ırk ve ırkçılık kavramları analiz edilmiş, aynıca ayrımcılık ve yabancı düşmanlığı ve son olarak da İslamofobi kavramları ele alınmıştır. İkinci bölümde, Avrupa ülkelerinde yabancı düşmanlığı ve İslamofobinin neden yükseldiği incelenmiştir. Özellikle, ABD’nin New York kentinde İkiz Kulelere 11 Eylül 2001 tarihinde yapılan saldırı sonrasında yabancılara karşı nefretin nasıl medya kanalıyla

tahrik edildiği ve İslam fobisinini önce ABD'de sonra da Batı Avrupa ülkelerinde nasıl yayıldığı ve dünyanın diğer bölgelerinin bu gelişmelerden nasıl etkilendiği analiz edilmiştir. Batı Avrupa'da Almanya, Fransa, İngiltere ve Hollanda gibi devletlerde ortaya çıkan gelişmelerin özellikle dikkat çekici olduğu açıktır. Çünkü anılan ülkelerde kayda değer ölçüde yabancı ve Müslüman nüfus yaşamaktadır. Almanya'da Türkler, Fransa'da Cezayirliler ve Kara Afrika'dan gelenler, İngiltere'de Pakistan, Hindistan ve Bangladeş kökenli olanlar ve Hollanda da da eski sömürgelerden gelenlerin nüfus içerisindeki oranları ve toplumdaki görünürlükleri artmıştır. Üçüncü bölümde ise Avrupa Birliği bünyesinde Irkçılık ve Yabancı Düşmanlığı ile yürütülen mücadele ele alınmıştır. Bu kapsamda uygulanan politikalar, oluşturulan kurumlar ve stratejiler ele üzerinde durulmuştur. Çalışmanın son bölümünde ise, AB'nin ırkçılık ve yabancı düşmanlığı ile ilgili mücadele faaliyetleri analiz edilmiştir.

Bu çalışmanın temel soru cümleleri şunlardır: Avrupa'da son 20 yılda güçlenen yabancı düşmanlığı ve İslamofobi'nin gerisinde sadece 11 Eylül 2001'de patlak veren terör olayları mı vardır? Avrupa'da kökenleri çok eskilere dayanan ırkçılık ve yabancı düşmanlığının güçlenmesinin demografik yapı ile arasında bir bağlantı kurulabilir mi? Avrupa ülkelerinde nüfus artış hızının stabil veya negatif olmasına karşılık yabancıların nüfusunun artması ve toplumda görünürlüklerinin güçlenmesi ile İslamofobi ve yabancı düşmanlığı arasında korelasyon kurulabilir mi? Yabancı düşmanlığı ve İslamofobinin güçlenmesinin ekonomik boyutu var mıdır? İslamofobinin güçlenmesi acaba bir kurgu sonucu mu gerçekleşmiştir yoksa kendiliğinden ortaya çıkan bir gelişme midir? Avrupa ülkelerinde popülist aşırı milliyetçi siyasal akımların desteğinin artması ile ile yabancı düşmanlığı ve İslamofobi arasında doğrudan bir bağlantı var mıdır? İnsan hakları kapsamına girdiği için, ayrımcılıkla mücadele kapsamında AB düzeyinde ve ulusal düzeyde hükümetler tarafından yürütülen çalışmaların İslamofobi, ayrımcılık ve yabancı düşmanlığının azalmasında bir etkisi var mıdır?

Çalışmada tüm bu soruların cevapları aranacak ve seçilmiş Avrupa ülkelerinden örnekler temelinde Avrupa'nın yabancı düşmanlığı ve İslamofobi karnesi ortaya konulacaktır. Bu çalışmanın hipotezi, Avrupa'da tarihsel temelleri güçlü olan "öteki" düşüncesinin ve ayrımcılığın, 11 Eylül sonrasında uluslararası konjonktürün etkisiyle kıta genelinde güçlendiği, yabancı düşmanlığı ve İslamofobi olarak nükzettiği şeklindedir. Çalışma bu iddianın doğru olup olmadığını test etme amacı taşımaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. KAVRAMSAL ÇERÇEVE: IRKÇILIK, YABANCI DÜŞMANLIĞI (ZENOFOBİ) VE İSLAMOFOBİ KAVRAMLARI

1.1. IRKÇILIK KAVRAMI

Günümüzün popüler kavramları arasında yer alan ırkçılık kavramının temelini geçmiş yüzyıllara götürmek mümkündür. Belli bir soy veya türü tanımlamak için kullanılan *ırk* kavramı, bugün *ırkçılık* için zemin oluşturmaktadır. Irkçılık kavramı incelenirken, ırk kavramının teorik çerçevesinin çizilmesi aydınlatıcı olacaktır.

1.1.1. Irk Kavramı

Irk kavramının Batı dillerine yerleşmesi konusunda anlayış ve görüş birliği bulunmamakla birlikte 13. yüzyıl Roma diline ait olduğu savunulsa da, 15. yüzyılda Fransız diline girdiği konusunda görüş birliği mevcuttur. Irk kavramı, İspanyolca'da 'raza', Portekizce'de 'raça', İtalyanca'da 'raza' olarak kullanılmaktadır. 16. yüzyılda yine Roma dilinde popüler olan kavram, Fransızca'dan İngilizce'ye ve Almanca'ya bir değişikliğe uğramadan 'race' şeklinde geçmiştir. 19. yüzyılda, Almanca'da 'rasse' şeklini alan ırk kavramının Avrupa dillerine yerleşmesi bu şekilde olmuştur.[1]

Irk sözcüğünün net bir anlam kazanmaması, 'race' sözcüğünün farklı anlamlarda kullanılmasından kaynaklanmıştır. 'Race' sözcüğü; insan türü, insan soyu anlamında kullanıldığı gibi aynı zamanda üzerinde net bir görüş birliğine

[1] Sinan Özbek, **Irkçılık**, Bulut Yayınları, İstanbul, Kasım, 2003, s.10.

varılamayan belli fiziksel özelliklere sahip insan topluluklarını tanımlamak için de kullanılmıştır.[2]

Fransız Albert Memmi, ırk (race) kavramının yakın zamanlara ait olduğunu vurgulayarak, kavramın Latince 'ratio' sözcüğünden türediğini savunmaktadır. Bu yaklaşımın net bir kaynaktan yoksun olduğu göz önünde tutulduğunda, yine ırk ve ırkçılık üzerine yazan Immanuel Geiss de, ırk kavramının ortaya çıkışına dair belirttiği görüşlerinde daha inandırıcı olabilmektedir. Irk kavramının, Latince olduğunu savunan Memmi'nin karşısında Geiss, ırk kavramını Arapça kökenli olduğunu belirtmektedir. Bu düşüncesini savunurken İspanya ve Portekiz'in Araplar ile olan o dönem yakın ilişkilerini göz önünde tutan Geiss, Avrupa çapında ırk kavramının ilk kez İspanya ve Portekiz tarafından kullanıldığını ispatlamaya çalışmaktadır. Söz konusu Avrupa ülkelerindeki kullanımıyla 'soy'u ifade eden ırk kavramı, ailelerin, insan toplulukları arasındaki soyluluklarından anlam kazanarak, 'generasyon' ile aynı anlamda kullanılmaktadır. Görülen o ki, Avrupa çevresine asırlar önce yerleşen ırk kavramı hakkında tam bir görüş birliği bulunamamaktadır.

Irk kavramı, modern anlamda bir insan grubunu tanımlamak ve belirlemek için ilk kez Fransa'da kullanılmıştır. Burada daha çok soy, tür kavramlarının anlamdaşı olarak kullanılan *ırk* kavramına, hiçbir değer yargısı yüklenmeden sadece analitik sınıflandırmaya yönelik bir tanım yapılmaktadır. Buna ek olarak 17. ve 18. yüzyıllarda, ırk kavramı ve ırklar hakkında pek çok şey yazılarak, ırk kuramları üretilmiştir. 18. yüzyılda ırk kavramına değinen isimlerden biri, Immanuel Kant'tır. Kant, 'Von den verschiedenen Rassen der Menschen' (Çeşitli İnsan Irkları Üstüne) adlı makalesinde ırkları sabit ve değişmez görerek, ırkı tanımlarken, cilt rengi ve geldiği yer üzerinden tanımlama yapmaktadır. Kant, dünyanın her yerindeki insanların bir ve aynı doğal türe ait olduğunu[3]; çünkü insanların, sürekli doğurgan çocuklar dünyaya getirdiklerini vurgulamıştır. Kant, bu yaklaşımında, insanlar arasındaki farklılıkların ve büyüklüklerinin bir kenara bırakılması gerektiğini belirtmektedir.

[2] Alaeddin Şenel, **Irk ve Irkçılık Düşüncesi**, Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara, 1984, s. 83.
[3] Özbek, **a.g.e.** , s. 21.

Irk kavramı, kapitalizmin gelişmeye başlaması ile birlikte gündeme gelmiş ise de bugünkü anlamıyla kullanan ilk düşünür Kant'tır. Irk kavramını açıklamaya çalışırken, 'soylulaşma' kavramına da değinen Kant, aynı soyun farklı türlerinin farklı bölgelerde olmasına rağmen üreyerek varlıklarını sürdürdüklerini ileri sürmektedir. Aynı soyun farklı türleri arasındaki karışımı ırk olarak tanımlayan Kant, ırkların birbirleri içerisinde eriyerek asimile olmamalarına dikkat çekmiştir. Zenci ve beyaz ırkı birbirinden farklı iki ırk olarak örnek gösteren Kant'a göre ırkların oluşmasında, o bölgenin iklim özellikleri ve türlerin beslenme alışkanlıkları rol oynamaktadır. Bugün Avrupalının ve Afrikalının birbirinden farklılık gösterdiği, Afrikalı ırkın Avrupalıların gelenek ve ahlaki değerlerine uyum sağlayamadığını öne sürülmekte ise de bu doğru değildir. Örnek vermek gerekirse Avrupa ülkelerinde yaşayan Türklerin bir bölümü adet ve din farklılıklarına rağmen bazı konularda Avrupalı gibi davranabilmektedir.

Fransa'da ilk kez pek çok yazar ırklar hakkında yazarak kuramlar üretmiş olsa da, ırk kavramı üzerinde ortak düşüncelere sahip yazarlar ırk kavramını, belli bir sınıflandırma yaparak tanımlamıştır. Bu sınıflandırma yapılırken kültürel ve biyolojik ölçütler ele alınmıştır. Irklar bazen coğrafya ile özdeşleştirilmiştir. Avrupalı, Amerikalı, Afrikalı, Asyalı olarak tanımlanan ırklar buna örnektir. Bazen de ırkları tanımlarken deri rengi ve ten rengi esas alınmaktadır. Irkı tanımlamak için kafatasının biçimini esas alanlar da vardır. Netice olarak, ırk tanımı yapılırken kullanılan standart bir ölçüt yoktur. En çok coğrafya ve ten rengi esas alınarak tanım yapılmaktadır.

1.1.2. Irkçılık Ne Demek?

Irk (race); "renk, boy, ses, vücut yapısı vb. gibi kalıtımla gelecek kuşaklara aktarılabilen özellikler bakımından benzeşen ve insan topluluklarının dikey olarak sınıflandırılmasına imkan veren kategoriler"[4] olarak tanımlanmaktadır. Irkçılık (racism) ise, "davranışların, eylemlerin, dünya ve toplumdaki her türlü gelişme ve

[4] Ömer Demir ve Mustafa Acar, **Sosyal Bilimler Sözlüğü**, Ağaç Yayıncılık, 2. Baskı, İstanbul, 1993, s.167.

değişmenin, egemenlik ilişkisinin ırk faktörüne bağlanarak açıklanması; bir ırkı diğerlerinden ayırıp ona üstünlük atfederek anlayış ve eylemlere meşruluk kazandırma”[5] olarak tanımlanmaktadır. Irkçılık ideolojisinde, kendi ırkını diğer ırklardan üstün görerek onlar üzerinde hakimiyet ya da hegemonya kurulması meşru görülüp bu gerekçelerle mücadele verilmesi savunulmaktadır. Bu bağlamda ırkçılık, “insanların toplumsal özelliklerini biyolojik, ırksal özelliklerine indirgeyerek bir ırkın başka ırklara üstün olduğunu öne süren öğreti”[6] anlamına gelmektedir. Diğer bir tanıma göre de ırkçılık, “bir ırkın diğerlerinden üstün olduğunu savunan siyasi ideoloji olup ya bir ülke içinde ırklar sırasında iyi/kötü, üstün/alçak ayrımı yaparak ya da bir ırkın sistematik olarak ortadan kaldırılmasını savunarak ortaya çıkmaktadır.”[7]

Irkçılık, 18. yüzyıldan beri, özellikle toplumların ve ırkların birbirlerine karışmaya başladığı dönemlerde görülen ve toplumlara yerleşen bir bilinç olarak çağdaş bir olgudur. Daha eski dönemlerde böyle bir iç içe geçmişlik söz konusu olmadığı için ırkçılığın da yaygın olmadığı görülmektedir. Örneğin Ortaçağ’da insanlar, Müslüman, Hıristiyan gibi dini inanç ve kültürlere göre ayrılmıştır. Ancak kapitalizmin gelişmesi ile birlikte ırkçılık ve ırk bilinci kavramları ortaya çıkmıştır. Ortaçağ toplumlarında, bilindiği gibi, dinsel kültürün egemenliği söz konusudur. Bu toplumlarda yapılan ayrımın da, ırka değil de inanç birliğine dayanmaktadır. Bunun yanı sıra Arnold Toynbee, ırkçılığın, Batı toplumlarına özgü olduğunu ve 15. yüzyılın sonlarından itibaren Batı uygarlığının gelişmesinin bir ürünü olarak ortaya çıktığını ileri sürmüştür.

Raşizm ile aynı anlamda kullanılan ırkçılığın ortaya çıkmasında, ekonomik nedenler etkili olduğu kadar, düşünsel temeller de etkili olmaktadır. Kökeni “ırk” kelimesine dayanan ırkçılığın, günümüzde sadece biyolojiye dayandırılarak ele alınması ya da ırk temelli özelliklerle sınırlandırılması doğru bulunmamaktadır.

---

[5] Demir ve Acar, **a.g.e.** , s. 167.

[6] Türk Dil Kurumu, http://www.tdk.gov.tr/TR/Genel/SozBul.aspx?F6E10F8892433CFFAAF6AA849816B2EF4376734BED947CDE&Kelime=ırkçılık, 15.05.2010.

[7] Ahmet Emin Dağ, **Uluslararası İlişkiler ve Diplomasi Sözlüğü**, Ağaç Yayınları, Gözden Geçirilmiş 3. Basım, İstanbul, Ocak 2009, s.387.

Bugün pek çok faktörden etkilenen ve uygulamada pek çok alana yayılan ırkçılık, aslında 'öteki' kavramına dayandırılmaktadır. Irkçılık, daha çok 'öteki'nin algılanış biçimi ile şekillenmekte ve etniği merkeze alan bir anlayış çerçevesinde biz ve onlar arasındaki ayrımda anlam kazanmaktadır. Tarihsel süreçte Avrupa devletleri kendilerini tanımlarken ve kimliklerini tanıma süreçlerini şekillendirirken daima 'öteki' kavramından diğer devletleri tanımlama yoluna gitmişlerdir. Bu tanımlamalara dayanarak ırkçılık, farklı alanlarda hoşgörüsüzlüğün ve önyargının ifadesi olarak ortaya çıkmaktadır.

Irkçılık, "insanların etik eşitliğine inanmayan, toplumları ve insanları sıradüzeni içinde gören eşitsizlikçi dünya görüşünün bir parçasıdır."[8] İdeolojik bir kavram olan ırkçılık, eşitsizlikçi dünya görüşüne sahip olan sınıfların ve yönetimlerin, gerekli gördüklerinde başvurdukları ideolojik bir silah olarak karşımıza çıkmaktadır. Bugün dünyada '*ırkçılık'* görünürde pek bir şey ifade etmiyor olsa da buz dağının görünmeyen kısmında pek çok uygulamaları yönlendirmektedir. Uygun bir ortam ve elverişli koşullar bulunduğunda, ırkçılığın geçmiş yıllarda olduğu gibi yeniden güçlenmesi mümkün gözükmektedir. "Irkçılığı, ırkçı düşünceler yaratmış olmadığı gibi, ırkçı düşüncelerin ortadan kaldırılmaya çalışılmasıyla ırkçılığın ortadan kalkmayacağı doğrudur. Ama ırkçılığın ekonomik, tarihsel (maddi) temelleri çökerken, ırkçı düşüncelere karşı savaş verilmezse, temeller ortadan kalktığı halde yıkıntılar, daha uzunca bir süre kalabilirler; insan ilişkilerini, topluluklar, toplumlar arası ilişkileri olumsuz yönde etkilemeyi sürdürebilirler."[9]

Irkçı düşünceler kaçınılmaz olarak farklı etnik grupların üyelerinin ayrımında ayrım yapılmasını öngörmektedir. Bilindiği gibi hiçbir toplumda kaynakların eşit dağılımından söz edilememektedir. Etnik gruplar bir hiyerarşi içinde sıralanmakta ve ortaya bir etnik eşitsizlik sistemi çıkmaktadır. Buradan hareketle etnik eşitsizlik bu tür sistemler üzerinde egemenlik ve meşruluk kurmakta ve bir inanç sistemi veya ideoloji gerektiren ırkçılığa sebep olmaktadır.[10]

---

[8] Alaeddin Şenel, **Irk ve Irkçılık**, İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi'nin Prof. Dr. Ümit Y. Doğanay'a Armağan C.I den ayrıbasım, İstanbul, 1982, s. 511.

[9] Şenel, **Irk ve Irkçılık Düşüncesi**, s. 163.

Irkçılık, eşitsizlikçi dünya görüşlerini açıklayan bir ideoloji olarak tanımlansa da; kapitalizm, emperyalizm, faşizm ve milliyetçilikten de etkilenen ve beslenen ve bu kuramların parçası olan bir ideoloji olarak karşımıza çıkmaktadır. Irkçılık bazı yazarlar tarafından korku, nefret gibi psikolojik ve sosyal psikolojik faktörlerle açıklanmaktadır. Bununla birlikte, ırkçılığı "otoriter düzenli toplumların bir ürünü olan saldırganlık biçimi"[11] olarak yorumlayan yazarlar da mevcuttur. Irkçılığı siyasal ve sosyolojik açılardan açıklayan yazarlardan bir kısmı savaş gibi olağanüstü durumların yarattığı endişe ve korkuların ırkçı önyargılara etkisini sorgularken bazıları da ırkçılığı, sınıf toplumunda soy düşüncesine bağlı olarak gruplar arası özdeşleşmeyi sürdürmeyi hedefleyen ideolojik bir araç olarak görmektedir. Öte yandan ırkçılığın ekonomik açıdan da ele alınıp tanımlanabilmektedir. Marksizme göre ırkçılık kapitalist üretim ilişkilerinin ve emperyalizmin ürünü olan bir ideolojiden başka bir şey değildir. Irkçılık ile ekonomik sistemlerin değişimi arasında bağlantı kuranlar da vardır. Özellikle Cox, köle ticaretinin ırkçılığın kökeninde olduğunu iddia etmiş, kapitalizm ve emeğin sömürülmesi ile ırkçılık arasında bağlantı kurmuştur.

Irkçılığı ekonomik açıdan ele alanlar da ırkçılığı kapitalizm ve emperyalizmin ideolojik bir ürünü olarak görmektedirler. Marksizm ırkçılığa bu bakış açısı ile yorumlamaktadır. Özellikle toplumlardaki iç ekonomik bunalımlar, zaman içerisinde yayılmakta ve uluslararası ekonomik bunalımlara sebep olabilmektedir. Etki alanı genişleyen uluslararası bunalımlar da ırkçı düşüncelerin yaygınlaşmasına neden olmaktadır. Irkçılığın tarihsel kökenine bakıldığında kolonyalizmin temelinde, köleliğin ve emperyalizmin yattığı görülmektedir. Köle ticareti ile ırkçılık arasında bağlantı vardır.

Irkçılık üzerine yazan Claude Levi-Strauss "ırkların yeryüzündeki dağılımla ve tarihsel kökenlerini sergileyen ırklar arası çeşitliliğin tersine kültürlerarası çeşitliliğin

---

[10] Martin N. Marger, **Race and Ethnic Relations: American and Global Perspectives**, Wadsworth Publishing Company, California, USA, 1985, s. 15-16.
[11] Şenel, **Irk ve Irkçılık Düşüncesi**, s.143, Atilla Tokatlı (Haz.) , "Sosyalist Kültür Ansiklopedisi", Cilt 3, 1028 "ırkçılık maddesi, İstanbul, 1978.

ortaya daha fazla sorun çıkardığını”[12] belirtmektedir. Yani kültürlerarası eşitsizlikler, ırkların eşitsizliğini ortaya koymakta ve bu da ırkçılığı tetiklemektedir. Strauss'a göre, ırkçılıkta kültürel eşitsizlik konusunda üzerinde durulması gereken bir konu da kültürlerarasındaki işbirliğinin kaçınılmazlığıdır. Kültürlerin birbirlerinden üstün ya da aşağı görülmesini yadırgayan Strauss, kültürlerin tek başına olmadığı ve birbirleriyle etkileşimde olduğunu savunmaktadır. Strauss'un diğer bir önemli tespiti de dünyanın kültürel açıdan tek biçimciliğin tehdidi altında olduğu ve kültürlerin çeşitliliğinin korunmasının zorluğudur.[13]

Irkçılık konusu ele alınırken milliyetçilik ve sınıf mücadelesi de karşılıklı olarak bir döngü üzerinde şekillenerek yeniden düşünmeyi gerektirmektedir. Öyle ki bu durum tartışılırken ırk ve sınıflar üzerine yazan Balibar ve Wallerstein durumu şöyle ifade etmektedir: “Irkçılık ve milliyetçiliğin, geçmişin “yabancı düşmanlığı ve “hoşgörüsüzlük” görüngüleriyle karıştırılmasını önleyerek bugün modern dünyanın her yerine yayılan bu görüngüleri anlamak için güçlü bir araç sağlamaktadır. Bunlardan ilki (millyetçilik) merkezdeki devletlerin egemenliğine bir tepki olarak, diğeri ise (ırkçılık) dünya işbölümünün getirdiği hiyerarşilerin kurumlaşması olarak.”[14]

1.1.3. Irkçılığın Nedenleri ve Ortaya Çıkışı

Tarihsel süreç içerisinde ırkçılık kendini çeşitli biçimlerde ortaya koymuştur. Özellikle 19. yüzyılda köklerini bulan ırkçılık teorisi, ırkları biyolojik olarak tanımlayan bir '*bilimsel ırkçılık'* şeklini almıştır. Irkların tanımlanmasında, fiziksel özelliklerin gösterge olduğunu ve doğasal karakteristik özellikler ile zihinsel ve ahlaki üstünlük olguları etkili olduğunu söylemek de mümkündür. 20. yüzyıla gelindiğinde ırkçılık teorisi daha çok sömürgecilik ile ilişkilendirilmiş olup, sömürgeci ırkçılık söylemlerine göre sömürge altında bulunan ırkların daha aşağı bir nitelikte oldukları öne sürülmüştür.

---

[12] Özbek, **a.g.e,** s.130.
[13] Özbek **a.g.e,** s.134.
[14] Etienne ve Immanuel, **a.g.e. ,** s.13.

Klasik Marksist görüşe göre kapitalist dünya ekonomisinin gelişimi sürecinde ırkçılık, sömürgeyi meşrulaştırma aracı olarak görülmüş ve ortaya bir sömürge paradigması çıkmıştır. Burada vurgulanan nokta, ırkçılığın sömürgecilik ve emperyalizm sonucu ortaya çıktığıdır. Irkçılık tanımlanırken bağımsız, özerk bir ideolojik sistem olarak ele alınmaması gerekmektedir. Emperyalist, ulusçu ve faşist gibi ideolojilerle ilişkilendirilen ırkçılık bu ideolojilerle bir bütün oluşturduğunda gerçek amacına ulaşmış görünmektedir. Dolayısıyla ırkçılığı açıklayan kuramların kapitalizm, eşitsizliğe dayalı dünya görüşü, emperyalizm, ulusçuluk ve faşizmi açıklayan kuramların bir parçası olması gerektiği göz önüne alınmalıdır. Kapitalist üretim biçimlerinin insanları ekonomik açıdan belli gruplara ve sınıflara ayırdığı ve bunun sonucu olarak da gruplaşmanın sadece ekonomik ve sosyal boyutla sınırlı kalmadığı, aynı zamanda ideolojik bir boyut kazandığı görülmüştür.

Özellikle ABD'de yaşayan Afrika kökenli insanların ayrımcılıkla karşı karşıya kalmaları ve aşağılanmaları tipik bir ırkçılıktır "Sömürgeciliğin meşrulaştırma aracı olarak ırkçılığın insanları ayrıma tabi tutması, medeniyeti yayma ve üstün ırkın aşağı ırkı yönetmesinin olağan hale getirilmesi ve beraberinde bilimsel çalışmalarla antropolojik olarak desteklenen ırksal üstünlük fikri, aşırı radikalleşmiş teorik biçimini Alman antisemitik ve nasyonal-sosyalist teorilerde göstermiştir."[15] Buradan hareketle, ırkçılık ele alınırken tarihsel, ideolojik, ekonomik, toplumsal, kültürel bakış açılarının da bir arada değerlendirilmesi gerekmektedir.

20.yüzyıl ortalarında ortaya çıkan tabloda, ırk ayrımcılığı rasyonelleştirilerek meşrulaştırılmaya çalışılmıştır. Özellikle bilimsel ırkçılık olgusunun da çürütüldüğünü söylemek mümkündür. Bu kapsamda yapılan çalışmalara bakıldığında İkinci Dünya Savaşı sonrasında BM'ye bağlı olan UNESCO tarafından düzenlenen toplantılarda ırk kavramının bilimsel kanıtlarla ispatlanması istense de ırklar arasında bir fark bulunmadığı sonucuna bağlı olarak bilimsel ırkçılık teorisi çürütülmüştür. Irkçılığı açıklamaya çalışan kuramlar ve görüşler çok çeşitli boyutlarda ele alınıp farklı şekillerde olabilmektedir. Ancak tüm dünyada uzmanların üzerinde tanımladığı ve UNESCO tarafından yapılan tanımlamaya göre "ırkçılık, ayrımcı grupların

[15] Özbek, **a.g.e.** , s. 19.

arasındaki ilişkilerin biyolojik temellerde doğrulanabileceği yanıltmacasına dayanan anti-sosyal inanış ve davranışlar"[16] olarak karşımıza çıkmaktadır. Bununla birlikte ırkçılık tarihsel rastlantılarla; psikolojik, sosyal psikolojik, psikanalitik ile; siyasal ve sosyolojik açılar ile; ekonomik açıdan, ideolojik açıdan açıklanabilmektedir.

Irkçılık, siyasal ve sosyolojik boyutta ele alındığında ortaya şu sonuç çıkmaktadır: Bugüne kadarki pek çok ırkçılık öğretisi, insanların eşitlikçi değerlerde sayılıp sayılmamaları gibi etik olan bir sorunu biyolojik bir sorun olarak gösterme yoluna gitmiştir. Bu bağlamda ırkçılık, otoriter ve düzenli toplumların saldırganlık niteliğini taşımasıyla ortaya çıkacağı gibi korku, endişenin ve güvensizliğin de grup içi duyguları güçlendirip öteki grupları aşağı görmeleriyle de ortaya çıkabilmektedir. Bununla birlikte çatışma ve savaş gibi ciddi ortamlarda endişe ve gerginliğin de ırkçı duyguların pekişmesinde katkısı olduğu bilinmektedir. Ayrıca biyolojik ırk-sosyal ırk ayrımı sonucunda ortaya çıkan ırkçılıkta toplumun tabakaları yani sınıflar arasında soy düşüncesine göre ırk ayrımına gidildiği ve ırkçılığın bu noktada ideolojik bir araç olarak görüldüğü söylenebilmektedir. Irkçılık ulusçuluğun, aşırı ulusçuluğun bir ürünü olarak da görülmektedir.

Irkçılığın ortaya çıkışında milliyetçilik kavramı da belirli bir koşul olmaktadır. Çünkü milliyetçilik zemininde ırkçılık ortaya çıkmakta ve her ne kadar milliyetçilik bazı yönleriyle ırkçılıktan ayrılsa da ırkçılığın özünde de milliyetçilik yer almaktadır. geçmişten bu yana dünyadaki ırkçı örgütlere bakıldığında ırkçı örgütlerin ırkçılık ve milliyetçiliğin birbirine indirgenmediği üzerinde baskıcı oldukları ve ırkçı olarak nitelendirilmeyi reddettikleri görülmektedir.[17] Buradan hareketle milliyetçiliğin belirli siyasal hareketlerde örgütlenmesini benimseyen toplumlarda ırkçılığın kaçınılmaz olduğunu ve milliyetçiliğin de tek nedeni olmasa da ırkçılığın ortaya çıkmasında belirleyici faktör olduğunu söylemek mümkündür.

Kapitalist üretim ilişkilerinin hem ırkçılık hem de milliyetçiliği ortaya çıkardığı bir gerçektir. Günümüzden farklı olarak ırkçılık ideolojisinin ortaya çıkışı kapitalist

[16] Şenel, **Irk ve Irkçılık Düşüncesi**, s.134.
[17] Balibar Etienne ve Wallerstein Immanuel, **Irk Ulus Sınıf Belirsiz Kimlikler**, Metris Yayınları, İstanbul, Mayıs, 1993, s.50.

üretim ilişkileri içerisindeki köle emeğinin kullanılmasının meşrulaştırılması hedefiyle gerçekleşmiştir. Irkçı olarak nitelendirilen insanlar, kendileriyle ortak bir geçmişe sahip olmayan insanlara kendi ideolojilerini yöneltmektedirler. Irkçılık , milliyetçiliğe göre, ulusal sınırlar içerisinde kendini göstermektedir; oysa milliyetçilik ulusal sınırlar dışında hedefine ulaşmayı amaçlamaktadır. Ancak günümüzde küreselleşmenin de etkisiyle, hem ırkçılığın hem de milliyetçiliğin ulusal sınırlar içinde ve dışında kendini gösterdiğini söylemek mümkündür. "Milliyetçilik, aynı üretim ilişkisi modelinde emek gücünü satmak zorunda kalan insanları sisteme bağlamanın ve coğrafi sınırlarda bir devlet oluşturabilmenin en etkili ideolojisidir." Dolayısıyla milliyetçiliği kullananlar kendileriyle ortak bir geçmişe sahip olan insanlara bir ideoloji oluşturmayı tercih etmektedirler.

1.1.4. Avrupa'da Irkçılık Neden Güçleniyor?

Irkçılık üzerine sorgulamalar yapılırken ırkçılığın tarihsel arka planında eski Mısır, Roma, Yunan gibi Batı uygarlığının temelleri olan eski uygarlıklara bakmak gerekmektedir. Özellikle Avrupa'da yabancı kültürlere karşı olan yabancı düşmanlığı ve ırkçılık hisleri, suç oranlarının artmasına neden olmaktadır. Geçmişte kapitalist üretim ilişkilerinin hakim olduğu Avrupa ülkelerinde bunun daha yaygın olduğu görülmektedir. Bunun yanı sıra Avrupa'da milliyetçilik, kapitalist üretim ilişkileri ve üzerine kurulan ulus devlet ve ırkçılık birbirleriyle paralel giden bir süreç izlemiştir. Irkçılık milliyetçiliğin bir dışa vurumu değil ona ek olarak görülmektedir, Avrupa düşünce temelinde de modern ulus devletin kuruluşunda Yahudilere karşı ayrımcılık hep var olmuştur.

Çeşitli milliyetçilik tanımları vardır. Bunların başında bir ulusun oluşabilmesi için ırk birliği, din birliği, dil birliği ve ortak coğrafi sınırlar ile ortak bir geçmişe sahip olmak gibi faktörlerin olması gerektiğini öne sürenler yer almaktadır. Bunlara ek olarak bir ulusun ortak düşünmesi ve ortak kararlara uyması da gerekmektedir. Bilindiği gibi 19. yüzyılda Avrupa genelinde kapitalizmin ve ulus devletlerin gelişimi en yüksek düzeye varmıştır. O dönem Avrupa'sına bakıldığında, Avrupalıların Avrupa

sınırları dışındaki ulusları aşağı değerde gördüklerini söylemek mümkündür. Özellikle Avrupa genelinde birtakım siyasi kararların alınmasında, halklar arasındaki oluşan farklılıklarda ve değişik ulusların oluşturulmasında 'ben' ve 'öteki' ayrımına sıkça rastlanılmaktadır.

Alex Callinicos'a göre, ırkçılık ve kapitalist üretim ilişkileri birbirleriyle yakından ilişkilidir. Özellikle 17. ve 18. yüzyıl Avrupası'nda köle emeğinin kullanılması, ırkçılığı tetiklemiştir. Ancak bugün, köleciliğin tarihsel süreç içerisine gömüldüğü düşünüldüğünde, ırkçılığın etnik, dini ve kültürel farklılıktan kaynaklandığını ve bu faktörlerden beslendiğini görmek mümkündür. Nazi Almanyası da işte bu söz konusu faktörleri kullanarak ırkçı politikalar uygulamıştır.

Irkçılık sadece uygulandığı ülkede veya bölgede değil aslında bugüne kadar tüm insanlığa zarar vermiştir. Öyle ki Nazi Almanyası'nda, Hitler'in uyguladığı ırkçı politikalar sadece Alman halkına değil gerek Nazileri gerekse tüm dünyayı olumsuz etkilemiştir. Hitler'in ırkçılığı, Alman dış politikasının aşağı gördüğü, alt insanları yok etmeye yönelik olarak oldukça sert bir politika olduğunu bizlere göstermektedir.[18] Geçmişte pek çok örneğini gördüğümüz ırkçılığın gelecekte devam edip etmeyeceği tartışılması gereken bir husustur. Bugün her ne kadar üzeri küllenmiş gibi görünse de ırkçılık her an patlamaya hazır bir yanardağ kıvamındadır. Özellikle geçmişteki örneklere nazaran ırkçılığın toplum arasında kendini daha net ve kesin çizgilerle gösterebileceği unutulmamalıdır.

Irkçılık kendini daha çok kriz dönemlerinde göstermiştir. Yabancı düşmanlığı politikaları ile karşılaşan birçok topluluk, ırkçılık politikalarının nasıl işlediği ile ilgili bizlere ipucu vermektedir. Ayrımcı ve ırkçı politika ile dolu pek çok yabancı düşmanı şiddet hareketleri kriz dönemlerinde var olmuştur. Özellikle iki dünya savaşı arası dönemde Yahudilere karşı uygulanan yabancı düşmanlığı ve ayrımcılık faşist politikaları gündeme getirmiştir. Yahudilere karşı uygulanan kamplar ve ayrımcı politikalar ile 'öteki'ne karşı korku ve beraberinde nefret duygusu artmıştır. Genel olarak davranış ve eylemler ile kendini gösteren ırkçılık, kendini aslında yalnızca

[18] Şenel, **Irk ve Irkçılık Düşüncesi**, s. 104.

fiziksel şiddet ve ayrımcılık olarak değil bizzat sözler ve söylemlerle de kendini göstermiştir.

Politik bir sorun olarak ele alındığında ırkçılık, olayların meydana geldiği andaki şartlara göre anlam kazanmaktadır. Avrupa'da küçük azınlıklarla başlayan tanımlama sorunu, bugün yayılma olanağı bularak daha geniş gruplarda kendini ifade etmektedir. 20. yüzyılın sonunda yalnızca küçük azınlık grupları kendilerini açıkça ve isteyerek 'ırkçı' olarak tanımlamıştır. Bu yüzyıldan önceki dönemde de ırkçılığın kabul edilemez ve suçlanması gereken bir davranış olduğu konusunda örnekler mevcuttur. Mesela 16. ve 17. yüzyılda bazı Avrupa ülkelerinde ortaya çıkan köle ticareti; 1933-1945 arasında Almanya'daki faşist yönetim iktidarındaki yaklaşık 9 milyon Yahudi'nin katledilmesi; 19. yüzyıldan başlayarak 1960'lı yıllara kadar Birleşik Devletler'de uygulanan ırk ayrımcılığı; Güney Afrika'da ırk ayrımı meselesinin resmi devlet politikası olarak kabul edilmesi ve uygulanması gibi olaylar ırkçılık ve yabancı düşmanlığı kapsamında yasal olarak onaylanmıştır.[19]

Buradan hareketle her ne kadar Avrupa’da 1970'lerden itibaren ırkçılığın yasal olarak onaylanması meselesi kırılmış gibi gözükse de bugün Avrupa'da ortaya çıkan tablo farklıdır. Bu bağlamda kimi topluluklara ve gruplara karşı bir aşağılama ve öteki olarak görmek neticesinde yasal anlamda haklı bulunan ırkçı saldırılar ve ayrımlar giderek büyümüştür. Bu büyümenin gerçekleşmesinde devlet ve daha başka birçok kuruluşun veya örgütün ayrımcılık politikaları da unutulmamalıdır. “Irkçılık karşıtlarının protestolarına rağmen, devlet dahil birçok organizasyon ve kuruluş azınlık nüfuslara karşı aktif ya da pasif olarak ayrımcılık yapmıştı ve aynı azınlık gruplarının düşük ücretli el emeği gerektiren işlerde, işsizler arasında ve kötü şartlardaki evlerde yaşayanlar arasındaki temsil edilme oranında dengesizlik olduğu saptanmıştır.”[20]

---

[19] Robert Miles, **Irkçılık**, Sibel Yaman (Çev.), Sarmal Yayınevi, İstanbul, 2000, s.11.
[20] Miles, **a.g.e.** , s.11

1.1.5. Yeni Irkçılık (Kültürel Irkçılık)

Irkçılık 20'nci yüzyılın başında çok net biçimde tanımlanamıyordu. Bugün ırkçılığı tanımlamak için daha net ve açık ifadeler kullanılmaktadır. Bununla birlikte günümüzde ırkçılık yerine "yeni ırkçılık" kavramı tercih edilmektedir. Günümüzde Hitler Almanyasında gördüğümüz gibi aşağı bir ırktan ve bu ırka uygulanan politikalardan söz edilmemektedir. Bunun yerine, farklı kültürlere sahip insanlara karşı sofistike yöntemlerle ayrımcılık yapılmaktadır. İşte 'yeni ırkçılık' denilen ırkçılık da, kültürler arasındaki farklılıktan kaynaklanmaktadır ve bu sebeple '*kültürel ırkçılık*' adlandırılmaktadır.

Yeni ırkçılık da, ırkçılık olgusunun kültürel açıdan ele alındığı ve bir ideoloji olarak algılandığı görülmektedir. Günümüz Avrupası'nda yeni ırkçılık tartışmaları ile artan ırkçı saldırıların ölümle sonuçlanması aslında sorunun boyutunun ne kadar ciddi olduğunu gözler önüne sermektedir. Burada ırkçılığın toplumdaki derin köklerine kadar inilmesi, ırkçılık ideolojisinin anlaşılması açısından önemlidir. Buradan hareketle insanlık tarihinde ırklar ve ırkların mücadelesinde ırksal aidiyetten ziyade ırkçı tutumu kendine mal eden etnik ilişkilerin de oldukça etkili olduğunu söylemek mümkündür.[21] Yeni ırkçılık olgusu, 1970'lerden sonra sorgulanmaya başlamış olup bugün uluslararası platformda tartışılan bir konu haline gelmiştir. Özellikle ırkçılığa maruz kalmış birey ve toplulukların haberlerde konu olması dikkat çekicidir. Geçmişte göçmen toplulukların hedef olduğu ırkçı saldırılar, bugün hedefine herhangi bir bireyi veya topluluğu seçebilmektedir.

1.2. YABANCI DÜŞMANLIĞI (XENOPHOBIA – ZENOFOBİ)

Kökeni Latinceye dayanan zenofobi (xenophobia), yabancı düşmanlığı anlamında kullanılmaktadır. "Bir ülkede halkın yabancılara karşı antipati duyması ve bütün yabancıların ülkeden çıkmasını arzulaması"[22] olarak tanımlanan kavramın temelinde yabancı korkusu yatmaktadır. Bu tutuma bağlı olarak siyasi, ekonomik,

[21] Etienne ve Immanuel, **a.g.e.** , s. 32.
[22] Dağ, **a.g.e.** , s. 479.

kültürel, dini ve ruhani nedenlere dayandırılabilen zenofobi, tüm yabancılara karşı takınılan bir tutum olarak kendini göstermektedir. Ayrıca bu tutumun sadece bir ya da iki etnik ve kültürel gruba yönelik olması halinde bu burada bir ayrımcılık söz konusu olmaktadır. Bu açıdan bakıldığında ırkçılığın bir biçimi olarak tanımlanan yabancı düşmanlığı da sosyal ve kültürel tabana yayılan bir davranış biçimi olarak karşımıza çıkmaktadır. [23]

İkinci Dünya Savaşı yıllarında Alman tarihine damgasını vuran Hitler'de de yabancı düşmanlığı kendisini antisemitizm[24] olarak göstermiştir. Hitler'in Yahudi düşmanlığı, devlet politikalarına da yansımıştır ve yukarıda sayılan birçok engeller Yahudilere uygulanmıştır. Hitler'de görülen söz konusu yabancı düşmanlığı Yahudilere yönelik olmuştur. Hitler'in yabancı düşmanlığını değerlendiren bir çok bilim adamı anti semitik bakış açısının belirgin ve yönlendirici olduğu görüşündedir.[25] Bilindiği gibi antisemitizm, propaganda ile bir birleştiğinde ortaya çok güçlü bir strateji çıkmaktadır. Hitler de yaptığı propagandalar ile Alman tarihinde kararlı ve güçlü stratejiler izlemiştir ve bu bağlamda Yahudilere olan yabancı düşmanlığını saldırgan politikalarıyla gerçekleştirmiştir.

İkinci Dünya Savaşı sonrasında antisemitizme karşı gelişen duyarlılık, ırkçılığa karşı duyarlılığın önüne geçerek ırkçılıktan beslenmiş ve kendini meşrulaştırmıştır.[26] Antisemitizmin bir tür ırkçılığa dönüşmesi, Yahudiliğe duyulan ayrımcılığın da önüne geçmiştir. Ancak bugün Avrupa'da, Yahudilere duyulan ırkçılık sorununun da önüne geçen ırkçılık ve yabancı düşmanlığı uluslararası platformda sıkça tartışılan konular arasında yer almaktadır.

---

[23] Fatma Yılmaz, **Avrupa'da Irkçılık ve Yabancı Düşmanlığı: AB Politikalarının Etkin(siz)liği**, USAK, Ankara, 2008, s.15

[24]Genel tanımıyla bir çeşit yabancı düşmanlığı olarak bilinen antisemitizm, koloniciliğin beyaz ırkçılığı ile emperyalizmin beyaz ırkçılığı arasına yerleştirilen bir ırkçılık veya ırk ayrımcılığı olarak karşımıza çıkmaktadır. Antisemitizm, Yahudi düşmanlığı olarak tanımlanmakla birlikte yoğun bir ırkçılık olup dini önyargılar üzerinde güçlenen bir ideolojidir.

[25]Walter C. Langer, **Hitler'in Psikopatolojisi**, Kemal Bek ve Zeki Çakılalan (Çev.), Donkişot Yayınları, İstanbul, 2005, s. 238.

[26]Yasin Aktay, **Küreselleşme Çok Kültürlülük ve Sahicilik**, Tezkire Yay. , İstanbul, Mart 2015, s. 3.

"İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra başlayan ve süregelen Avrupa'nın inşası, bir sistem entegrasyonu, gevşekçe bir araya getirilen açık sistem inşa sürecidir. 'Avrupa' bugünkü şekliyle bir dizi ulus-üstü, devlet-üstü, sosyal bir mega ağdır."[27] İşte böyle bir ortamda uluslararası konjonktürün küreselleşmenin etkisiyle şekillendiği göz ardı edilmemelidir. Küreselleşmenin çelişkili ve belirsizliklerle dolu olarak yarattığı etkiler bakımından çok boyutlu bir kavram olarak iki farklı yaklaşıma sahip olduğu düşünülmektedir. Birinci yaklaşım küreselleşmeyi bir kavram olarak yani somut bir olguyu, kuram düzeyinde bilimsel olarak yansıtan bir ifade olarak görmekte iken, ikinci yaklaşım küreselleşmeyi bir ideolojik boyutta ele alarak ya yanında olunacak ya da karşısında durulacak bir etken olarak görmektedir. [28]

Avrupa'da ırkçı politikaların ve yabancı düşmanlığının artmasında aşırı sağ kesimin söylemlerinin de etkisi önemlidir. Özellikle Avrupa'daki göçmenler hakkında toplumun sosyal ve kültürel dokusunda zarar vermesi gibi olumsuz söylemleriyle toplumda önyargıların artmasına neden olmaktadır. Fransa'da ve Avrupa genelinde ekonomik ve toplumsal açıdan yeniden yapılanma sürecinde yapılan sosyal güvenlik yardımları ülkedeki bazı kesimler-kastedilen aşırı sağ- tarafından tepkiyle karşılanmaktadır. Bu kapsamda bir yandan ırkçılıkla mücadelede ülkede çeşitlilik ve çoğulculuk dinamizmlerinden yararlanılırken bir yandan da yabancıları dışlayan düzenlemeler bir ikilem oluşturmaktadır. Dolayısıyla ortaya çıkan bu tezatlık düzleminde ırkçılıkla ve yabancı düşmanlığıyla mücadelede etkisizlik sorunu ortaya çıkmaktadır.

Günümüzde ırkçılık ve yabancı düşmanlığı entegrasyon projesini derinden sarsmaktadır. Özellikle Avrupa'da her geçen gün giderek ırkçılık ve yabancı düşmanlığının yayıldığı görülmektedir. Bu konuda Avrupa Birliği yayımladığı raporlara bakıldığında Almanya, Fransa ve Danimarka ırkçılığın yükseldiği ülkeler olarak gösterilmekte ve buna karşı birtakım uygulamalara gidilmektedir. Bu sorunla

---

[27]Peter Gowan ve Perry Anderson, **Avrupa Sorunu,** (Çev.) Ali Çakıroğlu, Aykırı Güncel Yayınları, İstanbul, Ocak, 2005, s.204.

[28]Ali Ayata ve Büşra Çeliköz, "Küreselleşme Sürecinin Türkiye-Avrupa Birliği İlişkilerine Etkileri", (Ed.) Murat Ercan ve Ali Ayata, **21. Yüzyılda Türkiye-Avrupa Birliği İlişkileri Algılar Sorunlar ve Politik Yaklaşımlar**, Nobel Yay., Ankara, Ocak, 2016, s.81.

başa çıkmaya çalışan Avrupa Birliği'nin bu konuda etkin mücadelelere girdiğini söylemek mümkündür. Ancak bugün bu olumsuz faktörün gelişim sürecine bakıldığında ırkçılığın yayılma alanının genişlediği görülmektedir. Özellikle üzerinde durulması gereken konulardan birisi de ırkçılık ve yabancı düşmanlığının giderek artan bir ölçüde meşruiyetini kazanma gayretidir. Devletlerin iç ve dış politikalarında doğal bir olgu olarak görülen ve meşrulaşma sürecinde giren ırkçılık ve yabancı düşmanlığı, Avrupa Birliği kapsamında kendini göstermektedir. Avrupa Birliği bütünleşme projesinin temelinde yatan değerlerin ve ilkelerin sarsılmasından endişe duyan Birlik, böyle bir olumsuzluğa yer vermek istememekte; bu konuda son derece etkin ve kararlı davranışlar sergilemektedir. Avrupa Birliği'nin örgütsel ve kurumsal yapısının bu soruna yönelik çalışmalarının yanında Avrupa halklarının ve kamuoyunun da ırkçılık ve yabancı düşmanlığına karşı siyasi ve sosyal farkındalığının sağlanması gerekmektedir.

AB'nin ırkçılık ve yabancı düşmanlığıyla mücadele konusundaki çalışmalarına bakıldığında, 1990'lı yıllardan itibaren anti-ırkçı politikalara ve düzenlemelere yönelik bir eğilimin olduğunu söylemek mümkündür. Bu kapsamda AB kurumları kendilerine tanınan yetkiler kapsamında çeşitli raporlar yayınlamışlardır. Ancak AB'nin ırkçılık ve yabancı düşmanlığı ile mücadele konusunda etkili olduğunu söylemek mümkün değildir. Mücadele, bir kararlılık ortaya koymaktan uzak gözükmektedir.[29]

ABD Dışişleri Bakanlığı tarafından açıklanan 2008 İnsan Hakları Raporu'nda Avrupa Birliği içerisinde aşırı sağ kesimin yükselmesine vurgu yapılmış ve ırkçılık ve ırk ayrımcılığı çerçevesinde azınlık sorunlarına değinilmiştir. Raporda özellikle kıta Avrupa'sında Avusturya ve Belçika'da etnik ayrımcılık ve yabancı düşmanlığı sorunlarında ciddi bir artış meydana geldiği dile getirilmiştir. Bununla birlikte Belçika'daki en büyük sorunun ülkedeki göçmen toplulukları hedef alan etnik ayrımcılık olduğu öne sürülürken Avusturya'da ise aşırı sağın yükselişe geçtiği, Neo-Nazi faaliyetlerinin arttığı ve yabancı düşmanlığının meşruiyeti üzerinde

[29] Fatma Yılmaz, **Avrupa'da Irkçılık ve Mücadele Boşluğu,** USAK AB Araştırmaları Merkezi, 28.10.2008, http://www.usak.org.tr/makale.asp?id=728i, 21.05.2010.

durulmaktadır.[30]

2009 yılının ortalarında Avrupa Birliği Temel Haklar Ajansı tarafından AB genelinde yapılan kamuoyu araştırmaları bulgularına göre, son bir yıl içinde göçmenlerin yüzde 12'sinin ırkçı eylemlere hedef olmuşlardır. Bunların ezici çoğunluğu da bu durum sessiz kalmayı tercih etmiştir. Romanların sessiz kalmalarının altında, ırkçı saldırılara hedef olmaları karşısında, adalete ve kanunların uygulanmasına güvenmedikleri ve maruz kaldıkları saldırıları resmi mercilere bildirmeye gerek duymadıkları, zaten duysalar da herhangi bir sonuç alamayacakları gibi gerekçeler yatmaktadır.[31] Avrupa genelinde özellikle Romanlara karşı izlenilen politikalarda ırkçı ve ayrılıkçı hareketlerin gözlendiği ve AB'de ırkçı saldırılara maruz kalanlar arasında Roman göçmenlerin ilk sırada yer aldığı sonucu çıkmıştır.

11 Eylül 2001 tarihinde en belirgin küresel tehdit halini alan uluslararası terör, yine küresel düzeyde çözüm gerektiren sorunların başında yer almaktadır. Uluslararası terörizm korkularının ve güvenlik kaygılarının kök saldığı modern dünyada İslamofobi, yabancı düşmanlığı ve ırkçılığın yaygınlaştığı görülmektedir. 11 Eylül olaylarının ardından dünyanın girdiği uluslararası terör düzleminde insanların yakınlarındaki 'yabancıdan' korkmaları ve bu nedenle çok kültürlülük yerine tek-kültürlülüğü benimsemeye doğru yönelmeleri bilinen bir eğilimdir. Yabancıları dışlayan bu tür anlayışların ardında, milliyetçilik ideolojisinin olduğunu görebilmek mümkündür.[32]

1.3. İSLAMOFOBİ KAVRAMI

İslamofobi, İslam ve Yunanca "phobos" kelimelerinden oluşan sorunlu bir kavramdır. İslamofobi kısaca 'İslam korkusu' anlamına gelmekle birlikte geniş tanımı

---

[30] Daha fazla bilgi için bkz. Eylül Başak Tuncel, "ABD İnsan Hakları Raporu'ndan AB'ye Eleştiri", **ATAUM**, Sayı:5, Mart 2009.

[31] Özlem Hangül, "Avrupa'da Görmek İstemediğimiz Manzaralar:Artan Irkçı Eylemler", **ATAUM**, Yıl:1, Sayı:10, Temmuz 2009.

[32] Ayhan Kaya, Senem Aydın Düzgit, Yaprak Gülsoy ve Özge Onursal Beşgül (Der.), **Avrupa Birliği'ne Giriş Tarih, Kurumlar ve Politikalar**, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, Ekim, 2011, s.145-146.

ile İslam ve Müslümanlara karşı duyulan önyargı, düşmanlık, nefret ve korku gibi halleri ve bu hallerden yola çıkarak dile getirilen ayrımcı ve ırkçı eylemler ve söylemler bütünüdür. İslamofobi Müslümanlara ve İslam'a karşı yapılan sözlü eylemlerle birlikte şiddet ve saldırı suçları, Müslüman ibadet yerlerine ve mülklere yapılan saldırılar, toplum hayatından dışlama ve çalışma hayatında ayrımcılık gibi düşmanlık ve nefret hislerine bağlı olarak ortaya çıkmaktadır. Sosyal bilimciler tarafından kullanılması uygun görülmeyen İslamofobi, bugün uluslararası alanda ismi en çok duyulan kavramlar arasına girmiştir.

İslamofobi kavramı, 1980'lerden itibaren İngiltere ve Fransa'da sık sık gündeme gelmiş; İslam korkusuna dayalı olarak gelişerek, 1990'lı yılların başında sıkça kullanılmaya başlanmıştır. Kelime manası, İslam karşıtlığı olarak tanımlanan İslamofobi özellikle Batı Avrupa'da yaşayanMüslümanlara yönelik bir karşıtlık olarak dikkat çekmektedir. İslamofobi kavram ilk kez 1912 yılında Fransa'nın sömürge idaresini eleştiren Fransız aydın Maurice Delafosse tarafından kullanılmıştır. Daha sonra Fransa'da cumhuriyet değerlerinin radikal İslam tarafından tehdit altında olduğunu düşünen feminist yazar Caroline Fourest ve Avrupa'daki 'Yeni Filozoflar' akımının temsilcilerinden Fransız Pascal Bruckner, İslamofobinin bir Müslüman icadı olduğunu savunmuştur.

Günümüzde Avrupa'da devam eden bir ırkçılık ve yabancı düşmanlığı, İslamofob olaraki karşımıza çıkmaktadır. Özellikle terörizmle bir düşünülen İslamofobi, Avrupa halklarının Müslümanlara karşı önyargılı davranışlarına ve görüşlerine yol açmaktadır. İslamofobi'ye bağlı olarak bazı Avrupalı kesimlerin İslam'ı 'düşmanca' ve 'Avrupa medeniyetiyle entegre olamayacak bir yaşam biçimi' olarak görmeleri[33] de söz konusu olmaktadır. Özellikle İslam'ın gerici bir inanış olarak Avrupa'nın liberal değerleriyle hiçbir zaman uyuşmayacağı algısı, Avrupa'nın kamuoyu tarafından da kabul gören ve onaylanan bir algı olarak karşımıza çıkmaktadır.

[33]Aydan Doğan, "Hollanda'da İslam", **ATAUM**, Sayı:8, Haziran 2009.

İslamofobiyi bir hastalık olarak gören bazı yazarlara göre, ırkçılık karşıtlığını ve çokkültürlülüğü bir norm ve değer olarak öne çıkarmaya çalışan Batı dünyası, son zamanlarda ırkçılık ve kültürel nefretin en ağır nöbetlerinden birini geçirmektedir. Nöbetin bir çağrışımı olduğu göz önünde bulundurulduğunda, ırkçılık hiçbir zaman tam olarak yok olup gitmeyen, zaman zaman çekilse bile fırsatını bulduğunda yeniden nükseden bir hastalık olarak görülmektedir.[34]

Kültürel ırkçılığın İslamofobi ile ilişkisini ele alan Ramon Grosfoguel ve Eric Mielants'a göre, "İslamofobiyi kültürel ırkçılığın bir biçimi olarak gören kesime göre, kültürel ırkçılık 'ırk' kelimesinden bile bahsetmeyen bir ırkçılık biçimidir. Kültürel ırkçılık, bir grup insanın kültürel yetersizliğine odaklanmakta olup hoş görülmeyen alışkanlıklar, inançlar, davranışlar ve değerler arasında çerçevelenmektedir. Günümüzde konuşulan yeni kültürel ırkçılık tartışmalarında, dinin baskın bir rolünden söz etmek mümkündür. Bilindiği şekilde, 'medeniyetsiz', 'barbar', 'vahşi', 'ilkel', 'azgelişmiş', 'otoriter' ve 'terörist' kavramlarının alt düzey insanlara dair çağdaş söylemleri bugün 'öteki'nin dini uygulama ve inançlarında yoğunlaşmıştır. Avrupalıların, Avrupalı Amerikalıların ve Avrupalı İsraillilerin 'öteki'nin dinine odaklanarak ya da saygı duyarak yaklaşmaları, onları ırkçılıkla suçlanmaktan uzak tutabilmektedir."[35]

Avrupa ülkelerinden Almanya'da, ırkçılık tecrübesinden sonra oluşan baskılar yüzünden halkta ırkçılığa karşı çok güçlü bir duyarlılık oluştuğu bilinmektedir. Türklere ve Müslümanlara karşı sergilenen ayrımcı politikalar İslam ve Müslüman nefretini açıkça ortaya koymaktadır. "İslamofobi, yani İslam ve Müslüman nefreti, sorumlusu yine bizatihi Müslümanların olduğu 'anlaşılır bir tepki' olarak benimsenmeye yüz tutmaktadır." [36]

---

[34]Aktay, **a.g.e.**, s.8.
[35]Ramon Grosfoguel and Eric Mielants, **"The Long-Durée Entanglement Between Islamophobia and Racism in the Modern / Colonial Capitalist / Patriarchal World-System An Introduction"**, Human Architecture: Journal of The Sociology of Self-Knowledge, V, 1, Fall 2006, 1-12, s.4.
[36]Aktay, **a.g.e.**, s. 9.

İslamofobi günümüzde aşırı sağ partilerin siyasi propagandalarında kullandığı bir kavram olarak güncelliğini korumaktadır. İslamofobi, Avrupa toplumlarını içine alan bir takıntı haline gelmiş ve dolayısıyla karşımıza Müslümanlar tarafından kuşatılmış İslamlaşma korkusunda olan bir Avrupa çıkmaktadır. Bugün Avrupa veya dünyanın başka yerlerinde ırkçılıkla mücadele eden kuruluşların İslamofobi yerine Müslümanlara karşı 'ırkçılık' kavramını kullandığını görmekteyiz. Buradan Müslümanlara karşı ırkçılık' kavramı bir insan grubuna, İslamofobi ise bir dine karşı düşmanlığı tanımladığını söylemek doğru olacaktır.[37]

İslamofobi kelimesinin anlamında aslında iki kavram zemin oluşturmaktadır: zenofobi ve antisemitizm. Yabancı düşmanlığı olarak tanımlanan *zenofobi* ve Yahudi karşıtlığı olarak tanımlanan *antisemitizm*, bugün İslam ve Müslüman karşıtlığının yorumlanmasında kullanılacak anahtar kelimeler haline gelmiştir. Özellikle günümüzde Batı Avrupa'da duyulan "İslam korkusu", antisemitizm tarzında bir korku ve nefret uyandırmaktadır. Türklerin oluşturduğu Müslüman topluluklara yönelik kuşkular, hem yerli hem de yabancı toplumların kendi geleneksel değerlerine daha çok bağlanmalarına yol açmaktadır. Söz konusu kuşku, tamamen İslam'ın Batı'nın demokrasisine ve değerlerine yabancı ve düşman olduğu görüşlerinden kaynaklanmaktadır. Bunun yanı sıra bu kuşkunun Avrupa'nın yerli halkı tarafından da destek bulması kıtada yeni gerginliklere meydan vermektedir. Bu durum da özellikle Müslüman Türklerin yoğunluğunun yaşadığı Almanya ve Avusturya gibi Avrupa ülkelerinde tedirginliklerin artmasına yol açmaktadır.

---
[37]Zeynep Atikkan, **Avrupa Benim Batı Avrupa'da Aşırı Sağın Yükselişi,** Metis Siyah Beyaz Yayınları, İstanbul, Eylül 2014, s.196.

İKİNCİ BÖLÜM

2. AVRUPA'DA YABANCI DÜŞMANLIĞI VE İSLAMOFOBİNİN YÜKSELİŞİ

2.1. AVRUPA'DA ÖTEKİ KAVRAMI VE İSLAMOFOBİ

Sovyetlerin çökmesinden sonra ortaya çıkan yeni dönemde dünya stratejisinin ana çizgilerini belirleyen Amerikalı siyaset bilimci Samuel P. Huntington'un 'Medeniyetler Çatışması' adlı çalışmasında belirlediği düşmanların başında İslam Uygarlığı gelmektedir. Huntington'un soyut olarak belirlediği İslam tehdidi, El-Kaide terör örgütü tarafından düzenlenen 11 Eylül 2001'de İkiz Kuleler'e yapılan saldırı ile somutlaşmıştır. Batı'nın yeni düşmanı olarak ilan edilen El-Kaide örgütünün bu saldırıyı İslam adına yaptığını vurgulamasından hareketle örgüt, din özgürlüğü üzerinden siyasal İslam'ın yayılması amacına hizmet etmiştir.[38]

Modern dünyayı yaşadığımız günümüzde Avrupa ülkelerindeki farklı etnik ve dini toplulukların bir arada yaşama çabası, çokkültürlülüğün ve farklılıkların eşitlik ve barış temelinde bir arada yaşama hedefinde olması toplumun temel sorunlarındandır. Sadece Avrupa ülkelerinde değil aslında tüm dünyada karşılaşılan sorunların başında çokkültürlülük gelmektedir. Çokkültürlülük kavramı, ayrı etnik ve dini grupların birlikte yaşamasını ifade etmektedir. "Kültürel farklılıklar tarih boyunca gerçekleştirilmek istenen siyasi bütünlüklerin en çok karşı karşıya kaldığı sorunlardan birisi olmuştur."[39] Homojen toplumlara bakıldığında gerek siyasi açıdan gerekse toplumsal açıdan karşılaşılan çokkültürlülük sorunu, güvenlik sorununu da ortaya çıkarmaktadır. Çünkü temelde bireylerin ve genelde toplumun kendileri ile aynı değerleri ve yargıları taşıyan insanlarla birlikte olmak istemeleri kendilerini

---

[38]Emre Kongar, **ABD'nin Siyasal İslam'la Dansı,** Remzi Kitabevi, 10. Basım, İstanbul, Eylül 2013, s.30.
[39]Mazhar Bağlı ve Ertan Özensel, **Çokkültürlü Vatandaşlık**, Çizgi Kitabevi Yay. , 2. Baskı, Konya, Mart 2013, s. 42.

güvende hissetmelerini ortaya çıkarmaktadır."Çokkültürlülük iddiasındaki Avrupa'nın gerçek anlamda, farklı bir kültür ile imtihan edildiği ilk konu İslam'dır." [40]

11 Eylül saldırılarının Avrupa'daki güvenlik algısını değiştirdiği ve bunun neticesinde de İslam'ın terörle özdeşleştirildiği düşünüldüğünde, İslam'ın bir güvenlik tehdidi olduğu uluslararası platformda dile getirilmektedir. Bu bağlamda İslam fobisi olarak bilinen İslamofobi'nin söz konusu değişen İslam algısının uçlaşarak ortaya çıkması söz konusu olmuştur. İslamofobi, Müslümanlara karşı düşmanca bir önyargının beslenmesi ve Müslümanlardan aşırı derecede korkmak anlamında kullanılmaktadır.

11 Eylül saldırılarından sonra güvenlik politikalarının yeniden şekillenmesi ve ülkelerin daha sıkı düzenlemeler ve politikalar benimsemesi söz konusu olmuştur. Özellikle arttırılan güvenlik önlemleri yüzünden Avrupa hakları tedirgin olmuş ve üçüncü ülke vatandaşlarını kendileri için tehlike, tehdit ve korkulacak unsurlar olarak görmeye başlamışlardır. 11 Eylül saldırılarının terörle ilişkili olması ve terörün de İslam dinine mensup kişilere ait bir unsurmuş gibi görünmesi gibi yargılamaları Avrupa genelinde İslamofobi'nin yükselmesinde önemli bir paya sahiptir. Modern çağda ırkçılık biçimlerinden biri olarak görülen İslamofobi, ırkçılıkla ve yabancı düşmanlığıyla mücadelede aksi yönde bir etki yapmaktadır. İslamofobi'nin ortaya çıkmasında ve yükselmesinde bir diğer unsur da Avrupa'nın Müslümanları tarih boyunca hep *'öteki'* olarak görmeleridir.

İslamofobi'nin Hıristiyan ırkçılığının mirası mı yoksa yeni bir ırkçılık mı olup olmadığı konusundaki araştırmalarıyla bu konuya değinen Vincent Geisser, İslamofobinin çoğu Avrupa ülkesinde Ortaçağ Hıristiyan dünyasından günümüze oldukça yavaş ilerleyen bir süreç olduğundan bahsetmektedir. 15. yüzyıldan beri İslam'ın Hıristiyan tehdidi bir düşüş göstererek jeopolitik korkuya dönüşmüştür. Osmanlılar Batı dünyası için dinden çok geçici politik bir tehlike sembolü olmaya devam etmiş; bu değişim tarihte büyük bir değişim olarak dikkat çekmiştir.[41]

[40] Aktay, **a.g.e.,** s.10.
[41] Vincent Geisser, **"Islamophobia: a French Specificity in Europe?"**, Human Architecture: Journal of The Sociology of Self-Knowledge, VIII, 2, Fall 2010, 39-46, s. 40.

Tarihsel süreci göz önüne alarak Avrupa bugün kendisini, sahip olduğu geçmişin de etkisiyle, yeni bir boyutta ele almaktadır. Kendisini inşa etme güdüsüyle kimi ülkeleri dahil ederken kimi ülkeleri de 'öteki' olarak görmekte ve dışlayan seçici bir rol oynamaktadır. Özellikle *İslam ve Avrupa* başlığı adı altında iç içe geçmiş bir kafesten söz edilebilmek mümkündür. Bugün sıkça tartışılan konulardan birisi de İslam'ın Avrupa'daki varlığıdır. İslam'ın Avrupa'daki varlığının Avrupa uluslarının yerleşik, alışılmış birlikte yaşama temellerine meydan okuyan yeni bir boyutunun ön plana çıktığı ve yaratılan bu İslami farklılık ile kültürel, dinsel ve medeni bir farklılığın gündeme geldiği tartışılmaktadır.[42] Buradan hareketle tarihin unutulmuşu olarak anılan İslam önem kazandıkça, Avrupa'nın ortak değerlerine ilişkin tartışmanın yönünün ve üslubunun değiştiğini söylemek mümkündür.

İslamofobi'nin de böyle bir ortamda geliştiği ve yükseldiği düşünüldüğünde birbiri içine geçen unsurların şekillendirdiği ırkçılık mücadelesi sorunun çözümü sürecinde çok boyutlu açılımları ve düzenlemeleri gerekli kılmaktadır. Ancak sosyal bütünleşme politikalarının kopukluğu ve yasal düzenlemelerin siyasi açıdan yerine oturtulamaması AB düzeyli bir Avrupa'nın ırkçılık ve yabancı düşmanlığı ile mücadelede etkisiz bırakabilmektedir. Neticede Avrupa'da görülen bu tekillik ve birbirinden kopukluk sorunlarla mücadele konusunda çözümsüzlüğü de beraberinde getirmektedir. Kültürel açıdan AB düzeyinde çeşitliliğe ve çoğulculuğa gereksinim duyulduğu günümüzde söz konusu sorunların aşılmadığı sürece çözüm hep askıda kalacaktır ve sosyal tabanda olumlu bir yanıtla karşılaşılmayacaktır. Irkçılığın ortaya çıkışının ve sebeplerinin tek bir boyutta ele alınamamasından ötürü ırkçılıkla mücadelede diğer sosyal, kültürel, ekonomik politikalardan ve siyasi düzlemde ayrı düşünülmemesini gerektirmektedir. Aksi halde ırkçılık ve yabancı düşmanlığı süregiden bir süreçte daima çözüm bekliyor olacak ve AB'nin tıkandığı noktalardan biri halinde olmaya devam edecektir.

[42]"İslam, çağdaş Avrupa bilinci üzerinde oluşturucu anlamda en büyük etkileri yapan toplum tartışmalarını, bireyin tanımında laik değerler, cinsiyetler arası eşitlik, feminizm ve eşcinsellik, sanatsal ve edebi alanda ifade özgürlüğü gibi konularda süregiden tartışmaları istila edivermektedir; ama bununla da kalmamakta, tarihle ilişki ve ortak belleğin eğitim yoluyla aktarılması gibi konularda da devreye girmektedir." Daha fazla bilgi için bkz. Nilüfer Göle, **İç İçe Girişler: İslam ve Avrupa**, Metis Yayınları, Mart 2005, s. 39.

Avrupa'da İslamofobi konusunda değinen araştırmalara göre Avrupa’da aşırı sağ yıldan yıla güçlenmektedir. Bu yükselişte politikacıların, entelektüel kesimin ve sınıfsal pozisyonların da etkisinin fazla olduğu vurgulanmakta; bu durumun artık sıradanlaştığına dikkat çekilmektedir. Avrupa genelinde aşırı sağ ve İslam karşıtlığına dayalı olarak kurulan bu düzenin, her geçen gün daha da kuvvetleneceğini savunan kesime göre, Avrupa’da aşırı sağ partilerin yükselişinin yanında giderek sağ ve sol partilerin konuşulacağı da belirtilmektedir. [43]

'Medeniyetler Çatışması' paradigmasının temel argümanı, Batı medeniyeti ile İslam medeniyeti arasında gerçekleşeceği öngörülen kültürel ve dinsel çatışmaya dayanmaktadır.[44] Medeniyetler çatışması adı altında Avrupa ve Müslüman kimliğinin bir arada var olması, 11 Eylül sonrasında daha çok uluslararası gündemde ön plana çıkmıştır. İki farklı kimliğin bir arada var olması nihayetinde ya çatışma doğurmakta ya da iki farklı kimlik birbirine yeni bir şeyler katarak birbirlerini tamamlamış olmakta; işte yeni dünya düzeni de böyle kurulmaktadır. Türkiye'nin Avrupa Birliği içerisinde yer almasının kabul görmesi halinde dünya düzeni için yeni bir dönemin başlangıcından söz etmek doğru olacaktır.

2.1.1. İslam'ın Avrupa ile İmtihanı

Türkiye, Asya'nın Batı uzantısı olarak bilinse de Avrupalıdır. Bilindiği gibi yüzyıllar boyunca Avrupa ile yakın ilişki içerisinde olan Osmanlı İmparatorluğu Avrupa yarımadasına yayılmıştır ve Avrupa tarihini şekillendirmiştir. Avrupalıların Türkleri yabancı olarak görmelerini iki nedene bağlayan George Friedman, bu durumu şöyle açıklamıştır: “Avrupalılar iki nedenden dolayı Türkleri yabancı olarak görmeye devam ediyor. Birincisi, Hıristiyan yerine ağırlıklı olarak Müslüman olmaları; bu yüzden tam anlamıyla Avrupalı olamıyorlar. İkincisi; Bizans'ı, Doğu Roma İmparatorluğu'nun Konstantin tarafından kurulan halefini yıkan da Osmanlı İmparatorluğu'ydu. 1453'te Konstantinopolis'i ele geçirdiğinde Türkler, Avrupalılara (Roma İmparatorluğu'nu tehdit eden ve yıkan barbar topluluklar gibi) uygarlıkları

[43] Habertürk, 24.05.2010.
[44] Jonathan Bloom ve Sheila Blair, **İslam A Thousand Years of Faith and Power**, Yale University Press New Heaven and London, United States of America, 2002, s.11.

için bir tehdit olarak görünmüştür. Avrupa için tehlikeli yabancılardı onlar. Müslüman olmaları ve Avrupa tarihine şiddetle damga vurmaları onları Avrupalıların zihninde bugüne kadar yabancı kılmıştır.” [45]

7.yüzyılda İslam dininin ortaya çıkmasından sonra Avrupa kıtasını üç koldan saran Müslümanlar, İslam dininin Avrupa kıtasında yayılmasına zemin hazırlamışlardır. Bugün Magrip bölgesi olarak bilinen koldan Araplar, Balkanlar’dan Türkler ve Kuzey Avrupa’dan da Moğollar kıtaya yayılmışlardır. Söz konusu her üç İslam kolu da Batı Avrupa nüfusuna etki etmekle beraber kültürel, sosyal ve askeri açıdan da etkili olmuştur. Ancak bu derin nüfuz, Batı’da göz ardı edilmiştir. Avrupa kendini İslam dinine bağlı olarak Müslüman nüfusun etkisinden ayrı tutarak Yunan ve Roman kültür ve gelenekleriyle ve Hıristiyanlık dini ile tanımlamıştır. Buradan hareketle İslam’ın Avrupa’daki rolünün görmezden gelindiğini ve çoğu zaman reddedildiğini söylemek mümkündür. Hıristiyan bir kıta olarak görülen Avrupa aslında ortak bir mitolojiye sahip ve Yakın Doğu’dan gelen Yahudilik, Hıristiyanlık ve İslam dinlerini nüfuz alanında ortak bir bölgedir.

Avrupalı Hıristiyanların Müslümanlarla olan ilişkileri sadece geçmişteki fetihlerle ilgili değil aynı zamanda Akdeniz kıyılarındaki ticari ilişkilerle de ilgilidir. Avrupa ve İslam konusuna değinen yazarların bazıları İslam ve Müslümanların Haçlı Seferleri ile birlikte Avrupa'ya yanlış imajın aktarıldığı yönündedir. Bunlardan bazıları “İslam'ın çok tanrılı bir din olduğu ve Müslümanların puta taptığı, Batı'nın Doğu'yu İslam ile birlikte 'azman' varlıkların giderek çoğaldığı bir bölge olarak algıladığı, Türklerin dehşetin, zulmün, intikamın, ihtirasın yeniden dirilmesi olarak görüldüğü, İslam'ın Araplara 'kafirleri her surette yok etmelerini öğütleyen bir din olarak algılandığı”[46] şeklinde abartılı söylemlerdir.

Avrupa'daki İslam imajının daha sonraki yıllarda alacağı şeklin Ortaçağlarda oluşmaya başladığını söylemek mümkündür. Avrupa'da İslam'ı karalama çalışmaları

[45]George Frieadman, **Avrupa Krizi Yaklaşan Avrupa Krizi ve Olası Savaşların Patlama Noktaları**, Pegasus Yay., Çev. İrem Sağlamer, İstanbul, Kasım 2015.
[46]Ali Köse, **Avrupa ve İslam**, İz Yayıncılık, İstanbul, 2009, s.8.

Ortaçağ Haçlı Seferleri[47]'ne kadar gitse de asıl kötü imaj, İkinci Dünya Savaşı sonrasında kendini göstermiştir. Buna örnek olarak başta Müslüman ülkelerden Avrupa ülkelerine göçmen işçi akınıdır. Özellikle Avrupa'daki sosyal devletin ve çalışma imkanlarının daha iyi olması, daha iyi koşullarda yaşama imkanı, iş hayatında daha teknolojik aletlerin kullanılması insanları Avrupa'ya göç etmeye zorlayan etkenler arasındadır. Ancak İslam ülkelerinin de zaman içerisindeki Avrupa'daki teknolojiyi yakaladıkları yadsınamaz bir gerçektir.

Haçlı Seferleri ile başlayan dinler arası uyuşmazlık sorunu Batı ile İslam dünyasını uluslararası platformda her zaman karşı karşıya getirmiştir. Toplumsal algıya da yerleştirilen bu uyuşmazlık sorunsalı Batı ile İslam dünyasını yüzyıllar boyunca çatışma içerisine sokmuştur. Özellikle Kudüs'ün Hıristiyan alemindeki önemine değinen yazar Franco Cardini'ye göre " Kudüs'ün Hıristiyan alemindeki önemi, onu Hıristiyanlar için vazgeçilmez kılan simgesel ve manevi konumu, yolculuklarla, hac ziyaretleri sayesinde Hıristiyanlar arasında tanınmış ve saygın bir şehir haline gelmesi, bu şehrin Avrupa ile İslam arasında karşılıklı bir farkındalığın gelişmesinde temel bir rol oynadığını gösterir; bu farkındalığın gelişmesinde dostça duyguların yanı sıra düşmanca duygular da rol oynamıştı."[48] Batılı ülkelerin kendi sınırları dışındaki farklı dine mensup ve farklı değerlere sahip insanları, daima 'biz' ve 'onlar' olarak ayırma politikaları uluslararası politikanın çözülmesi zor bir yola girmesine yol açmaktadır. Kendini üstün görme, üstün bir ırk olarak diğerlerini küçümseme ve ötekileştirme ile oluşan bu imaj, emperyalizmi doğurmaktadır. Böylece toplum içerisinde emperyalist kültürün oluşması kaçınılmaz olmakta ve bu durumdan başta Müslümanlar olmak üzere çoğu sivil halk etkilenmektedir. [49]

Tarihsel süreç içerisinde gerçekleşen birtakım olaylar Avrupa'daki Müslümanların tanımlanması ve Avrupa gözünde karalanan İslam ve Müslüman

---

[47]Haçlı Seferi, Hıristiyanlığı iç ve dış tehditlere karşı korumak adına yürütülen Hıristiyan kutsal savaşının bir çeşididir. Daha fazla bilgi için bkz. Anja V. Hartmann ve Beatrice Heuser, **Tarih Boyunca Avrupa'da Savaş ve Barış**, Çev. Onur Atalay, Etkileşim Yayınları, İstanbul, Aralık 2006, s.203-223.

[48]Franco Cardini, **Avrupa ve İslam,** Çev. Gürol Koca, Literatür Yayınları, 1. Basım, İstanbul, Ocak 2004, s.74.

[49]Köse, **a.g.e.,** s. 24.

imajının daha da kötüye gitmesinde önemli rol oynamaktadır. Selman Rüşdi Olayı ve Körfez Savaşı bunlara örnek olarak verilebilmektedir.

Türklerin Hıristiyan olmaması, Türkiye'yi Avrupalı olarak görmeye çalışan Avrupalıların zorlandığı bir mesele haline gelmiştir. Türkiye'nin Avrupa ile bağı göz önüne alındığında Türkiye, sadece bir Avrupa ülkesi olmakla kalmamakta aynı zamanda politik, ekonomik ve kültürel anlamda Avrupa ile İslam dünyası arasında bir sınır bölgesi olma özelliğini taşımaktadır. Buradan bakıldığında Türkiye, bu iki kültürü birbirine karıştıran bir köprü görevi üstlenmektedir.

Avrupa, Hıristiyan ve İsa'ya inanırken zamanla Hıristiyanlığın yanında bir başka din olan İslam da büyümüştür. Hıristiyanlık Avrupa'ya hakim iken; İslam da Fas'tan Mindanao'ya, Orta Asya'dan Zanzibar'a kadar uzanan geniş bir bölgeye hakim olmuştur. Bu iki din tarih boyunca başta ticaret olmak üzere politika, savaşlar ve ittifaklarla birbirine bağlı kalmıştır. Ayrıca yüzyıllar boyunca her iki din arasında gerilim hakim olduğu gibi işbirliği ve birbirlerini şekillendirdiklerini de göz ardı edilmemelidir. [50] Nihayetinde İslam ve Hıristiyanlık ittifaklarla, ihanetlerle ve komplolarda içiçe geçmiş can düşmanları pozisyonunda görülmektedir.

Avrupa 17.yüzyılın sonlarında ve 18. yüzyılda sömürgeci politikalarını artırarak genişlemeye başlayınca Müslümanlar da olumsuz bir Avrupa imajı edinerek ona 'emperyalist' damgası vurmuşlardır. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra ise Avrupalılar ile Müslümanlar arasında yeni bir dönem başlamış, Avrupa'ya göç politikaları ile birlikte Avrupa daha olumlu şekilde algılanmaya başlanmıştır. Ancak zaman geçtikçe Avrupa'da 'biz' ve 'onlar' algısı gelişmeye başlamış ve bu algı geçmişten günümüze gelen en önemli etki olarak kabul edilmektedir. Sömürgeciliğin ve emperyalizmin geliştiği Avrupa'da diğer milletleri yönetme hakkı daha fazla görülmeye başlanmış ve Batı'nın bu üstünlük kurma psikolojisi Müslümanlar üzerinde 'öteki' kavramının gelişmesine neden olmuştur. Batılıların bu dönemde kendilerini üstün görme, barışçıl, haklı gibi özelliklerini ön plana çıkararak kendilerinden olmayanlara karşı besledikleri düşmanlık ve ırkçılık pek çok alanda

[50]Friedman, **a.g.e.** , s.52-53.

kendini göstermiştir. İşte 'biz ve onlar' psikolojisinin milliyetçilik ve ırkçılığa dönüşmesi 11 Eylül 2001 sonrasında kendini iyice göstermeye başlamıştır.

Avrupa'da gelişen ve Müslüman halka yakıştırılan 'öteki' kavramı, 11 Eylül 2001'den sonra Avrupa'da tam bir milliyetçiliğe ve ırkçılığa dönüşmüştür. Bugün ise tüm dünyada oluşan olumsuz İslam imajının başkahramanı olarak görülen Batı medyası da bu altyapıdan beslenmektedir. Özellikle 'din' olgusunun Batı ile İslam arasında problem oluşturan ana faktör olarak görülmesinde Batı'nın İslam dinine bakış açısından kaynaklandığını söylemek doğru olacaktır. Batı ile İslam dünyasının farklı kutsal algılara sahip olması çoğu zaman iki farklı dünya arasında krizlerin yaşanmasına neden olmuştur. Dinler arası diyalog kurulmasının her iki taraf için de doğru bir çözüm yolu olacağı ve karşılıklı anlayış ve barışa katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Batı bu noktada her alanda Müslüman halk ile arasında 'biz' ve 'onlar' ayrımı yaparak üstün konuma geçmiş ve medyanın da aracılığı ile İslam'ı karalama kampanyaları geliştirmiştir. Buradan zaten olumsuz olan İslam imajının Avrupa ülkelerinde yayılmasındaki baş aktörün Batı medyası olduğunu söylemek doğru olacaktır. İslam dinine mensup Müslümanların 'potansiyel terörist' olarak vurulan damganın, Batı medyasının Avrupa ülkelerine ulaştırdığı haberlerden ve düşüncelerden kaynaklandığı söylemek mümkündür. [51] Bugün hala Türklerin kara çarşaflı, sarıklı ve peçeli olarak bilenen halleri, Avrupa medyasının Müslümanları sadece potansiyel terörist olarak değil aynı zamanda ilkel bir varlık olarak tanıttığını gözler önüne sermektedir.

Avrupa ve İslam arasındaki dört problem alanında yeni yaklaşımlar geliştirilmesi gerektiğini savunan yazar Ali Köse, bu dört sorunu şöyle açıklamaktadır: “Birincisi, Batı ile İslam dünyası arasında tarihten gelen problemler bugünü etkilemektedir. İkincisi, her iki tarafın diğerinin dinine bakışında belki de Haçlı Seferleri'nden kalma klişeler etkili olmaktadır. Üçüncüsü, Hıristiyanlar İslam dünyasını barbarlar topluluğu olarak görürken, Müslümanlar da Batı emperyalizmini Hıristiyanlıkla özdeşleştirmektedir. Dördüncüsü, Batılılar Müslümanların dini çok

[51]Köse, **a.g.e.**, s. 11-12.

ciddiye aldıklarını düşünürken, Müslümanlar da Batı'nın dinden fazlaca uzaklaştığını, Kilisenin kutsal değerleri yeterince savunmadığını düşünmektedir."[52]

Geçmişten günümüze gelen, Avrupa ve İslam'ın bir arada olmasından kaynaklanan ve 11 Eylül olaylarında fitillerin ateşlenmesinden kaynaklanan tartışmaların temelinde 'din' faktörü yani İslam dini ve Müslümanlar yatmaktadır. Din dendiğinde akla bağlı olunan bölgeler gelmektedir. İslam Orta Asya'ya; Yahudi İsrail ve çevresine; Protestanlık Almanya, Fransa'ya; Katolikler Brezilya, Meksika, Polonya'ya; Budistler de Uzak Doğu Ülkeleri'ne aittir. Ancak geçmişten günümüze dünya koşulları değerlendirildiğinde hiçbir dinin herhangi bir bölgeye ve ülkeye bağlı olmadığı da yadsınamaz bir gerçektir. Bugün dünyadaki insan nüfusuna bakıldığında, dünyanın her yerinde her milletten insan ve her dinden kaynaklar ile karşılaşılmaktadır. Sanayi devriminin gerçekleşmesi ile birlikte teknoloji çağına girilmesi, dinlerin belli bir bölgeye bağlı kalmayıp her ülkede ve bölgede rahatlıkla görülebildiğini göstermektedir.[53]

Batı çoğu zaman yaşanılan olaylar ve krizler yüzünden İslam dünyası ile karşı karşıya kalmaktadır. Batı ile İslam'ın farklı kutsal kitaplara sahip olması ve farklı kutsal değerlerle ve algılarla donanmış olması, Batı ile İslam dünyası arasındaki krizi artırmaktadır. Öyle ki, Danimarka'daki Hz. Muhammed karikatürleri ile yaşanan kriz bunun en açık örneğidir. Çağdaş ve modern olan Batı dünyası bu farklılığı sorun edecek kadar geri bir medeniyet olarak karşımıza çıkmaktadır. Farklı dinler arası diyalog zeminlerinin sağlam olması ve hoşgörüye dayalı değerler çerçevesinde birlik ve uyum içerisinde yaşanılması çok da zor görünmemektedir. Türkiye'nin İslam medeniyetinden Batı medeniyetine geçen bir ülke olup olmadığı konusu Samuel Huntington tarafından 'Medeniyetler Çatışması' kitabında ele alınmıştır. Üç büyük din olan Hıristiyanlık, Yahudilik ve Müslümanlık potansiyel anlamda en zor uzlaşacak dinler olarak görülmektedir. Çünkü her üç dinde de kitapların yazdığı gerçekler mutlak şekilde kesin ve değiştirilemez özelliktedir. Ayrıca demokrasinin de

[52]Köse, **a.g.e.** , s.20.
[53]Cemil Şahinöz, **Avrupa'da İslam Gurbette Müslümanlar ve Türkler**, Çizgi Yayınları, Konya, Şubat 2013, s.20.

dinlerin sahip olduğu inançlara bağlı kalarak demokratik sistemin de buna göre şekillendiğini söylemek mümkündür. [54]

Bugün Avrupa Birliği içerisindeki Müslüman popülasyonuna bakıldığında Almanya ve İngiltere'nin her birinde 3 milyon ve Fransa'da 6 milyon Müslümanın yaşadığı görülmektedir. Sayıları her geçen gün artan Müslüman nüfusunun Avrupa'daki varlığının yöneticileri ve toplumları yüksek bir oranda etkilediği görülmektedir. Özellikle aldığı göçmen nüfusla gerek siyasi gerekse sosyal ve kültürel açıdan etkilenen Avrupa, dini ve kültürleri farklı olan toplulukları içerisinde barındırmaktadır. Avrupa'nın içinde barındırdığı kültürel çeşitlilik ile ortak olan değerlerden ayrılarak farklılıklarını koruyan göçmen topluluklara karşı ırkçı tepkileri ve yabancı düşmanlıkları ortaya koymaktadır. İşte bugün Avrupa'da giderek yükselen ırkçı tutum ve yabancı düşmanlığı, dini önyargıdan hareketle ortaya çıkmakta ve sert tutumlara neden olabilmektedir.

11 Eylül saldırılarından sonra tüm dünyanın gözü İslam ve Müslümanlar üzerinde olmuştur. Avrupa'da zaten İslam ve Müslümanlara karşı bir önyargı mevcutken 11 Eylül saldırıları ile fitil daha ateşlenmiştir. Medyanın ve yazarların öncülüğünde İslam dini ve Müslümanlar hakkında ırkçı ve olumsuz makaleler ve kitaplar yazılmıştır. Avrupa medyasının İslam'ı kötü, terör ve şiddet eğilimli bir din gibi gösteren bu kaynaklarından ziyade Kuran-ı Kerim'in çok satmasının ardından toplumda aslında İslam'ın saldırgan bir din değil hoşgörü, sevgi ve saygıya dayalı olduğu görülmüştür. Tüm bunlardan hareketle aslında 11 Eylül saldırıları, Müslümanların daha iyi tanınmasına olanak vermiş gibi görünse de Hıristiyanlıktan farklı bir din olan İslam ve bu dine mensup farklı bir ırk olan Müslümanlar Avrupa'da istenmemektedir. Avrupa ülkelerinde zaman zaman ortaya çıkan ve İslam'ı şiddete dayalı bir din olarak gösteren olaylar da mevcuttur. Bunların arasında Müslümanların şiddet içerikli eylemleri, farklı ülke bayrağının yakılması ve diğer sözlü eylemler yer almaktadır. Avrupalıların ve tüm dünyanın gözündeki İslam imajı bu tarz olaylarla terör tehdidi kapsamında şekillenmektedir.

[54]Erik-Jan Zürcher ve Heleen Van Der Linden, **Medenyetler Çatışması Işığında İslam, Türkiye ve Avrupa Birliği**, Çev. Senem Polat, Kadim Yay. , 2. Basım, Ankara, Nisan 2011, s. 141.

Almanya'da 82 milyon insan yaşamakta ve bunun içinde 2.4 milyon Türk (nüfusun %2.93'ü), 700.000 Türk kökenli Alman vatandaşı bulunmaktadır. Tahminlere göre 3.2 milyon Müslüman yaşayan Almanya'da toplumun %3.9'u Müslümandır.[55] Almanya'daki bazı görüşlere göre toplumdaki Müslüman gençler dindarlaştıkça şiddete eğilimli hale gelmektedir ve Alman arkadaşları azalmaktadır. Bu konuda da cami imamları gençlerin şiddete başvurmalarında sorumlu kişiler olarak gösterilmektedir.

Almanya İçişleri Eski Bakanı Hans-Peter Friedrich, *Bild* gazetesine verdiği bir röportajında Almanya'da İslamcı teröristlerin sayılarının arttığını ve Alman toplumunun yabancı olan her şeyden temizlenmesi gerektiğini vurgulamıştır. Friedrich, Müslümanlara ve Türklere karşı yaptığı propaganda ve söylemleriyle dikkat çekmiştir.

2.1.2. İslamofobi ve Avrupa Medyası

Irkçılık, son yıllarda, giderek büyümekte ve toplumlarda hasarlara yol açabilmektedir. 20. yüzyılda tüm insanlığı çökerten ırkçılık ve yabancı düşmanlığı, bulunduğu yerde savaşa ve çatışmalara neden olabilmektedir. Geçmişte Hitler'in Almanya'yı temizlemesi, İngilizlerin emperyalizmi ve dünyayı sömürmeleri, Mussolini'nin İtalya'yı ırkçı fikirlerle beslemesi, Fransızların Afrikalıları sömürmesi gibi olaylar ırkçı, faşist ve emperyalist duygulardan beslenmiştir. [56] Batı ile İslam dünyası arasındaki tarihi görmezden gelerek reddetmek mümkün değildir. Çünkü her iki taraf da yüzyıllar boyunca çatışmalar yaşamış, Haçlı Seferleri ile başladığı düşünülen çatışmalı ilişkiler de her iki tarafın toplum bilincine yerleşmiş görünmektedir. Batı'nın Sovyetler Birliği'nin dağılmasının ardından medya gücünü kullanarak İslam dünyasını 'biz ve onlar' mantığı ile olumsuz tanıttığını söylemek mümkündür. Bugüne bakıldığında, Avrupa ülkelerinde ırkçı ve ayrımcı politikalar uygulayan siyasi partilerin oy oranlarının yükselmesiyle birlikte parti liderleri her yıl

[55]Şahinöz, **a.g.e.** , s.50.
[56]Şahinöz, **a.g.e.** , s.151.

ABD'de 11 Eylül'ün yaşandığı New York İkiz Kuleler'de İslam'a karşı propaganda yaptıkları gözlemlenmiştir.[57]

Son zamanlarda etkisini arttıran İslamofobi, çok daha yoğun ve karmaşık bir biçime dönüşmektedir. Özellikle Avrupa ve ABD'de İslam dinine ve Müslümanlara karşı yönetilen eylemler ve söylemler artarak sistematik bir hal almıştır. İslamofobi konusunda Müslümanların verdiği mücadele haksızlıkları, hakaretleri, ırkçı ve ayrımcı politikaları içermektedir. İslamofobi, çokkültürlülük ve küreselleşme sonucunda gelinen nokta olarak da tanımlanmaktadır. Küreselleşmeyi idelojik boyutta ele alınan görüşlerin de desteklediği gibi, "küreselleşme, beklendiği gibi kültürler arasındaki kaynaşmayı, tanışmayı bir yandan artırırken, bir başka kanaldan bu kültürlerin karşılaşmaları kültürlerin kendi farklarına varıp bu farkları yüceltme gibi tepkiler ortaya koymalarına yol açmaktadır." [58]

21.yüzyılda ise ırkçılığın ırka dayalı bir düşmanlığa dönüştüğünü görmek mümkündür. Bir insanı farklı bir dine ve ırka mensup olduğu için onu aşağılamak, hor görmek ve ona düşmanlık beslemek kadar kötü bir duygu yoktur. İnsanlığın en aşağı duygularından biri olarak nitelendirilen ırkçılık ve yabancı düşmanlığı toplumlarda çok sayıda insanın hayatını kaybetmesine neden olmaktadır. Irkçılığın Avrupa'da yaygın olduğu konusunda genel bir konsensüs oluşmuştur ve bazı Avrupalıların ortaya koydukları yaklaşım tarzı da bu kanaatı güçlendirmektedir.

Avrupa medyasının *İslam düşmanlığı* olarak nitelendirdiği İslamofobi, İslam'a olan korkuyu açıklamaktadır. Ancak Avrupa ülkelerindeki toplumun sergilediği davranışlar Müslümanlara ve İslam'a olan korkuyu değil düşmanlığı göstermektedir. Irka dayanan bir düşmanlığı açıklayan ırkçılık teorisi 21.yüzyılda artık ırka dayanmaktan ziyade, dine, yani bizzat İslam dinine dayanmaktadır. Avrupa'da ve Batı'da düşmanlık beslenen ve aşağılanan şeyin İslam dininin olması karşımıza İslamofobi'yi yani yabancı düşmanlığını çıkarmaktadır. Batı medyasından da görüldüğü üzere Müslümanlara ve İslam dinine yapılan ırkçı ve ayrımcı sözlü veya

[57]Şahinöz, **a.g.e.** , s.152.
[58]Aktay, **a.g.e.** , s.5.

fiziksel eylemler aslında bu durumun bir korkudan değil düşmanlıktan kaynaklandığını göstermektedir. Özellikle 11 Eylül saldırılarının ardından ırkçılık ile başlayan, İslam korkusuna dönüşen ve İslam düşmanlığı ile devam eden bir İslamofobi'den söz etmek doğru olacaktır. [59]

Bunun yanında Avrupa'da İslam'a karşı sıcak bakan, İslam'ın olumlu yanlarını gören bir kesim de mevcuttur. Avrupa genelinde Soğuk Savaş'ı andıran bir görüntüden söz etmek mümkündür. Müslümanların Avrupa kıtasından giderek artması bu iki ayrı kesimin bir noktada uzlaşabilmelerini gerektirmektedir. Aksi halde İslam düşmanlığına dönüşen bu akım, zararlı sonuçlar doğuracaktır. Batı medyası ve Avrupalı siyasetçilerin de bu husustaki bakış açıları ve davranışları büyük önem taşımaktadır. Özellikle yaşananlara ekonomik açıdan bakmak yerine sosyolojik ve halkın geleceğinin tayini açısından bakılması her iki taraf da içinde daha faydalı sonuçlar doğuracaktır. Sadece Almanya'da 2.5 milyon Türk'ün ve nüfusun 4 milyon kadarını Müslümanların oluşturduğu göz önüne alındığında, Avrupa'nın sahip olduğu uluslararası konjonktür içerisinden sağlam analizler ile stratejik bir yol haritası çizilmelidir. Her geçen gün değişen küresel dengeler uluslararası politikanın geleceğini belirlerken Müslümanların ve İslam'ın Avrupa tarafındaki konumu ve yeri oldukça önem arz etmektedir. İslam dinine ve Müslümanlara yapıştırılan kimliğin Avrupalıların ve Batının gözünde değişmesi gerekmektedir.

1960'lı yıllarda Avrupa'ya ekonomik ve sosyal sebeplerle giden ve bir daha geri dönmeyen Müslümanlar göçmenler gurbetçi olarak daima 'öteki' konumunda görülmüşlerdir. Müslüman halkın Avrupa'daki kazanımları ve kaybedimleri ve Avrupalıların bu süreçte nasıl bir tutum ve yol izlediği bugün medyadan ve pek çok kaynaktan öğrenilebilmektedir.

Modern toplumlarda medyanın toplum üzerindeki gücü ve etkisi oldukça fazladır. ABD ve Avrupa ülkelerinde yaşanan terör saldırılarından sonra Avrupa medyasının İslam hakkında yaptığı yayınlar Avrupa'nın İslam'a karşı önyargılı

[59]Şahinöz, **a.g.e.** , s.157.

olmasına yol açmıştır. Medyada sıklıkla yer alan söylemlerde Müslümanların ve İslam'ın tehlike ve tehdit olarak görülmesi Avrupa genelini etkisi altına almıştır.

Batı medyasının Batılı devletlerin gözünde oluşturduğu İslam imajı çok net olarak İslam'ın şiddete dayalı, sert ve kesin kurallara sahip, özgürlükleri engelleyen, kadını hor ve aşağı gören bir algı üzerine kurulmuştur. Böyle bir algı etrafında oluşan fikirlere sahip Batılı halk da Müslümanlara karşı ırkçılık ve ayrımcılık politikaları beslemekten kaçınmamıştır. Bu konuda göze çarpan bir olay Danimarka'da yaşanan karikatür krizi olmuştur. Hatırlanacağı üzere Hz. Muhammed'i çirkin ve kötü gösteren karikatürler yayınlanmış ve İslam dinini karalama kampanyasına gidilmiştir.

Hollandalı yönetmen Theo Van Gogh'un çektiği ve senaryosunu Ayaan Ali Hırsi'nin yazdığı 'Teslimiyet' filmi İslam ve kadını konu eden İslam karşıtı bir filmdir. İslam'ın şiddet ile yakından ilişkili olduğunu ispatlamaya çalışan filmde İslam'da kadına baskının eşyanın tabiatında olduğunu anlatmıştır. Time dergisi tarafından dünyanın en etkili yüz insanından biri seçilen Ayaan Ali Hırsi, İslam karşıtlığı üzerine yazdığı makaleler ve verdiği konferanslar ile kariyer yapmıştır.[60] Hırsi, Müslümanların çoğunun terörist olmadığını, bütün Müslümanları terörizmle özdeşleştirmenin yanlış olduğunu vurgulasa da İslam ile terör arasında bir bağ olduğunu savunmaktadır.

Alain Finkielkraut L'identite Maheureuse 'Mutsuz Bir Kimlik' adlı kitabında çok kültürlülüğün Fransa'yı karamsar ettiğini, göçmen Müslümanların yüzünden Fransız halkının kendi topraklarında kendilerini sürgünde hissettiğini, göçmenlerle Fransızların beraber yaşamasının mümkün olmadığını çünkü yaşam tarzları ve dünyayı anlama şekillerinin birbirinden farklı olduğunu anlatarak mutsuz bir Fransa portresi çizmiştir. [61]

[60]Atikkan, **a.g.e.** , s.189.
[61]Atikkan, **a.g.e.** , s.191.

Bernard Lewis[62], İslam ile Hıristiyanlığın çatışma ihtimalinin olduğunu savunmasıyla birlikte Avrupa genelinde bu söylem yayılmıştır. Müslümanların ABD ve Avrupa'ya karşı nefret duyduğunu savunan Lewis'in, 11 Eylül sonrasında da Batı'da popülerite yaptığı İslam karşıtlığı söylemleri doktrin haline gelmiştir. İslam tarihi bilgisi güçlü olan Lewis, İslam'ın gelişemediğini ve bundan Batı'yı sorumlu tutarak Batı'ya karşı nefret ve şiddet duygularını kabarttığını ve buna bağlı olarak da İslam'ın Batı'yı tehdit ettiğini savunmuştur. 11 Eylül sonrasında da Batı'nın İslam ve Müslümanlara karşı duyduğu his; çatışma, dışlama ve 'öteki' olarak görmek olmuştur.

Irkçılık, ötekileştirme, dışlama kavramları Avrupa toplumlarında aslında hep var olan ancak zaman zaman ırkçı eylemlerle zirveye ulaşmıştır. Bu durum "modern toplumların patolojisi mi yoksa bünyede var olan sinsi bir hastalığın depreşmesi mi?"[63] diye soran Zeynep Atikkan, bu sorularına aşırı sağ partilerin yükselişi ile birlikte savunulan tezlerle ortaya koymuştur. Atikkan, 'Avrupa Benim' kitabında Batı'da aşırı sağ partilerin yükselişini konu alırken bu süreçte İslam karşıtlığının büyük rolü olduğundan bahsetmektedir. Batı Avrupa'da yükselen aşırı sağ partiler arasındaki farklara rağmen, İslam düşmanlığı konusunda tam bir fikir birliğinin olduğundan bahseden Atikkan, 11 Eylül öncesinde başlayan bu karşıtlık birliğinin 11 Eylül ile birlikte siyasi seferberliği hızlandırdığını vurgulamaktadır. 11 Eylül öncesindeki aşırı sağa göre İslam'ın bir din ve aynı zamanda kültürel bir olgu olduğu iddia edilmekte, bu kültüre Avrupa'da yer olmadığı savunulmaktaydı. Bu dışlama kampanyasının kilit ismi Fransız aşırı sağcı Jean Marie Le Pen ve liderliğindeki Ulusal Cephe'dir.[64]

11 Eylül öncesinde bunlar savunulurken 11 Eylül sonrasında Avrupa'da bir nefret ortamı oluşmuş; başta Danimarka olmak üzere pek çok Avrupa ülkesi nefret söylemlerinde bulunmuştur. Danimarka Milletvekili Mogens Camre'nin en can alıcı söylemi ise şöyle olmuştur: "Sıradan bir Müslüman ile 11 Eylül saldırılarını

---

[62] 1990 yılında Amerikan Atlantic dergisinde Atatürk ödülüyle Türkiye'nin baştacı ettiği ünlü İngiliz İslam tarihçisi.
[63]Atikkan, **a.g.e.** , s.179.
[64]Atikkan, **a.g.e.**, s.160.

gerçekleştiren teröristler arasında fark yoktu. Hepsi hasta bir ideolojinin beslediği nefret duygusu içerisindeydi.” [65]

11 Eylül ardından Londra ve Madrid'teki terörist saldırıları ise İslam'ın dışlanmasının ikinci evresi olarak kabul edilmektedir. Avrupa Birliği ülkelerindeki söylemler daha da geniş kitlelere hitap ederek sert bir hal almaktadır. Sonuç olarak bu dışlama kampanyasının 'medeniyetler çatışması' sorunu halini aldığını söylemek mümkündür. Bu süreçte İslam'ın totaliter ve saldırgan bir ideoloji olarak tanımlanmasıyla yetinilmeyip halka dehşet senaryolar anlatılmıştır.[66] İslam'a karşı dışlama politikalarını sürdüren ve İslam karşıtı söylemleriyle dikkat çeken isimler arasında; Danimarka Halk Partisi'nden rahip Lüteryen Spren Krarup, Hollandaı Geert Wilders, İngiliz aşırı sağcı Nick Griffin, Danimarka Parlamentosu'ndan Louise Frevert, Danimarka Halk Partisi milletvekili Peter Skaarup, Belçikalı aşırı sağcı Filip Dewinter, İsveç aşırı demokratlar lideri Jimme Akessona, Avusturalyalı aşırı sağcı Özgürlük Partisi lideri Heinz-Christian Strache yer almaktadır.[67]

Avrupa'da İslam'a yönelik olumsuz söylemlerde bulunan ve İslam karşıtlığı yapan yazar ve gazeteciler nefret söylemlerini açıkça dile getirmekten çekinmemişlerdir. İtalyan gazeteci Oriana Fallaci yazdığı kitapta Avrupa'da sayıları artan Müslümanları fareye benzetirken, Fransız yazar Michel Houellebecq de İslam'ı “en aptal din” olarak nitelendirmiştir.[68]

Avrupa'da yaşayan göçmen Müslümanların kendi yaşam alanlarında ve mahallelerinde bir arada yaşamak istemeleri Avrupa medyası, Avrupalı siyasetçiler ve yazarlar tarafından gerek sözsel gerek yazılı söylemlerle Avrupa'nın elden gideceği tartışmalarına konu edilmektedir. Aşırı sağcıların görüşüne göre, yeni ırkçılık

---

[65]Atikkan, **a.g.e.** , s.162. , Hans-George Betz ve Susi Meret, “Revisiting Lepanto: The Political Mobilization Against Islam in Contemporary Western Europe”, Patterns of Prejudice, 2009, 43:3, s.313-314.
[66]Atikkan, **a.g.e.** , s.162.
[67]Atikkan, **a.g.e.** , s.164-165.
[68]Atikkan, **a.g.e.** , s.191.

kavramı tepeden inmiş, elit kesimin mutfağında şekillenmiş, merkezdeki sağ ve sol kesim ve aydınlar da buna katkıda bulunmuştur. [69]

Avrupa'da ırkçılık dendiğinde Avusturyalı Jörg Haider akla ilk gelen isimlerden biridir. Avusturya'da 1999 yılındaki seçimle ile birlikte hükümet ortağı olan Haider, ırkçılık ve yabancı düşmanlığını ön planda tutan bir siyasetçi olarak bilinmektedir. Uluslararası arenada Avrupa'nın ve hatta tüm dünyanın dikkatini çeken Haider, ırkı söylemlerini açıkça dile getirmesi ile tanınmaktadır.

Danimarka'da aşırı sağ parti olan DFP (Danimarka Halk Partisi), İslam'ın terörle bağdaştırılarak tüm Müslümanların sınırdışı edilmelerini savunmuş; Belçika'da aşırı sağ ayrılıkçı-milliyetçi VB (Vlaams Blok) göçmenleri Batılı değerlerin yok olmasına yönelik en ciddi tehdit olarak görmüş ve Müslümanları Batı uygarlığı ile bağdaşması en zor yabancı ötekiler olarak tanımlamıştır. [70] 2003 yılında yayınladığı yazılarıyla İsveç medyasından Dagens Nyheter, İslam dinini ve Müslümanları İsveç toplumu için bir tehdit olarak gördüğünü belirtmiştir. 2006 yılında da İngiltere'de yapılan bir araştırmaya göre, halkın çoğunun İslam'ı Batı için bir tehdit olarak gördükleri açıklanmıştır. Hatta İngiliz Müslümanların da olası bir saldırı veya eylem halinde taraf değiştirerek yapılanlara göz yumacakları öne sürülmüş, ülkeye sadakat duygusu taşımadıkları belirtilmiştir. Aşırı sağcı Hollandalı siyasetçi Geert Wilders, İslam'ı tehdit olarak görenlerin başını çekmektedir. Öyle ki “Fitne” adındaki filminde Avrupa halkını Müslümanlara karşı ayrımcılık yapılmasına ve nefrete teşvik etmiştir. İslam dininin kutsal kitabı olan Kuran'ı faşist bir kitap olarak göstererek İslam'ı Naziliğe benzetmiştir.

20 Ocak 2008 tarihinde Avusturya'da aşırı sağcı bir parti olan Avusturya Özgürlük Partisi'nden Susanne Winter ise Graz'da yaptığı açıklamalarda Müslüman göçmenlerin Avrupa'da bir tsunami etkisi yarattığını, İslam dininin Akdeniz'in öte tarafına ait olduğunu savunmuştur.

---

[69]Atikkan, **a.g.e.** , s.181.

[70]Hasan Saim Vural, **Avrupa'da Radikal Aşırı Sağın Yükselişi,** İletişim Yay., İstanbul, 2005, s. 254.

İşte tüm bu İslam karşıtı görüş ve söylemlerden hareketle Avrupa'da yaşayan Müslümanların bulundukları ülke vatandaşlığına geçmiş olsalar dahi Avrupa ülkelerindeki yaşadıkları toplum içerisinde "öteki" olarak görüldükleri; içerideki tehdit ve düşman olarak algılandıkları ortaya çıkmaktadır. Tüm bunların neticesi olarak da Avrupa bir güvenlik problemi için zemini olarak görülmektedir.

2.1.3. Avrupa Birliği'nde Müslümanlar ve İslamofobi Etkisi

Avrupa Birliği'nde Müslümanlar: Ayrımcılık ve İslamofobi", Avrupa Irkçılık ve Yabancı Düşmanlığını İzleme Merkezi (EUMC)[71] tarafından hazırlanmış olan rapor, AB'ye üye devletlerdeki Müslümanların durumunu ortaya koymaktadır. Konunun daha da aydınlatılması açısından söz konusu raporun genel bir analizinin yapılması uygun olacaktır. Bu kuruluş 1997 yılında Viyana'da kurulmuş ve ırkçılık ve yabancı düşmanlığının engellenmesini amaçlayan AB ajanslarından biridir.[72] Söz konusu rapor, Avrupa Birliği'nde Müslümanlara yönelik ırkçılık ve ırk ayrımcılığının ve İslamofobi'nin kapsamı ve niteliği hakkında bilgilerden ve verilerden oluşmaktadır. Raporda ayrıca, AB üyesi ülkelerdeki ırkçılık ve yabancı düşmanlığı örnekleri, uygulamalar, düzenlemeler sunulmakta ve mücadeleye yönelik çözüm önerileri gündeme getirilmektedir.

Raporda öne çıkan önemli hususlardan biri, Avrupa'da yaşayan Müslümanların genelinin dini, etnik kimliklerine bakılmadan ve dinsel yaklaşımları göz önünde bulundurulmadan, başta iş hayatı olmak üzere, eğitim ve barınma alanlarında ırkçılık ve ayrımcılıkla maruz kalması olarak ortaya çıkmaktadır. Müslümanların ırkçılık ve yabancı düşmanlığı eylemleri çerçevesinde sadece sözlü tehditlerle karşılaşmadıkları bununla birlikte fiziksel saldırılara da maruz kaldıkları vurgulanmaktadır. İslamofobi'nin Avrupa da yükseldiği hatırlatılarak ırkçılığın, yabancı düşmanlığının ve ırk ayrımcılığın Avrupa bütünleşme sürecini olumsuz etkilediği, bütünleşme ve toplumsal birleşmeye yönelik ciddi tehditler oluşturduğu belirtilmektedir. Önemli

[71] http://www.ihop.org.tr/index.php?option=com_content&task=view&id=100, 23.05.2011.
[72]http://www.abbulteni.org/tr/component/content/article/132-avrupa-irkclk-ve-yabanc-duemanl-zleme-merkezi-european-monitoring-centre-on-racism-and-xenophobia-eumc.html?directory=73, 23.05.2011.

bulgulardan birisi de Avrupa'da genç nüfusa duyulan ihtiyacın göz ardı edilmesi sorunudur. Bu bakımdan başta gençler olmak üzere pek çok Avrupalı Müslüman sosyal ilerleme ve gelişme sürecinde çeşitli engellerle karşılaşmaktadır. Bu durum da, kişilerde sosyal dışlanmışlık duygusu yaratarak farklı sonuçlar doğurabilmektedir. Bir diğer önemli sonuç da, Avrupa'da yaşayan Müslümanların eğitimde başarısız oldukları ve işsizlik oranlarında yüksek oranlara sahip olmalarıdır. Özellikle barınma hususunda sağlıklı barınma koşullarına sahip olamayan Müslümanlar, genelde düşük vasıflı işlerde ve düşük ücretli sektörlerde çalıştırılmaktadır. Neticede genel bir toparlama yapıldığında Avrupa'da İslamofobi'nin gerçekleştiğine dair pek çok kanıt bulunmaktadır. Çalışma şartlarından eğitime ve barınmaya kadar hassas alanlarda Müslümanlara karşı ırkçılık, yabancı düşmanlığı ve ayrımcılığın söz konusu olduğu ortadadır. EUMC de bu konuda ciddi incelemeler ve araştırmalara yaparak önemli bulgular ve sonuçlar elde etmiştir.

Şu da bir gerçektir ki, AB toplumunun ikinci en büyük dini grubunu İslam yani Müslümanlar oluşturmaktadır. Tarihsel arka zemin düşünüldüğünde farklı etnik kökenlere, dillere, dinsel eğilimlere, kültürel geleneklere ve politik görüşlere sahip ve bunların bir karışımı olan Müslümanların Avrupa'daki nüfuzu yadsınamamaktadır. Çoğunun AB vatandaşı olduğu ve Avrupa'da yaşayan Müslümanların yaşadıkları ülkede uzun bir geçmişe sahip olmaları göz önüne alındığında, İslamofobi'nin yükselmesi ciddi tehlikeler ve sonuçlar doğuracaktır. Bu konuda Avrupa Birliği'nin de EUMC çerçevesinde birtakım mevzuat ve politika konularında etkinlik göstermesi beklenmektedir. Bu bağlamda "ırkçılık, yabancı düşmanlığı ve ayrımcılıkla mücadele uygun bir mevzuat uygulanması, İslamofobi olaylarının kaydedilmesi ve denetlenmesi, istihdam tedbirlerinin teşvik edilmesi, göçmenler ve azınlıklar için sosyal bütünleşme ve katılım politikalarının benimsenmesi, eğitim tedbirlerinin teşvik edilmesi, siyasi partilerin harekete geçirilmesi, Avrupalı Müslümanların kamu hayatına katılımı, medyanın girişimlere destek olması"[73] gibi etkinlerin gerçekleştirilmesine yönelik adımlar atılmaktadır.

[73] http://fra.europa.eu/fraWebsite/material/pub/muslim/EUMC-highlights-TR.pdf, 23.05.2011.

İslamofobi ile mücadele konusunda ise, birlik ve beraberliği güçlendirmeye yönelik uygulama girişimleri söz konusu olmaktadır. EUMC bu bağlamda, AB üyesi devletleri çeşitli raporlar yayımlayarak girişim sürecinde teşvik etmektedir. Eylem planı olarak da iki yönlü bir girişim öngörülmektedir. Öncelikle Avrupa'da yaşayan Müslümanların toplumun geniş kesimi ile ilişki kurma yolunda çaba göstermeleri teşvik edilmektedir. Bu aşamada Avrupa hükümetlerine barışçıl ilişkiler kurulması hususunda büyük pay düşmektedir. Özellikle Avrupa'nın siyasi liderlerinin kültürlerarası diyalogun teşvik edilmesi ve ırkçılık, yabancı düşmanlığı ve ayrımcılıkla mücadelede kararlı ve etkin adımlar atmaları ve yoğun çaba göstermeleri gerekmektedir. Ayrıca bu süreçte çeşitli eğitim girişimleri ve dinler arası diyalog sürecinin de göz ardı edilmemesi gerekmektedir. Tüm bunlar gerçekleştirilirken demokratik ilkeler ışığında temel insan haklarını korumak, eşitlikçi ve tarafsız davranmak, fırsat eşitliği sağlamak ve çeşitliliğe saygılı olmak gibi ilkeler de unutulmamalıdır.

2.2. AVRUPA ÜLKELERİNDE IRKÇILIK VE İSLAMOFOBİNİN YÜKSELMESİ

20. yüzyılın sonlarında ve 21. yüzyılın hemen başında siyasi, sosyal, kültürel, ekonomik ve teknolojik alanlarda meydana gelen hızlı değişimler güvenlik kavramını da derinden etkilemiş, ön plana çıkmasına zemin hazırlamıştır. Soğuk Savaş'ın sona erdiği bu dönemde küreselleşme olgusunun da ortaya çıkması teknolojik ve iletişimsel gelişmeler sonucunda gerçekleşmiştir. 11 Eylül 2001 tarihinde ABD'de İkiz Kulelere yapılan saldırılar tüm dünyada şok etkisi yaratarak Batı'nın ve Avrupa'nın güvenlik anlayışını kökten değiştirmesine sebep olmuştur. Ülkeler arasındaki ilişkiler, ittifaklar, stratejik düşünceler, 'tehdit' algısı ve buna bağlı olarak 'güvenlik' kavramı temelden sarsılmış ve değişime uğramıştır. [74]

Her geçen gün nüfuz alanını genişleten ve dünyanın farklı bölgelerine etki eden küreselleşme ekonomik, kültürel, siyasi, teknolojik ve demografik boyutlara sahiptir.

[74]Atilla Sandıklı, "Değişen Güvenlik Anlayışları ve Türkiye'nin Güvenlik Stratejisi, Ed. Dr. Atilla Sandıklı, **Türkiye'nin Vizyonu Temel Sorunlar ve Çözüm Önerileri**, Bilgesam Yay. , No:1, İstanbul, Yıl:2008, s. 20.

Böyle bir ortamda dünya politikasına hakim olan Avrupa Birliği de küreselleşmenin en önemli aktörlerinden biri olarak görülmektedir. 11 Eylül saldırılarından sonra küresel bir boyut kazanan terörizm, küreselleşmeye yön verenlerin menfaatlerini koruma görevi üstlenmiştir. Öyle ki, 11 Eylül sonrasında başta ABD olmak üzere Batı dünyası teröre karşı tavrını değiştirmiş ve sert önlemler almaya başlamıştır.[75]

Soğuk Savaş'ın sona ermesinden bu yana uluslararası sistem hızlıca küreselleşen bir ortamda değişmektedir. "Küreselleşme, en basit şekilde, dünya çapındaki irtibatlanmaların (ya da birbirine bağlanmaların) genişlemesi, derinleşmesi ve hızlanması olarak tanımlanabilmektedir."[76] Küreselleşen sistemde artık sadece devleti görmeyip devletin yanında devlet olmayan farklı aktörlerin ve yapılanmaların da yer aldığını görmek mümkündür. Bu süreçte etkileşimler ve ilişkiler çok çeşitli şekillerde dünya politikasında yer almaktadır. Bunun sonucunda da, ulusal ile uluslararası ortam içiçe girmiş bir hal almaktadır. Yani, devletlerarası karşılıklı bağımlılıklardan öte toplumlararası ortak çıkar ve faaliyet alanları belirlenmektedir. Terörle suçun önlenmesi ve mücadelesi bu konuda verilecek örneklerin başında gelmektedir. Türkiye'deki yaygın terör, tüm dünya devletlerinin Türkiye ile ortak çıkarları doğrultusunda terör suçuyla mücadeleye yönelik diğer devletler ve kuruluşlar ile işbirliği içerisine girilmesini zorunlu hale getirmiştir.[77] Bu konuda Birleşmiş Milletler, NATO, Avrupa Birliği gibi dünya politikasında faaliyet gösteren etkin kuruluş ve kurumlar çeşitlenerek uluslararası platformda sözü geçen aktörler arasındadırlar. Dünyanın en büyük ekonomilerinin başında gelen Avrupa Birliği içerisinde yükselen milliyetçilik ve ırkçılık, Birliğin dünya politikasında cazibe merkezi olmasını engelleyen bir sorun olarak görülmektedir.

Son yıllarda internet üzerinden açılan siteler ve içinde bulunulan sanal ortam gençleri terör eylemlerine yönelten ve içlerine çekmek isteyenlerin başvurdukları en etkili yöntem olarak görülmektedir. Bazı İslami gruplar dijital ortam aracılığı ile

---

[75]Murat Ercan, **Küreselleşmenin Terör Boyutu**, Nobel Yay. , Ankara, 2010, s.148.
[76]Ali Karaosmanoğlu, "Küresel Gelişmeler ve Uluslararası Sistemin Özellikleri", Ed. Dr. Atilla Sandıklı, **Türkiye'nin Vizyonu Temel Sorunlar ve Çözüm Önerileri**, Bilgesam Yay. , No:1, İstanbul, 2008, s.12.
[77]Karaosmanoğlu, a.g.e. , s.14.

örgütlenme yoluna gitmektedir. 2011 yılında Norveç'te 77 kişinin ölümüne sebep olan Anders Behring Brevik'in aşırı sağcı beyaz adam bloglarını ziyaret ettiği görülmüştür. İnternet üzerinden radikal İslam bloglarında videolar izleyen, yorumlar yazan ve her türlü radikal düşüncenin ifade edildiği, düzene karşı nefret ve öfkeyi aşılayan aşırı sağcı bir kesimin yetiştiğini söylemek mümkündür. Aşırı sağcı, ırkçı, beyaz adam imajı ile Müslümanlara nefret saçan blog ve internet sitelerinin varlığı Oslo katliamı ile ortaya çıkmış olup Norveç katliamı ile dönüm noktasına ulaşmıştır.[78]

Özellikle Belçika'da sanal ortamlarda ırkçı forumlara sahip sitelerin artması ve Avrupa Konseyi'nin Irkçılık ve Hoşgörüsüzlükle Mücadele Komisyonu'nu harekete geçirmiştir. Komisyon söz konusu ırkçılık ile mücadele için Belçika'yı uluslararası işbirliğine davet etmiştir. Almanya'da ise 'Politically Incorrect' [79] adlı Alman Stefan Herre tarafından kurulan İslam karşıtı web sitesi popüler olmuş ve sitede Müslümanlara yönelik tehdit ve hakaretlerin mevcut olduğunu söylemek mümkündür. Bunların dışında bugün oldukça geniş bir kitleye ulaşan Facebook üzerinden de aşırı sağcı grupların Müslümanlara ve İslam'a karşı nefret ve ırkçı söylemleri mevcuttur. Özellikle Oslo Katliamı sonrasında İslam karşıtı (Peder Jensen) Fjordman aşırı sağcı bloglarda ve sitelerde popüler olmuş; hatta katliamı yapan Breivik ile de e-mail üzerinden mesajlaştığı da ortaya çıkmıştır. Avrupa'da ortaya çıkan bu aşırı sağcı, ırkçı blogların ve sitelerin artmasında ve yaygınlaşmasında Amerika blogosferinin katkısı olup olmadığı da tartışılmaktadır.

Avrupa Irkçılık ve Yabancı Düşmanlığı İzleme Merkezi tarafından hazırlanan 2002 raporunda, Eylül 2001 sonrasında Müslüman göçmenlere ve yurttaşlara fiili saldırıların ve sözlü tacizlerin arttığı, özellikle camilerin ve başörtülü kadınların hedef alındığı bilinmektedir. Avrupa Polis Teşkilatı (EUROPOL) tarafından 2004 yılında yayınlanan Karşı-Terör Birim Faaliyetleri Özet Değerlendirmeleri raporunda, 2000'li yılların esas tehdidin Avrupa açısından İslami terörizmin olduğuna dikkat çekilmiştir.

[78] Atikkan, **a.g.e.** , s.201.

[79] http://www.pi-news.net/category/islam/ , 28.09.2017.

Avrupa Birliği, 2008 yılında Kültürlerarası Diyalog yılını kutlamasına rağmen İslamofobinin günümüzde Avrupa Bütünleşmesini tehdit ettiğini savunmaktadır. Nitekim 21 Ocak 2008 tarihinde Davos Ekonomik Forumu çerçevesinde Gallup tarafından düzenlenen ankette, İslam'ın Avrupalılar arasında kültürel kimlikleri tehdit eden en büyük unsur olarak görüldüğü ortaya çıkmıştır. İngiltere'de Irklararası İlişkiler Enstitüsü'nün 14 Mayıs 2008 tarihinde yayınladığı raporda ise, 11 Eylül saldırılarından sonra Fransa, Almanya, İngiltere ve Norveç'te Müslüman karşıtı ırkçılığın kurumsallaşmasında artış görülmektedir. Rapora göre kültürlerarası diyalogun gelişmesine engel olan husus, Müslüman toplulukların düşünceleri değil Avrupa Birliği üyesi ülkelerin takındıkları tavırdır.[80] Araştırmaların sonuçlarına göre, Müslüman ve İslam karşıtı söylemler ve eylemler Batı'da giderek artış göstermektedir.

11 Eylül saldırılarından sonra, Avrupa'nın *çokkültürlülük* söylemleri tam tersi bir boyuta ulaşmıştır. Son dönemlerde, çokkültürlülük karşıtı söylemleri ile dile gelen Avrupa'da, ırkçı politikaların benimsenmesi ile çokkültürlülük politikalarının başarısızlığı ilan edilmektedir. Özellikle Avrupa'nın önde gelen liderlerinden Angela Merkel, Nikolas Sarkozy ve David Cameron gibi politikacılar, daha önceden benimsemiş oldukları liberal göçmen politikalarından vazgeçerek, dini ve etnik azınlıkların haklarını kısıtlama yoluna gitmişlerdir. Neticede, aşağıda da bahsedileceği üzere, Avrupa'da son zamanlarda farklı kültürlere yapılan uygulamalar, çok kültürlülük politikasının tersine bir politika izlendiğini göstermektedir. Tarihsel süreç içerisinde, farklı zamanlarda farklı şekillerde ortaya çıkan ırkçılık, günümüzde göçmen olan insanlara karşı kendini göstermektedir. Özellikle göçmenler nedeniyle çok kültürlülük olgusu ile karşı karşıya kalan Avrupa, azınlık grupların uyguladığı politikalar ile yeni bir imtihandan geçmektedir. Kendi içinde, azınlık gruplara yapılan olumsuzlukları çözme noktasında tıkalı kalmış bir Avrupa'yı gördüğümüzü söylemek doğru olacaktır.

[80]İslam Fobisi Bütünleşmeye Engel, bbc.2008/05/080514-islamophobia.

2.2.1. Almanya ve Pegida Hareketi

Günümüz Almanya'sına bakıldığında buradaki Müslümanlar uzun seneler önce ekonomik ve sosyal sebepler yüzünden Almanya'ya gelmişler ve ekonomik yapının en alt sınıfında yer alan bir işçi sınıfı içerisinde barınmaya başlamışlardır. Bu durum, onların siyasi platformda söz almalarına ve politik bir güç elde etmelerine engel olmuştur. İleriye dönük bir planları olmadığı gibi kendi kaderlerini de tayin etme gücüne sahip olamamışlardır. Böylece Avrupa ülkesinde yaşasalar dahi her zaman 'öteki' konumunda görülmüşlerdir.

Almanya'daki ırkçılık ve yabancı düşmanlığı, daha çok tarihsel ve ideolojik boyutuyla ele alınmaktadır. Henüz Alman birliği kurulmasından önce Prusya'nın var olduğu zamanlarda Batı kültürünün etkinliğini kaybetmesi ve dolayısıyla Prusya'da yeni bir kültürün doğma düşüncesinden güç alan Alman ırkçıları, dünyanın Alman ırkınca fethedileceğini ileri sürmüşlerdir. Birinci Dünya Savaşı sonrasında savaştan yenik çıkan Almanlar; işsizlik, enflasyon ve toplumsal düzenin yerle bir olması gibi ciddi sorunlarla karşılaştıklarında siyasal mitosların gelişmesine ortam yaratılmıştır. Böyle karanlık bir bunalım döneminde, Almanların umutsuz araçlara başvurması sonucunda birtakım kuramlar geliştirilmiş ve ırkçılık öğretisi de böyle bir ortamda oluşturulmuş bir toplumsal mitos olarak yerini almıştır.[81]

Almanya'nın tarihsel süreç içerisinde, Hitler'in yükselişe geçtiği dönemde, Nasyonal-Sosyalizm de kendi varlığını güçlendirmiştir. Nasyonal-Sosyalizmin temelini oluşturan unsurlar da *'Volksgemeinschaft'* ve *'Führer'* görüşleri olarak karşımıza çıkmaktadır. "Volksgemeinschaft ırk birliğine dayanan Alman halkının oluşturduğu bütünü ifade eder; ırk birliğine dayanan Alman halkının oluşturduğu bu bütün ise, bir Führer tarafından yönetilecek, idare yönlendirilecektir."[82] Hitler'in mahkum edildiği dönemde yazdığı *Mein Kampf*'ta da bu görüşler üzerinde durulmuştur.

---

[81] Şenel, **Irk ve Irkçılık Düşüncesi,** s. 146.
[82] Ayferi Göze, **Siyasi Düşünceler ve Yönetimler**, 10. Baskı, Beta Yayınları, İstanbul, Temmuz 2005, s.344.

Nasyonal-Sosyalizmde öne çıkan en temel görüş, ırk anlayışının ırk birliği düşüncesine dayanıyor olmasıdır. Bir ırkı oluşturan ve belirleyen unsurun da aynı kökten gelmiş olması gerekmektedir. Irkın fiziki farklılıkların yanında manevi değerlerde de farklılıklar yarattığını savunan Nasyonal-Sosyalizm ırkı üstün olan ırklar ve üstün olmayan ırklar olarak gruplandırmaktadır. Almanya'nın ve özelde Hitler'in Yahudi düşmanlığının altında Yahudileri üstün olmayan ırk yani aşağı ırk olarak görmesi yatmaktadır. Almanya'yı *Ari Irk* (üstün olan ırk) olarak gören Hitler Mein Kampf'ta da Yahudileri *Ari Irkın* tam zıddı olarak kabul ettiğini[83] ve dünyada yaşanan tüm kötülüklerden Yahudilerin sorumlu olduğunu savunmaktadır. Millet ve ırk kuramlarını kendi saldırganlığıyla ilişkilendiren Hitler, ırkçılık ve yabancı düşmanlığının etkisiyle, İkinci Dünya Savaşı'nda Avrupa'yı yerle bir edecek ve ortaya yeni bir dünya düzeni çıkaracak boyutta politikalar izlemiştir.

İkinci Dünya Savaşı sonrasında Avrupa'da mevcut sömürge sistemlerinin yıkılıp göçmenlerin eski kıtaya yerleşmesiyle birlikte ırkçılık kavramı eskisinden tamamen farklı bir nitelik ve içerik kazanmıştır. Bu bağlamda ırkçılığın, göç hareketlerini durdurmak amacıyla yabancı düşmanlığını güçlendirmek ve yaymak amacına yönelen bir araç konumuna geldiğini görmek mümkündür. Bunu yaparken de klasik Avrupalı davranışı olarak 'öteki' kavramından hareketle kendisinden olmayan halkları dışlamış ve yeni sisteme kendi halkını entegre etmeye çalışmıştır. Ancak eskisine nazaran bunu daha sert bir biçimde gösterme yoluna gitmiştir. Almanya örneğine bakıldığında yakın zamanda Almanya'da ırkçı eylemlerde artış gözlendiği ortadadır. Almanya'nın bir yandan Göç Yasası'nı çıkarması ve bir yandan da kalifiye iş gücüne kapılarını açması bir ikilem sürecine girmesine yol açmaktadır. Önceki dönemlere dönüş gibi gösterilen Nazizme doğru kayan Almanlar, ülkelerindeki işsizlik sorununun nedenleri olarak yabancıları görmektedirler.

Berlin'de bulunan İnsan Hakları Enstitüsü adına çalışan Petra Vollmar Otto, ırkçılığın yeni anlamıyla tarihten gelen kültür ırkçılığı da ön plana çıkmış ve bu iki

---

[83] Adolf Hitler, **Kavgam**, Mein Kampf, Eda Kaban ve Dağhan Kaban (Çev.) , İstanbul, Nisan 2005, s. 263.

tür birleştiğinden tehlikenin hızla arttığını vurgulamıştır.[84] Özellikle Almanya'da yabancıların ev ya da iş ararken ırkçılığa bağlı olarak ayrımcılığa maruz kalmaları ve toplulukların belli bir takım kıstaslara göre önyargılar içerisinde değerlendirildikleri ve en kötüsü de ırkçı saldırılara ve gösterilere maruz kaldıkları belirtilmektedir. Çoğu görüşe göre, 2. Dünya Savaşı sonrasında modern Alman toplumuna ırkçılığın ve faşizmin reddinin şekil verdiği savunulmaktadır.

Soğuk Savaş sonrası yeni Avrupa düzeninde Almanya'ya bakıldığında ırkçılığa ve ayrımcılığa bağlı olarak gelişen yabancı düşmanlığı yani zenofobinin giderek yükseldiği görülmektedir. Tarihsel süreç de göz önüne alındığında zenofobi, 1990'da iki Almanya'nın birleşmesi sonrasında ortaya çıkan ve bugüne kadar devam eden bir fenomen durumundadır. Mesela 1992 yılına dönüldüğünde Almanya'da Rostock kentinde yaşayan göçmenlere yapılan saldırılar zenofobinin açık bir örneği olarak karşımıza çıkmaktadır. Yüzlerce kişinin taşlarla, molotof kokteylleriyle bir mülteci yurduna saldırmaları ve binayı ateşe vermeleri yabancı düşmanlığının eyleme dönüşmüş çirkin bir halidir. Yine 1992 yılının Kasım ayında Brandenburg'da bir mülteci yurdu tıpkı önceki gibi ateşe verilmiştir. Bu başlangıçtan sonra giderek artan olayların bir tanesi de Mölln ve Solingen kentlerinde aşırı sağ kesimlerin Türklerin oturdukları evleri ateşe vermeleri olarak karşımıza çıkmaktadır.[85]

Tüm bunlardan anlaşıldığı üzere, 1990'lı yıllardan günümüze kadar geçen 20 yılda, pek çok göçmen, yabancı düşmanlığına bağlı olarak çıkan saldırılarda hayatını kaybetmiştir. Bu düşmanlık, dünyanın pek çok kıtasına yönelik olarak düşünülebilmektedir. Almanya'da ırkçılık ve yabancı düşmanlığı, başta Müslümanları olmak üzere, zenci Afrikalıları, Romanları ve Musevi karşıtlığına bağlı olarak Musevileri de olumsuz yönde etkilemektedir. Almanya'nın Saksonya eyaletinin Mügeln kentinde düzenlenen sokak şenliğinde Neonazi Almanın 8 Hintli insana saldırması ve sonucunda bu insanların yaralanması, Guntersblum'da Afrikalıların ve Bützow'da bir Pakistanlı'nın ırkçı saldırılara maruz kalması gibi olaylar, Almanya'da ve genelinde Avrupa'da bu tür eylemlerin artmasından duyulan

[84] Erhan Akdemir, "Avrupa'da Irkçılık Yükselişte", **AB Merkezi Derneği**, http://www.abmerkezi.org.tr/makale3.php, 22.05.2010.

[85] Akdemir, **a.g.m.** , http://www.abmerkezi.org.tr/makale3.php, 22.05.2011.

endişe artmıştır. Dolayısıyla Almanya'da yaşayan yabancıların, ırkçılık ve zenofobiyi savunanların hedefi haline gelmelerinden duydukları endişe giderek artmaktadır.

İstatistiklere bakıldığında Almanya'da yabancılara yönelik saldırıların ve nefretin eylemlere dönüş şiddetinin giderek arttığı görülmektedir. 2006 yılının istatistiğine bakıldığında ülke genelinde kayıtlara geçen ırkçılık suçu sayısı on bir bini bulmakta ve bu suçların çoğu saldırganlık ve şiddet içermektedir. O dönem Almanya İçişleri Bakanı olarak görev yapan Wolfgang Schäuble tarafından Mayıs 2006'da açıklanan Federal Anayasa'yı Koruma Teşkilatı'nın raporuna göre, Almanya'daki kayıtlı Neo-Nazi Alman sayısı, 4 bin 100'e yükselirken, son altı ayda ortaya çıkan tabloda aşırı sağcı olay sayısı 5321, yaralanan kişi sayısı 324 ve yakalanan saldırgan sayısı ise sadece 9 olarak kayıtlara geçmiştir.[86] Bu durumun önlenemez bir biçimde giderek artmasında yükselişe geçen yargı kanadındaki aşırı sağın ve federal hükümetin şiddetin üzerine kararlılıkla gitmemeleri gerekçesiyle suçlanmaktadır. Bununla birlikte Avrupa genelinde kendini ırkçı ve yabancı düşmanı olarak tanımlayanların sayıları da artmakta ve Müslümanlar ırkçılar tarafından en büyük tehlike olarak gösterilmektedir.

Almanya'da ortaya çıkan ve giderek artış gösteren ırkçılık ve yabancı düşmanlığı saldırıları hakkında farklı kesimlerden farklı yorumlar söz konusu olmuştur. Tüm yaşananların Neonazi şiddeti olarak değerlendirenlerin yanında, kimi kesimler de yabancı vatandaşlara yapılan saldırıları kınayarak sonucun yargısal boyutta ele alınmasını bu bağlamda da ırkçı saldırılara başvuranların hukuksal olarak cezalandırılmasını uygun görmektedir. AB Komisyonu ise bu konuda aşırı sağcı, Almanya Ulusal Demokratik Parti'nin (NPD) yasaklanmasını ve kapatılmasını istemiştir. Bu konuda 2008 yılının sonunda Almanya'nın Passau kentinde görülen Neo-nazi saldırısı, aşırı sağ tehdidin yeniden yükselmesi ve gündeme oturması sonucunu doğurmuştur. "Alman hükümeti Neonazi tehdidine karşı uzun zamandan beri bir tedbir arayışında olmakla birlikte aşırı sağcı Almanya Ulusal Demokratik Parti'nin (NPD) kapatılması 2003 yılındaki başarısız girişimden sonra yeniden

[86] Akdemir, **a.g.m.** , http://www.abmerkezi.org.tr/makale3.php, 21.05.2011.

gündeme gelmiştir.”[87] Buradan hareketle, Alman hükümetinde ciddi tartışmalara sebep olan aşırı sağın yükselişi ve beraberinde getirdiği yabancı düşmanlığı, mücadelesi zor bir sorun olarak uzunca bir dönem devam edecek şekilde görünmektedir.

AB Komisyonu Adalet ve İçişleri üyelerinin bir kısmı Almanya’nın Danimarka, Fransa ve İtalya ile birlikte ırkçı saldırıların yaşandığı sorunlu ülkelerden biri olduğunu vurgulamıştır. Ancak Alman medyası da sorunun çözümünü başka şekilde yorumlamıştır. Almanya’da giderek büyüyen yabancı düşmanlığıyla başa çıkmanın zorluğundan bahsetmiş ancak sembolik bir hareket olarak gördüğü siyasi parti kapatma ile kesin bir çözüme ulaşılamayacağı görüşünü savunmuştur. Bu konuda Alman medyasında bir diğer görüş de, Alman sınırları içerisinde *milli* kavramının yerini *milliyetçilik* ve *ırkçılık* kelimelerinin almasıdır. Dolayısıyla bu duruma meşruiyet sağlama haklılığının gösterilmeye çalışıldığı söz konusu olabilmektedir. Avrupa Birliği’nin bu konuda çalışmalarını yürütmesine rağmen insanların duyduğu korku ve endişe bu durumun ciddiyetini göstermektedir. Alman vatandaşları ile AB üyesi olan ve olmayan ülkelerin vatandaşlarının farklı uygulamalara tabi tutulması ve buna bağlı olarak da toplumun çeşitli kesimlerinin sosyal ve siyasi uyumu açısından olumsuz etki yarattığı çok açık bir şekilde gözükmektedir.

Avrupa Konseyi’ne bağlı İnsan Hakları Komiserliği tarafından ırkçılık, yabancı düşmanlığı ve buna ek olarak göçmen hakları konusunda hazırlanan rapor Strazburg’da yayımlanmıştır. Raporda öngörüldüğü üzere, Almanya’da yapılan kamuoyu araştırmalarında işsizliğin artması durumunda yabancıların sınır dışı edilmesini isteyenlerin oranı % 50 olarak tespit edilmiştir. Buradan da Alman toplumunun çeşitliliğe açık ve çoğulcu bir toplumu kaldırmaya hazır olmadığı sonucu çıkmaktadır. Avrupa’da baş gösteren ırkçılık ve buna bağlı olarak yapılan mücadelelerin etkisizliği de tartışılması gereken bir başka husustur. Hatırlandığı üzere Danimarka’da yaşanan karikatür krizi ve ardından Almanya ve Fransa

[87] Nazlı Seza Onat, “Almanya’da Yükselen Neonazi Tehdidi ve Parti Kapatma Girişimleri”, **ATAUM**, Sayı:3, Ocak 2009.

hükümetleri tarafından göçmenlere yönelik çıkarılan ve göçmenleri olumsuz etkileyen, yaşamalarını zora sokan ayrımcı yaklaşımlar içeren düzenlemeler ve yine Almanya'da çıkan yangınlar akıllara ırkçılık ve yabancı düşmanlığı meselesinin kapanmadığını hatta bu sorunun giderek büyüdüğünü getirmektedir. Daha yakın zamanda yaşanan bir olay da Almanya'da Türklerin yaşadığı evlere yönelik kundaklamalar ve saldırılar olarak karşımıza çıkmaktadır.

21.yüzyılın ilk çeyreğinde Avrupa'da bu tür olayların yaşanıyor olması ve giderek tırmanması çözüm arayışlarını etkisiz kılmıştır. Almanya'da her türlü olumsuzluğun sebebi olarak göçmenler suçlanmaktadır. Özellikle sosyal devlet, refah devleti ve işsizliğin önlenmesi alanlarındaki sıkıntılar nedeniyle göçmenler suçlanmaktadır. Hükümetler kalifiye işgücü politikasını kabul ederken, nüfusun bir bölümü de işsizlik dahil her türlü sorunun sonradan bu ülkeye gelenlerden kaynaklandığına inanmaktadır. Dolayısıyla Almanya bir ikilem yaşamaktadır. Ülkede bir yandan yabancı düşmanlığı artış gösterirken öte yandan da işgücü açığının giderilmesi hükümetin hassasiyetle üzerinde durdukları konuların başında gelmektedir. Almanya'daki ırkçı uygulamalar ülkenin siyasi, sosyal, ekonomik ve kültürel yapısına zarar vermektedir. Bu bağlamda, halkı ve özellikle patlamaya hazır bomba gibi duran gençleri, ırkçılık ve yabancı düşmanlığına özendirici politikalardan kaçınılması ehemmiyet taşımaktadır. Çok kültürlülüğün çok iyi bir örneği olan Almanya'da toplumdaki yabancı karşıtlığı oldukça belirgin bir hal almıştır. Öyle ki Jürgen Habermas, İslamofobi ve yabancı düşmanlığını 'kapıya dayanan ölümcül bir tehlike veya hastalık' olarak tanımlamıştır.

Almanya'daki çok kültürlülük politikasının temelinde, göç unsuru bulunmaktadır. Almanya'nın çok kültürlülük politikası ile imtihanı, büyük ölçüde, Müslüman bir ülke olan Türkiye ile olmaktadır. Angela Merkel'in Müslüman toplumdan duyduğu rahatsızlığı her fırsatta dile getirmesi, çok kültürlülük iddiasındaki Avrupa modeline uymamaktadır. Merkel, 2015 yılında yaşanan mülteci krizi sırasında, "açık kapı" politikası uygulamıştır. Ancak mülteci karşıtı Avrupalılar,

Almanya'ya mülteci gelmesinin kesin olarak engellenmesi gerektiği üzerinde baskı yapmışlardır.

Avrupa'da ırkçılık ve yabancı düşmanlığı dendiğinde, akla ilk gelen ülke kuşkusuz ki Almanya olmaktadır. 11 Eylül 2001 İkiz Kuleler saldırıları ve sonrasında da, Madrid ve Londra saldırıları ile kendini iyice gösteren ırkçılık ve yabancı düşmanlığı, Almanya ile sınırlı kalmamış, hemen hemen tüm Avrupa Birliği ülkelerinde yükselişe geçmiştir. Bu bağlamda Avrupa ülkelerinde yükselen yabancı düşmanlığı, ırkçılık ve İslam karşıtlığı kavramlarını Pegida gibi ırkçı akımlar çerçevesinde değerlendirmek doğru bir yaklaşım olacaktır.

21.yüzyıl başlarında Avrupa Birliği ülkelerinde aşırı sağ partilerin yükselişe geçtiği görülmektedir. Bunun altına yatan en önemli tetikleyici unsur da, Amerika'da 2008 yılında başlayan ve dünyaya yayılan ekonomik krizdir. Başlangıçta birkaç ülkede yükselen bu durum, daha sonra tüm Avrupa Birliği ülkelerini sarmıştır. Böylece Avrupa kıtasında tehdit unsuru oluşturabilecek durumlar karşısında güvenik önlemlerinin artırılması yoluna gidilmiştir. Geçmiş tarihe bakıldığında, dünyada etkili olan ekonomik krizler sonrasında, aşırı sağcı ve ırkçı politikaların yükselişe geçtiği görülmüştür. Ancak bugün küreselleşmenin etkisiyle aşırı sağ partilerin yükselmesi sadece ekonomik açıdan açıklanacak kadar küçük boyutta değil, güvenlikten kültür ve kimlik anlayışına kadar her alandan beslenen bir yapıda karşımıza çıkmaktadır.[88]

Soğuk Savaş sonrasında temelleri atılan 'yeni dünya düzeni', küreselleşmenin etkisiyle uluslararası konjonktürde kalıplaşmış düşüncelerin yıkılmasına neden olmuştur. Gerek ekonomik gerek kültürel ve sosyal gerekse siyasi açıdan ortaya çıkan pek çok faktör, tüm dünya düzenini etkiler hale gelmiştir. Değişen düzende algılar da değişmeye başlamış, medya ve çevresel faktörlerin de etkisiyle insanlar kendinden olmayana 'öteki' gözüyle bakmaya başlamışlardır. Bu durum da güvenlik kavramının boyutunu değiştirerek yeni bir çerçeve çizilmesini gerekli kılmıştır.

[88]M. Nail Alkan, **“Avrupa'da Yükselen Irkçılık: Pegida Örneği”**, Akademik Bakış, Cilt 8, Sayı 16, 2015, s.275-289. www.dergipark.gov.tr/download/article-file/73887. , 04.05.2018.

Avrupa Birliği ülkelerindeki Müslüman göçmenlerin durumu bu bağlamda ele alınmış olup farklı algılanmalarına neden olmuştur. Müslüman göçmenler 'öteki' olarak görülmeye başlanmış; ırkçılık da bu noktada yükselme göstermiştir.

11 Eylül saldırıları sonrasında yükselen ırkçı politikalar yerini İslam düşmanlığına bırakmıştır. Aşırı sağ partiler uluslararası arenada ırkçılık, yabancı düşmanlığı ve İslamofobi'ye ilişkin söylemlerini devam ettirmekten kaçınmamışlardır. Küreselleşme ile birlikte yükselen ve değişen sosyo-ekonomik koşullarda kendilerini daha da güçlü gösteren aşırı sağ partiler, büyük bir alanda yayılma göstermiş olup daha geniş kitlelere hitap etmeye başlamışlardır.

1990'lı yıllarda göçmenlere yönelik algıların değişmeye başlaması ile birlikte aşırı sağ partilerin söylemlerini artık göçmenler üzerinden ırkçılık, yabancı düşmanlığı ve İslamofobi konularına kaydırmışlardır. Almanya'da 1992 yılında 3 Türk'ün öldüğü Mölln ve 1993 yılında 5 Türk'ün öldüğü Solingen olayları örnek teşkil etmektedir. Almanya'nın son zamanlarda gelişen "Batı'nın İslamlaşmasına Karşı Vatansever Avrupalılar" (PEGİDA) Hareketi oldukça popüler hale gelmiştir. Müslüman sayısının oldukça az olduğu Almanya'nın Dresden şehrinde 'Ülkemizde Müslümanları Görmek İstemiyoruz' şeklindeki sloganların atıldığı gösterilerle başlayan Pegida Hareketi, 300 üyeli bir oluşumken kısa zamanda 20.000'i aşkın üyeli bir grup haline ulaşmıştır. İslam ve Müslüman nefretinin açıkça görüldüğü gösterilerin yapıldığı eylemlerde Avrupa genelinde camilerin kaldırılması söylemleri açıkça dile getirilmiş, camilere yönelik saldırıların gerçekleşmesi yaygınlık kazanmıştır.[89] Bazı sosyolog ve siyaset bilimciler, bu durumun nükseden bir ırkçılık nöbetinden başka bir şey olmadığı görüşünü ileri sürmüşlerdir.

Gündemdeki son gelişmelere de bakıldığında, Avrupa Birliği'nin Hıristiyan kimliğini sabitleme politikası güncelliğini korumaktadır. Özellikle Almanya'daki Müslüman nüfusunun kaçınılmaz bir gerçek olduğu düşünüldüğünde Almanya'nın, çok kültürlülük imtihanı içerisinde siyasal model arayışlarına girdiğini söylemek

[89]Aktay, **a.g.e.** , s.11.

mümkündür.[90] İslam artık Avrupa'nın kolayca kurtulamayacağı ve vazgeçemeyeceği bir gerçeğidir. Bu duruma uygun yasal düzenlemeler yapılması zorunluluk taşımaktadır.

2.2.2. Yükselen Irkçılık : İngiltere Örneği

Avrupa Birliği içerisinde İslam karşıtlığı ve yabancı düşmanlığını vurgulayan ülkelerden birisi de İngiltere'dir. İngiltere'de Londra saldırılarının ardından İslam korkusu çok ciddi bir şekilde kendini göstermiştir. Benzer şekilde bu kategori saldırılarla karşı karşıya kalan İspanya ve Portekiz'de de İslam korkusu güçlenmektedir. İslam'ın İngiltere'de yayılmasını, ülkenin bölünmesine yol açacak bir sorun olarak değerlendirmek İngiliz halkını endişelendirmektedir. Bu endişenin yayılmasında medya rol oynamış ve ülkede önyargıların artmasına neden olmuştur. Hem İngiltere'de hem de Avrupa'nın diğer ülkelerinde bu tip yayınların artması, İslamofobinin güçlenmesine neden olmaktadır. Bu kategori yayınların amacı da İslamofobinin yayılmasını sağlamaktır. Halen AB ile tam üyelik müzakereleri yürüten Türkiye bu gelişmeleri endişe ile takip etmektedir. Yabancı düşmanı söylemlerin marjinal siyasal partiler tarafından da propaganda malzemesi olarak kullanılması önyargıları arttırmaktadır. Kamuoyu desteğinin düşmesinden endişe eden merkez partilere mensup yöneticilerin de zaman zaman İslamofobik açıklamalar yapması dikkat çekmektedir.

İslamofobinin yaygınlaşmasında 11 Eylül saldırıları bir dönüm noktası olarak değerlendirilmektedir. Zira, yabancı düşmanlığına bağlı olarak İslam korkusu ve düşmanlığı da, böyle bir ortamdan beslenerek güçlenmiştir. Yaygınlaşan İslamofobi nedeniyle hem Müslümanlar, bir nebze de olsa benzeyen diğer kişiler hedef haline gelmektedir. Avrupa'nın Müslüman ağırlıklı ülkelerinden biri olan İngiltere'de yükselen İslamofobi ayrımcı, ırkçı ve dışlayıcı politikalar ile pek çok alanda kendini gösteren bir yabancı düşmanlığı olarak güçlenmiştir. Özellikle toplum üzerinde saldırı şeklinde kendini göstermekle beraber; İngiltere'de gerçekleşen saldırıların genellikle fiziksel ve sözsel saldırılarla sınırlı kalmamıştır. Müslümanların mülküne,

[90]Aktay, **a.g.e.** , s.126.

mezarlıklara ve mescitlere de saldırı düzenlenmekte ayrıca sosyal medya üzerinden aşağılayıcı ifadeler ve e posta üzerinden tehdit mesajları gönderilmektedir. [91]

Peki, İngiltere'de İslamofobinin yükselmesi nasıl gerçekleşmiştir? Küreselleşmenin etkisiyle çok kültürlülük çerçevesinde ülkede ortaya çıkan ekonomik ve sosyal sorunlar, İslam karşıtlığı ve İslamofobiyi artırmıştır. Özellikle ABD'nin Irak ve Afganistan işgali ile meydana gelen savaş ortamı, İngiltere'nin başta ekonomik durumunu etkilemiş ve beraberinde artan bir sorun yumağı haline gelmesini yol açmıştır. Bunun sonucunda da ülke içerisinde gerek sosyal, gerekse ekonomik alanda sosyo-ekonomik bir çözümsüzlük hali baş göstermiştir. İşte İslamofobi de böyle bir kaos ortamından beslenerek İngiltere'nin ve hatta tüm Avrupa kıtasının baş sorunu haline gelmiştir. Farklı ulusların toplandığı İngiltere, sömürge coğrafyasından 1950-1960 yılları arasında alınan göçmenler ile artan çeşitliliği yönetmek için liberal bir entegrasyon politikasını uygulamaya geçirmiştir. Söz konusu politika ile, entegrasyonu başarılı kılacak eşit fırsatlar, ayrımcılığın azaltılması, hoşgörünün artması gibi uygulamalar benimsemiştir.[92]

11 Eylül sonrasında Avrupa medyasının İslam ve Müslümanları Avrupa toplumuna nasıl gösterdiği de İslamofobinin yükselmesinde tetikleyici rol oynamıştır. İslam ve Müslümanlar hakkında doğru olmayan pek çok haber yapılmış ve neticede ülkede İslam karşıtlığı ve korkusu baş göstermiştir. Tüm bu korkuların altında yatan ana husus, Batı ile İslam arasındaki ortak bir alanın mümkün olmayacağı ve çatışmanın kaçınılmaz olacağı görüşüdür. Avrupa genelinde oluşan bu algı, bugün Batılılar ile Müslümanların hep bir çatışma halinde olup olmadığı sorusunu akıllara getirmektedir. Irkçı, ayrımcı ve 'öteki' tavrıyla dışlama politikası güdülmeden her iki tarafından kendi değerlerini ortak bir platformda özgürce yaşadıkları; kendi fikirlerini belirli çerçeveler altında rahatça ifade edebildikleri sürece çok kültürlü Avrupa ülkelerinde savaş ve çatışmanın en minimum düzeyde olması mümkün olabilmektedir.

---

[91]Nihat Uzun, **Avrupa'da İslamofobi: İngiltere Örneği**, Pınar Yayınları, İstanbul, Nisan 2012, s.69.
[92] Betül Duman, "Çokkültürlülükten Ricat Mı?" , Sosyoloji Dergisi, 3. Dizi, 23. Sayı, 2011, s.215 , https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/4084 , 19.08.2019.

2.2.3. Hoşgörüye Dayalı İslamofobi : Hollanda

Avrupa'nın en hoşgörülü ülkesi olarak bilinen Hollanda toplumundaki yabancı düşmanlığının gelişimine bakıldığında, karşımıza 1960'lı yıllara uzanan bir süreç çıkmaktadır. 1960'lı yıllardan bu yana giderek artan göç ve göçmen sayısı Hollanda'yı zaman içerisinde rahatsız etmiştir. Günümüzde ise ülkedeki yabancılar sorunu, ülkenin önemli ve tartışmalı siyasi konuları arasında yer almaktadır. Yapılan analizler sonucunda; ülkedeki yabancı karşıtlığının, geniş sosyal çevrelerin hoşnutsuzluğu sonucunda ortaya çıktığı belirtilmektedir. Ayrıca ülkedeki yabancı düşmanlığı sorununun sosyal, ekonomik ve kültürel açıdan yerli ve yabancı gruplar arasındaki toplumsal rekabetten kaynaklandığı görüşü de sıkça vurgulanmaktadır. Buradan hareketle, Hollanda'nın yabancı düşmanlığına karşı verdiği olumsuz tepkiler, "hoşgörülü ülke" imajını derinden sarsmaktadır. [93]

11 Eylül sonrasında Hollanda'da *Irkçı Fortuyn Hareketi*[94] ortaya çıkmıştır ve siyasette aşırı sağcılaşmaya gidilmiştir. Özellikle siyasette ve medyada, göçmen odaklı sert tartışma ortamları oluşmuştur ve sonuçta toplumsal gerilim kaçınılmaz olmuştur. Hollanda, AB içerisinde sosyal ve hoşgörülü bir ülke olarak tanınmaktadır. Hollanda halkı genellikle yabancılara karşı hoşgörülü olarak anılmaktadır. Ancak artan göç olgusuna dayalı olarak yabancılara karşı hoşgörü giderek azalmıştır. Göçlere karşı tepkiler oluşmuş, Hollanda'nın yeterince dolu bir ülke olduğu vurgulanmıştır. Irkçı kesimler tarafından "Hollanda doldu", "Çok fazla yabancı"sloganları toplum genelinde sıkça dile getirilmiştir. [95]

Ülkede 1960'lı yıllardan sonra artan işsizlik ve 11 Eylül tarihi ile yükselen yabancı düşmanlığı, Hollanda'nın yabancılara karşı olumsuz tutumunda ortaya çıkan nedenlerdendir. 11 Eylül sonrasında Hollandalıların yabancılara karşı tutumu daha kesin hatlarla kendini göstermiştir. Bu hoşgörüsüz tutum daha çok farklı bir din ve

---

[93]Kadir Canatan, "Hollanda Toplumunda Yabancı Karşıtı Tutumların Analizi", Turkish Studies, International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, Volume 3/7, Fall 2008, s.220, www.s3.amazonaws.com . 18.07.2019.
[94]Avrupa'da sağcı ve ırkçı partilerin başlatmış olduğu göç karşıtı siyaset.
[95]Canatan, **a.g.m.** , s.235.

kültüre sahip olan Müslüman göçmenlere ve azınlıklara yönelik olmaktadır. İşte varsayılan kültürel farklılıklar, din, sosyal mesafe Hollanda'nın hoşgörüsüz tutumunun nedenleri arasında sayılabilmektedir. 11 Eylül ve sonrasında Hollanda halkının çoğu, Müslüman kültürü ile Avrupa kültürü arasındaki mesafenin giderek arttığına inanmıştır. Halkın büyük bir kısmı Müslümanlar hakkında olumsuz görüş ve önyargılara sahiptir. İki kültür arası farklılıklar, bir İslam ülkesinin Avrupa entegrasyonuna dahil olamayacağı yargısını güçlendirmektedir. Hollandalılar, Müslüman gruplar ile Hollanda toplumu arasındaki kültürel mesafenin büyük olduğunu, bu sebeple entegrasyonunun başarısızlıkla sonuçlanacağını ve Müslümanların toplumsal bir sorun olarak ülkede kaosa neden olacağı görüşlerini vurgulamaktadır.

Sonuç olarak, 11 Eylül sonrasında çoğu Avrupa ülkesinde olduğu gibi, Hollandalıların yabancılara -özellikle Müslümanlara- yönelik tutumu olumsuzlaşmış, İslamofobik ve anti-İslamizm tutumları artmıştır. Aslında 11 Eylül ile birlikte Hollanda'da yabancılara karşı gösterilen tepkinin kılıf değiştirdiğini söylemek mümkündür. Genel bir kavram olarak kullanılan yabancı düşmanlığının yerine "Müslümanlar" ve "İslamofobi" kelimeleri sıkça kullanılmaya başlanmıştır. Bu durum da, ülke içinde alınan birtakım kararların Müslümanlara ve azınlık gruplarına yönelik hoşgörüsüzlük oldukça fazla olmuştur. Hollanda'da 11 Eylül öncesinde de Müslümanlara karşı bir önyargı sürecinden bahsetmek doğrudur. İslam karşıtı siyasetçiler ve medyanın başlattığı bu süreç, 11 Eylül sonrasında sözlü ve saldırılar ile birlikte güçlenmiştir. 2001 yılının sonunda yapılan kamuoyu araştırmasına göre Hollanda halkının hemen hemen 3'te biri İslam'a karşı bir Soğuk Savaş ilan edilmesi gerektiğine inanmıştır. Kısacası Hollanda'da beliren anti-İslamizm, İslamofobiyi yaratmıştır. Anti-İslamizm, İslam'a karşı duyulan düşmanlık ve karşı propagandaları ifade ederken; İslamofobi, halk arasında İslam ve Müslümanlar karşısında duyulan korku ve panik duyguları ile tanımlanmaktadır.

2.2.4. Fransa'da İslamofobi

Avrupa tarihsel süreç içerisinde çok sayıda savaşlara, hastalıklara, mücadelelere, dün kavgalarına tanıklık etmiş ve bu süreci tepeden tırnağa yaşamıştır. Yaşanılan tüm bu süreç Avrupa'da 'korku'nun varolmasına sebep olmuştur.[96] Avrupa'daki İslamofobinin varlığında Fransa'nın soğuk bir hoşgörüye dayalı bir çelişkili tutum gösterdiğine değinen Vincent Geisser bu durumu şöyle açıklamıştır: Bugün İslam ırkçılığı Fransa'da garip bir şekilde bazı toplumsal dinamiklere dönüşen kalıcı bir çelişkidir. Bu çelişki İslam'ın kurumsallaşmasında önemli bir atılım gibi görünse de gerçek ya da sembolik baskılarla değişmektedir. Zaman zaman Fransa topraklarında kurulan bir azınlık dini olarak İslam teoride tolere edilmekte ve korunmaktadır. İslam'a karşı yapılan bu soğuk hoşgörü ile Müslüman nüfusların 'toplumdaki tutumlarını' kademeli olarak terk etmeleri için bir yol olarak görünmektedir. İşte Fransa'daki Müslümanların durumu bu nedenle son derece karmaşıktır ve meselenin gerçekte ne olduğu konusunda net bir görüş birliği kazanmak zor olabilmektedir.[97]

Fransa, devlet anlayışı bakımından, liberal ve muhafazakar ayrımı yapmaksızın, aslında, çokkültürlülük iddiasını reddetmektedir. Kendini çoğulcu bir devlet olarak gören Fransa, kan bağı veya başka bir şart aramadan güçlü vatandaşlık fikrini benimsemektedir. Ülkede çeşitli azınlıklar mevcut olsa da, sürekli bir statü anlamında azınlık gruptan söz edememekteyiz. Fransa'da yaşayan her Fransız vatandaşının Fransız kültürünü koruması ve yansıtması gerekmektedir. Çokkültürlülük söyleminden uzak duran Fransa; eşit haklar, eşit muamele, eşit fırsatlar ilkesi ile birlikte farklılıkların özel alana hapsedildiği bir asimilasyon entegrasyonu politikasını uygulayı tercih etmiştir.

11 Eylül sonrasında bütün Avrupa ülkelerinde olduğu gibi Fransa'da da pek çok sosyal sektörde İslam karşıtı ırkçılığın yükselişi yaşanmıştır. Ancak bu İslamofobik tutumların 11 Eylül olaylarından çok önce var olduğunu söylemek doğru olacaktır. Ocak 2001'den Haziran 2004'e kadar mescitlere sayısız saldırılar gerçekleşmiş, ırkçı

[96]Jorge Semprun ve Dominique De Villepin, **L'homme Europeén, Avrupa İnsanı**, Çev. Aydın Cıngı, Agora Kitaplığı, Mayıs 2006, İstanbul, s. 51.
[97]Geisser, **a.g.e.** , s.41-42.

grafitistler “Muslims Go Home!” , “Down With the Muslims!” gibi yazılarla İslami mekanlara kundakçılık ve molotof kokteylli saldırılar düzenlemişledir.[98] Fransa diğer Avrupa ülkelerinden daha İslamofobik bir ülke değildir. Fransa'da İslamofobi konusu baz alındığında, 'Kurumsal İslamofobi' ya da 'Devlet İslamofobisi' gerçekten söz konusu değildir. Bununla birlikte ülkede İslam'a ilişkin yaklaşım tarzı karmaşık bir yapıya olup Fransız toplumu, İslam'ı ideolojikleştirme eğiliminde olduğunu ifade etmektedir. Fundamentalizm, radikal İslam ve İslamoterörizm gibi siyasi İslam tehlikesinin önünde, Fransız kurumlar kendi İslam anlayışlarını teşvik etmek istemektedirler. Sonuçta Fransa, kalıcı bir paradoks tarafından karakterize edilmekte olup İslam'ın resmi olarak kurumsallaştırıldığı ancak İslamofobik eğilimlerin en güçlü ve en çok tekrarlanan bir Batı toplumunda var olduğu bir Avrupa ülkesidir.[99]

Fransız De Gaulle'cü bir gelenekten gelme Dominique De Villepin *'L'homme Europeén'* adlı çalışmasında Avrupa Birliği'nin tehditler karşısında barış ve istikrarı, her şeyin temelinde yatan esas güvenceler olarak ele aldığını belirtmiştir. Yazar tehditlerle mücadelede konusunda 11 Eylül 2001'den beri Avrupa'nın terörist saldırı riski altında yaşadığını ve 11 Mart 2004'te Madrid saldırısı ile de bu korku ve tehditlerin yersiz olmadığını belirtmiştir.[100] Bu süreçte Avrupa'da söz konusu terör tehdidinden nasıl korunacağı hususunda öneriler ve planlar önermiştir.

Fransa'da 2005 yılında ortaya çıkan 'karikatür krizi' İslamofobi konusunu yeniden gündeme oturtmuştur. İslam dini peygamberi Hz. Muhammed'i bir terörist gibi gösteren karikatürler çizilmiştir. Bu durum, Batı'nın gözündeki İslam karşıtlığının ciddi bir boyuta ulaştığını göstermektedir. Bununla birlikte daha yakın zamanda, Fransa'da mizah dergisi Chalie Hebdo'ya ve 2015 yılında Paris'te yapılan terör saldırıları, İslamofobi'nin Batı'daki kötü algısını güçlendirmektedir. Söz konusu terörist saldırıları ile anti-İslam nefret suçlarının yükselişe geçtiğini söylemek doğru olacaktır.

[98]Geisser, **a.g.e.** , s.43.
[99]Geisser, **a.g.e.** , s.45.
[100]Semprun ve De Villepin, **a.g.e.** , s.125.

Paris'te 2015 yılında meydana gelen terör saldırılarından sonra devlet başkanı Francois Hollande, *Acil Durum Planı* ilan etmiştir. Ekonominin yavaş büyümesi, dini, ırkçı ve etnik gruplarla anlaşmazlık çıkması ve ulusal güvenliği tehdit eden terör saldırıları rejimin önündeki temel engeller olarak ortaya çıkmıştır. Bilindiği gibi, Fransa, Avrupa'nın en büyük Müslüman nüfusunu içinde barındırmaktadır. Din, özgürlük ve laiklik konularını içeren Fransız yasaları, Fransız Müslümanların inançlarının kimi uygulamalarını zorlaştırabilmektedir. [101] İşte, 11 Eylül saldırıları ile başlayan sürecin ardından devam eden terör saldırıları, Fransa'yı oldukça sarsmıştır. Fransa, şiddet saldırıları içeren çatışmaların kaynağından yola çıkarak ulusal güvenlik kaygılarını devam ettirmektedir.

[101]Engy Abdelkader, "A Comparative Analysis of European Islamophobia: France, UK, Germany, Netherlands, and Sweden" , Journal of Islamic and Near Eastern Law, 16(1), 2017, s. 40, https://escholarship.org/uc/item/870099f4 , 05.08.2019.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. AVRUPA BİRLİĞİ'NDE IRKÇILIK VE YABANCI DÜŞMANLIĞI MÜCADELESİNİN TEMEL ARAÇLARI VE YASAL DÜZENLEMELER

3.1. AVRUPA'DA IRKÇILIK VE YABANCI DÜŞMANLIĞI İLE MÜCADELEDE GENEL POLİTİKALAR

Irkçılık ve yabancı düşmanlığı konularını insan hakları ve temel özgürlüklere müdahale açısından ele alınması Avrupa Birliği'nin bu konuda birtakım politikalar geliştirmesine yol açmıştır. Avrupa'nın bütünleşme projesi kapsamında savunduğu değerler ve hedeflediği sosyo-kültürel ve politik entegrasyon anlayışına ters düşen ırkçılık ve yabancı düşmanlığı ile mücadele kapsamında öngördüğü birtakım düzenlemeler olmuştur. 1980'li yılların ikinci yarısından itibaren bu soruna eğilmeye başlayan Birlik, "1986 tarihli ırkçılık ve yabancı düşmanlığına karşı yayınladığı ortak deklarasyon ile AT kurumları, Topluluk içinde var olan ve yükselmekte olan, çoğunluğu göçmenlere yöneltilen yabancı düşmanı tavır, hareket ve şiddet eylemlerini tanımıştır." [102]

Avrupa Birliği ırkçılık ve yabancı düşmanlığı ile mücadele konusunda çeşitli kurumlar oluşturmuştur. Bunların başında *Avrupa Irkçılık ve Yabancı Düşmanlığını İzleme Merkezi* gelmektedir. AB'nin kendi yasal düzenlemeleri çerçevesinde oluşturduğu Merkez, 1997 yılında kurulmuş olup 2007 yılında görev alanı genişletilerek Temel Haklar Ajansı adını almıştır. *Avrupa Irkçılık ve Yabancı Düşmanlığı Bilgi Ağı* adındaki bir kuruluş aracılığıyla AB üye ülkelerden veri toplayan Merkez, ırkçılık ve yabancı düşmanlığı ile ilgili mücadele ortaya çıkan sorunlarla ilgili güvenilir ve tarafsız bilgilerin toplanmasını sağlamaktadır.

[102] Yılmaz, **a.g.e.** , s.6.

Ancak zaman içerisinde AB 'nin kendi dağınık ve sorunlu politik ağının gerekli yasal düzenlemelerin yapılmasına rağmen, yeterli koruma düzeyinin sağlanamamıştır. Avrupa içerisindeki çok kültürlülük ve yabancılara ilişkin asimilasyoncu yaklaşımlar arasındaki farklılıklar, Birliğin ırkçılığa karşı yürütülen mücadelenin ortak bir amaçta ilerlemesini engellemektedir. Bununla birlikte ırkçılık ve yabancı düşmanlığı ile ilgili mücadelede eşit hakları içeren yasal düzenlemeler üzerinde duran AB, Avrupa içerisindeki ortaya çıkan yeni sağ partilerin politikaları, medyanın Birlik içerisinde yaşanan ekonomik göçü olumsuz yansıtması ve kamuoyunda oluşan korku ve tedirginlik yüzünden söz konusu mücadelenin etkinliğinde engellerle veya birtakım çözümsüzlüklerle karşı karşıya gelebilmektedir.

29 Mayıs 1990 tarihli *Irkçılık ve Yabancı Düşmanlığı ile Mücadeleye İlişkin Konsey İlke Kararı*, 1990'lı yıllarından başında Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle birlikte komünizmin yıkılması ve siyasi zeminde kaymaların yaşanmasına bağlı olarak ortaya çıkan milliyetçiliğe ve ırkçılığa karşı alınan mücadele kararları doğrultusunda yayınlanmıştır. 1977 deklarasyonu ve devamında alınan kararların uluslararası konjonktüre uygun halde daha da genişletilmesini öngören Konsey, yayınladığı karar ile ırkçılık ve yabancı düşmanlığına yönelik her türlü eyleme yasal ve kurumsal yollarla karşılık verilmesi gerektiğine işaret etmiştir. Bu düzenleme üye ülkeler bakımından teşvik edici olmuş ve kimi ülkelerde yeni yasal düzenlemelere gidilmiştir.

1992 yılında imzalanan *Maastricht Antlaşması*[103] ırkçılık ve yabancı düşmanlığı konularına doğrudan bir gönderme yapmaktan uzak kalmıştır. Bu kategori alanlarda işbirliği AB’nin üçüncü sütunu olan polis ve adli işbirliği çerçevesinde gündeme gelmiştir. Hükümetlerarası bir görünüm taşıyan üçüncü sütün kapsamındaki konularda kararlar üye ülke hükümetlerinin oybirliği sağlamalarıyla

[103]Maastrihct Antlaşması, 7 Şubat 1992'de imzalanmış olup 13 Mayıs 1993'te onaylanmış, 1 Kasım 1993'te yürürlüğe giren Avrupa Birliği Antlaşması olarak bilinmektedir. Antlaşma, kurucu antlaşmaları radikal biçimde değiştiren, bütünleşmenin örgüt yapısı ve karar alma mekanizmasını revize eden en önemli metindir. İrfan Kaya Ülger, **Avrupa Birliği Rehberi,** Umuttepe Yayınları, 1. Basım, Mart 2008, Kocaeli, s.63.

alınmaktadır. Öte yandan, Avrupa Konseyi olarak da bilinen üye ülkelerin Devlet ve Hükümet Başkanları toplantılarında ırkçılık ve yabancı düşmanlığı artan ölçüde ele alınmıştır. 24-25 Haziran 1994 tarihl *Korfu Zirvesi* bir milat olarak kabul edilmektedir. Zirve sonucunda yayınlanan bildirgeye göre Konsey, ırkçılık ve yabancı düşmanlığı eylemlerini kınamış ve sorunla ilgili mücadelede gerekli önlemlerin alınacağını ifade etmiştir. Fransa ve Almanya'nın yabancıların anlaşılması ve hoşgörüyü teşvik etme lehine attığı adımlar göz önünde tutularak yapılan çalışmalar sonucunda bir Danışma Komisyonu kurulmuştur. Eylül 1994 tarihi itibariyle Jean Kahn başkanlığında gerçekleşen toplantılar sonucunda Komisyon'un ırkçılık ve yabancı düşmanlığı konularına ilişkin yayınladığı rapor *Kahn Raporu* adını almıştır. Kahn Raporu, Avrupa üye devletlerinde ırkçılık ve yabancı düşmanlığı eylemlerinin tespit edilerek gerekli hukuksal ve kurumsal önlemlerin alınması ve bu konuda önerilerin getirilmesi nedeniyle çok önemli sayılmaktadır.

Avrupa'da artan ırkçılık ve yabancı düşmanlığı neden olduğu endişe ve korkunun da giderek artması ile Avrupa'da yaşayan yabancıların ve azınlıkların mağdur olmasına raporda dikkat çekilmiştir. Bunun dışında raporda ırkçılık ve yabancı düşmanlığı ile mücadele için neler yapılması gerektiğine ilişkin hükümler yer almıştır.

Ekim 1995 tarihinde Konsey, ırkçılık ve yabancı düşmanlığı konusunda farklı alanlarda iki ayrı İlke Kararı benimsemiştir. Bunlardan ilki olan 5 Ekim 1995 tarihli İlke Kararı, Avrupa ülkelerinde istihdam ve sosyal alanlarda entegrasyon politikalarının uygulanmasını sağlamak amacıyla yaygınlaşmış olup istihdam ve sosyal alanlarda her türlü ırkçılığı ve insan hakları ihlalini şiddetle kınamış ve belirtilen ortak hedeflerin gerçekleştirilmesine yönelik çağrıda bulunmuştur. 23 Ekim 1995 tarihli İlke Kararı ile de ırkçılık ve yabancı düşmanlığı ile mücadelede eğitim sistemi ile demokrasi ve insan haklarına saygıyı ve başka din, kültür ve etnik kökene sahip olanlara karşı hoşgörü ve saygıyı sağlama çalışmaları üzerinde durulmuştur.

13 Aralık 1995 tarihinde yayınlanan *Irkçılık ve Yabancı Düşmanlığı ve Ant-Semitizme İlişkin Komisyon Bildirgesi* ile ırkçılık, yabancı düşmanlığı ve anti-semitizm ile mücadelede güncel ve gelecekte yapılması gereken planlar ve önlemler belirtilmiştir.

15 Temmuz 1996 tarihinde yayınlanan *Ortak Eylem Planı* ırkçı eylemleri listelemesi açısından önemli bir adım olarak görülmektedir. "Ortak Eylem, ırkçılık ve yabancı düşmanlığı suçlarını işleyen faillerin, ceza yaptırımlarından kaçmak ve böylece yaptıkları eylemlerden muaf olmak için, bir ülkeden başka bir ülkeye taşınarak üye devletlerdeki farklı uygulamaları sömürmelerini engellemek düzenleme yapılmıştır. Planda ulusal düzeyde hükümetlerin yükümlülükleri sayılmış ve bunların titiz biçimde takip edilmesi talep edilmiştir."[104]

Ortak Eylem Planı içerisinde yer alan ırkçı eylemler şu şekilde belirtilmiştir:

–"Ayrımcılığı teşvik etme; renk, ırk, din, milliyet ya da etnik kökene dayalı olarak tanımlanan bir grup ya da bu gruba menup kişilere ilişkin olarak gösterilen şiddet ya da ırkçı nefret;

–Irkçı ve yabancı düşmanı bir amaçlar insanlığa karşı suçları ve insan hakları ihlallerini görmezden gelme;

–Renk, ırk,din, milliyet ya da etnik kökene dayalı olarak tanımlanan bir gruba mensup kişileri hakir gördüğü ölçüde, 8 Nisan 1945 tarihli Londra Antlaşmasına Ekli Uluslararası Askeri Mahkeme Şartı m.6 uyarınca tanımlanan suçları inkar etme;

–Irkçı ve yabancı düşmanı ifadeler içeren kitapçık, resim ya da diğer materyallerin yayılması ya da dağıtılması;

–Ayrımcılık, şiddet ya da ırk, etnik köken ya da dini nefret içeren grup, kurum ya da kuruluş eylemlerine katılma."[105]

23 Temmuz 1996 tarihinde Konsey tarafından alınan İlke Kararı'na göre 1997 yılı *Irkçılığa Karşı Avrupa Yılı* ilan edilmiştir. Böylece ırkçılık ve yabancı düşmanlığı

[104]Yılmaz, **a.g.e.** , s.140.
[105]Yılmaz, **a.g.e.**, s.140-141.

ile mücadelede atılan ilk somut adım olan Irkçılığa Karşı Avrupa Yılı ile Avrupa genelinde birtakım hedefler belirlenmiştir ve Irkçılığa Karşı Avrupa Ağı adında bir sivil toplum ağı kurulmuştur.

Irkçılık ve yabancı düşmanlığı ile mücadelede atılan ikinci somut adım da 2 Haziran 1997 'de Viyana'da kurulan *Avrupa Irkçılık ve Yabancı Düşmanlığını İzleme Merkezi* (European Monitoring Centre on Racism ve Xenophobia- EUMC) olmuştur. Merkezin temel amacı ırkçılık, yabancı düşmanlığı ve antisemitizm ile mücadelede Avrupa Topluluğu üye devletlerine önlem alacakları zaman ya da herhangi bir eylem gerçekleştirmelerinden önce yetki alanları dahilinde, objektif ve güvenilir veri sağlamak; ırkçılık, yabancı düşmanlığı ve antisemitizm konularında neden ve sonuç ilişkisi içerisinde olguların gelişim ve boyutları üzerinde analiz yapmaktır. EUMC, 1 Mart 2007'ye kadar çalışmış olup bu tarihte Temel Haklar Ajansı'nın kurulması ile yürürlükten kaldırılmıştır.

Avrupa Irkçılık ve Yabancı Düşmanlığını İzleme Merkezi (EUMC), Avrupa Birliği üye devletlerindeki Müslümanların durumu hakkında yaptığı araştırma raporunda, Avrupa ülkelerinde yaşayan Müslümanların eğitim, çalışma, barınma gibi alanlarda haksızlığa ve ayrımcılığa uğradığını göstermektedir. Raporda ayrıca, İslam karşıtlığının sonucu olarak Müslümanlara karşı sözlü tehdit ve fiziksel saldırılar uygulandığı açıklanmıştır. Rapor, Avrupa'daki Müslümanlara karşı yapılan ayrımcılık ve ırkçılığa yönelik eylemlerin engellenmesi hususunda nasıl bir çözüm yolu bulunacağına yönelik önerileri de içermektedir. Bunların arasında, İslamofobiye yönelik ırkçılık olaylarının kaydedilmesi, denetlenmesi ve üye devletlerde sosyal bütünleşme ve katılım politikalarının uygulanması; Avrupa'da yaşayan Müslümanların kamu hayatına daha etkin katılımının sağlanması; istihdama yönelik tedbirlerin alınması; ırkçı olmayan bir toplum için siyasi partilerin harekete geçirilmesi; medya ile ilgili çeşitli tedbirlerin alınması gibi çözüm önerileri ele alınmıştır.

25 Mart 1998 tarihinde Eurobarometer anket sonuçlarına göre ırkçı kesimin artış göstermesi sonucunda *Irkçılığa Karşı Eylem Planı* açıklanmıştır. Eylem Planı dört temel öneriyi içermektedir: ırkçılıkla mücadelede yapılacak düzenlemelerin merkezine yerleştirilmesi; yasal girişimler için gerekli altyapının oluşturulması; bilgi ve iletişimin güçlenmesi; mücadelede girişim ve projelere fon sağlanmasının gerektiği. Eylem Planı ile Komisyon ayrım gözetilmeden Avrupa Birliği içerisindeki tüm aktörlerin ortaklık içerisinden bir araya gelmesini amaçlamıştır.

Mayıs 1999 yılında yürürlüğe giren *Amsterdam Antlaşması* ile Birlik içerisindeki her türlü ayrımcılık ve ırkçılıkla ilgili mücadelede önemli adımlar atılmıştır. Bunlardan biri de sivil toplum çalışmaları çerçevesinde ortaya çıkan ‘Starting Line Group’ önerisi olmuştur. 90'lı yılların başlarından itibaren ırkçılık ve ayrımcılıkla ile mücadelede yasal bir zemin oluşturmak için lobicilik yapan grup, hem ulusal hem de Avrupa düzeyinde oldukça etkili bir ağa dönüşmüştür. Amsterdam Antlaşması'nın yürürlüğe girmesiyle birlikte ırkçılık ve yabancı düşmanlığı ile mücadele konularındaki düzenlemelerde, Haziran 2000 yılında kabul edilen *Irk Eşitliği Direktifi* ve Kasım 2000'de kabul edilen *İstihdam ve Çalışmada Eşit Muamele için Genel Çerçeve Oluşturan Direktif* ırkçılık ve yabancı düşmanlığı alanlarında bağlayıcı düzenlemelerdir. Özellikle Irk Eşitliği Direktifi ırkçılık ve yabancı düşmanlığı ile mücadelede alınacak önlemlere dayalı düzenlemelerde AB üye devletler açısından ulusal düzeyde doğrudan bağlayıcı olması açısından önemli olup üye devletlerde ırk ve etnik kökene dayalı ayrımcılıkla mücadelede eşit muamele ilkesi çerçevesini çizmektedir.[106]

27 Kasım 2000 tarihli Konsey Kararı ile 1 Ocak 2001-31 Aralık 2006 tarihleri arasında gerçekleştirilmesi öngörülen *Ayrımcılığa Karşı Topluluk Eylem Programı* benimsenmiştir. Programın amacı başta ırk, din, etnik, inanç konularında olmak üzere her türlü ayrımcılıkla mücadele Avrupa genelinde bütünlük stratejisi oluşturmak ve bu konudaki yasal düzenlemeleri gerçekleştirmektir.

[106]Yılmaz, **a.g.e.** , s. 160.

17 Mayıs 2006 tarihli Karar ile Avrupa'da ırkçılık ve yabancı düşmanlığı ile mücadeleye yeni bir hız vermek amacıyla *Herkes için Eşit Fırsatlar Yılı* ilan edilmiştir. Burada da amaç toplumda din, dil, ırk ayrımı gözetilmeden eşitlik ve barış içinde güvenli bir ortam sağlamaktır. Yukarıda bahsedilen 1997 yılında kurulmuş ve ırkçılık, yabancı düşmanlığı ve antisemitizm ile mücadelede görev yapan EUMC'nin görev alanı genişletilerek 15 Şubat 2007 tarihli Karar'a göre *Avrupa Birliği Temel Haklar Ajansı* kurulmuştur. Ajansın başlıca görevleri arasında; temel hakların gelişimi konusunda AB kurumları ve üye devletler arasında bilgi alışverişi yaparak güvenilir, objektif veri toplama, analiz yapma ve sivil toplumla işbirliği içerisinde üye devletlere ve AB'ye tavsiyeler verme yer almaktadır.

Avrupa'da kültürel çeşitliliğe saygı ve hoşgörü gösterilmesi hususunda bilinç oluşturmak ve yasalar çerçevesinde yeni yaklaşımlar belirlemek için Avrupa Parlamentosu ile Avrupa Konseyi'nin ortak Kararına göre 18 Aralık 2006 tarihinde *Avrupa Kültürlerarası Diyalog Yılı* ilan edilmiştir.

3.2. IRKÇILIK VE HOŞGÖRÜSÜZLÜĞE KARŞI AVRUPA KOMİSYONU (ECRI)

“Irkçılık ve Hoşgörüsüzlüğe Karşı Avrupa Komisyonu, Avrupa Birliği'ne üye bütün ülkelerde ırkçılık, ayrımcılık, Yahudi düşmanlığı ve hoşgörüsüzlükle mücadele etmeye öncülük etmekte ve bunlara karşı yasal ve siyasal korumayı güçlendirmek için çalışmaktadır.”[107] Genellikle ECRI (*European Commission Against Racism and Intolerance*) kısaltmasıyla anılan Komisyon, Avrupa Konseyi'nin ırk ayrımcılığı, yabancı düşmanlığı, antisemitizm ve hoşgörüsüzlük ve ırkçılıkla mücadele temel insan hakları konusunda uzmanlaşmış bir merkezidir.[108] 1993 yılında kurulan Komisyon’un, 1995 yılında yapısı güçlendirilerek daha etkin hale gelmesi sağlanmıştır. Komisyon; ırkçılık, yabancı düşmanlığı, hoşgörüsüzlük, antisemitizm ile mücadelede -insan hakları çerçevesinde- ulusal ve uluslararası önlemlerin etkinliğini değerlendirerek bunların güçlendirilmesi için öneriler sunmaktadır.

[107] http://www.ihop.org.tr/index.php?option=com_content&task=view&id=100, 24.05.2011.

[108] Daha fazla bilgi için bkz. http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/ecri/default_en.asp, 24.05.2011.

Irkçılık ve Hoşgörüsüzlüğe Karşı Avrupa Komisyonu, Avrupa Konseyi üyesi ülkeler ile ilgili raporlar yayımlamaktadır. Bugüne kadar üç tur halinde yayımlanan raporlarda ırkçılık, yabancı düşmanlığı ve ayrımcılığı engelleyici düzenlemeler ve uygulamalar belirtilmektedir. Bununla birlikte Komisyon ırkçılık, yabancı düşmanlığı ve ayrımcılığı engellemek için Hükümetlere yönelik olarak çeşitli alanlarla ilgili uygulamalara dair genel yorumlar da yayımlamaktadır. Böylece ırkçılık, yabancı düşmanlığı ve ayrımcılık ile mücadele alanında etkin ve verimli bir yol izleme güdüsünde olan Avrupa Birliği, çok geniş bir yelpazeden mücadelesini yürütmektedir.

SONUÇ

Günümüzde Avrupa genelinde kronik sorunlardan biri de yabancı düşmanlığı ve ırkçılığın artmasıdır. Bu hem AB üyesi ülkeler, hem de İsviçre ve Norveç gibi üye olmayan ülkeler bakımından doğrudur. Kültürel kökenleri Orta Çağa kadar giden yabancı düşmanlığının ve daha yeni zamanlardaki ırkçılığın ve en yeni versiyonu olarak da İslamofobi 21'nci yüzyılın başında zuhur etmiştir.

Bir başka şekilde ifade etmek gerekirse Avrupa'da ırkçılık, öteki düşüncesi, yabancı düşmanlığının tarihsel temelleri 11 Eylül ile başlamamıştır. Bu kategorideki düşünce ve akımlar Batı toplumlarında zaten hep var olmuştur. Aryan ırkı, Töton ırkı gibi kendini seçilmiş olarak görenlerin ırkçı düşüncelerin kendilerini bilime dayandırma ve ırkçılığa bilimsel kılıf bulma çabaları olmuştur. Sosyal Darwinizm adını alan akım buna örnek olarak gösterilebilir. 'İnsan Irklarının Eşitsizliği Üzerine Bir Deneme' adıyla kitaplar yazılmıştır. Bu düşünceye göre, doğa halinde nasıl eşitsizlik varsa ve bazı türler diğerleri üzerinde tahakküm kuruyorlar ise aynısı sosyal hayatta ve milletler arasında da bulunmaktadır. Üstün ırkların diğerleri üzerinde hakimiyet kurmasını gayri meşru görmek saçmadır, zira doğa halinde aslanın hakimiyetine karşı çıkmaya benzemektedir. Avrupa'da ırkçılığın kökenleri konusunda sözde bilimsel ve bazen de dini karakter taşıyan yorum ve açıklamalarla bu kategori düşünce ve akımlara meşruiyet kazandırılmak istenmiştir.

Günümüzde Avrupa ülkelerinde yabancıların toplum içerisindeki oranlarının artmasına paralel olarak görünür hale gelmeleri, kökenleri geçmişe giden ırkçı, ayrımcı ve zenefobik düşüncelerin güçlenmesine neden olmuştur. Bu durumun doğal bir yansıması olarak da Avrupa'da ulusal parlamentolarda ve Avrupa parlamentosunda marjinal siyasal partilerin arkasındaki kamuoyu desteği ve bunların temsili eski dönemlere kıyasla olağanüstü denilebilecek seviyede artmıştır.

Almanya'da yabancıların oranındaki artışın temel sebebi, İkinci Dünya Savaşı sonrasında işgücü ihtiyacının karşılanması amacıyla ülkede çalışmalarına izin verilen

göçmen işçiler olmuştur. İngiltere'de nüfus içerisinde yabancıların artmasının önemli sebeplerinden birisi İngiliz Uluslar Topluluğu adlı örgütün kurulmasından sonra eski sömürgelerden İngiltere'ye yönelen göçlerdir. Benzer bir durum Fransa için de söz konusu olmuş, Cezayir ve Kara Afrika'dan bu ülkeye gelenlerin sayısı Frankofon Ülkeler Topluluğu adlı kuruluşun kurulmasından sonra artmıştır.

Avrupa'da ırkçılık ve yabancı düşmanlığı marjinal konumda iken ve ülkelerdeki seçimlerde temsil imkanı mümkün olmayan seviyede iken, 21'nci yüzyılla birlikte bu durum değişmiştir. 11 Eylül 2001'de İkiz Kulelere yapılan saldırı sonrasında kesif bir İslam karşıtı propaganda, hem ABD'de, hem de Avrupa ülkelerinde gündeme gelmiştir. Bu propagandanın etkisini arttıran ve toplumda güçlenmesine neden olan olaylar ise kamuoyunu yönlendirme amacı taşıyan siyasal faaliyetler ve terör eylemleri olmuştur. İstanbul, Madrid ve Londra başta olmak üzere 11 Eylül 2001'den birkaç sene sonra, önde gelen Avrupa kentlerinde birbiri ardına kitlesel terör eylemlerinin gerçekleştirilmesi ortalama Avrupalının yabancı düşmanı ve İslamofobik düşüncelere yönelmesine neden olmuştur.

Avrupa kentlerinde adi cinayet kategorisindeki eylemlerde bile siyahlar, Müslümanlar ve öteki yabancılar suçlanmış ve yabancılar artan ölçüde dışlanmışlıkla karşı karşıya kalmışlardır. Terör eylemlerinin ardından Avrupa ülkelerinde Müslümanlara karşı ayrımcılık, ırkçılık ve dışlama politikalarında artış görülmüştür. Bunun bir yansıması olarak radikal sağ partiler, bu dönemde güçlenmeye başlamıştır. Irkçı siyasal akımların yaptıkları propagandada ise Avrupa'nın saldırı altında olduğu ve kendini savunma hakkının bulunduğu görüşleri ileri sürülebilmiştir. 11 Eylül ve sonraki yıllarda devam eden terör eylemleri dikkatleri Müslümanlar ve diğer yabancılar üzerinde toplarken, bir başka sosyal değişim hep göz önünde tutulmuş, Avrupalıların nüfusu artmazken veya sabit kalırken Müslümanların ve diğerlerinin nüfuslarının arttığı ve bu durumun giderek artan bir seyir takip ettiği propagandası yapılmıştır.

Bu arada Avrupa'da kimlik tartışmaları gündeme damga vurmuş, kimin Avrupalı ve kimin "öteki" olduğu her seviyede tartışılmaya başlanmıştır. Kimlik oluşumunda ve tanımlanmasında Avrupalılar, önce kendilerini tanımlamak yerine 'öteki'nin ne olduğuna yoğunlaşmışlardır. Çokkültürlülük ve kültürler arası diyalog başlığı altında yapılan faaliyetlere rağmen *etnosentrik* bakış açısının etkisi, hem AB üyelerinde, hem de diğerlerinde artmıştır. Popülist söylemleri marjinallerin dışında merkezdeki siyasal partiler de kamuoyu desteği almak için giderek artan ölçüde kullanmış ve kimi zaman da yabancı düşmanlığı ve islamofobik açıklamalar yapılabilmiştir. Tüm bunların ortaya koyduğu Avrupa'da yabancı düşmanlığının çok boyutlu ve karmaşık bir ilişkiler ağının yansıması olduğudur.

Avrupa ülkelerinde 11 Eylül 2001'den sonra güçlenen yabancı düşmanlığı, spesifik olarak Müslümanlara yönelmiş ve kişinin Müslümanlığına karine teşkil eden kıyafet giyenler, sakalı olanlar ve başörtü giyen bayanlar saldırı ve ayrımcılıkla karşı karşıya kalmışlardır. Bireysel ve örgütlü seviyede dini mekanlara özellikle camilere yapılan saldırılarda artış görülmüştür. Yabancı düşmanlığı Müslümanlarla sınırlı kalmamış zenciler ve diğer Asyalılar da bu genel eğilimden negatif yönde etkilenmişlerdir. Yabancı düşmanlığının artmasının ikinci sebebi, Avrupa ülkelerinde Müslümanların ve diğer göçmen halkların görünürlüklerinin belirgin biçimde artmasıdır. Nüfus artış hızının yerel Avrupalılara göre göçmenlerde yüksek olmasından kaynaklanan bu durum, hem marjinal siyasal akımların hem de bazı ülkelerdeki siyasal partilerin propagandasına zemin teşkil etmiştir.

Avrupa ülkelerinde ve ABD'de İslam karşıtlığının güçlenmesine neden olan saldırının kendiliğinden mi yoksa bir mühendislik çalışması mı olduğu tartışmaya açıktır. Huntington'un yazdığı bir makalede ileri sürdüğü "medeniyetler çatışması" görüşü, söz konusu durumun kurgu olma ihtimalini güçlendirmektedir. İslamofobinin bir başka sebebi de Müslümanların ve yabancıların eskiye kıyasla Batı toplumlarında ekonomik güçlerinin artmasıdır. Bu durum bir yandan kültürel uyum ve entegrasyon tartışmalarını gündeme getirirken öte yandan kaygı yaratmakta, yabancıların

ekonomik güçlerinin artması nedeniyle aşırı eğilimliler negatif propaganda yapmaktadırlar.

Avrupa ülkelerinde ulusal düzeyde ve AB şemsiyesi altında ayrımcılıkla mücadele, ırkçılık ve yabancı düşmanlığının zararları, islamofobinin önlenmesi amacıyla bir seri faaliyet ve yasal düzenleme yapılmış olmasına rağmen, zaman içerisinde fobi eğilimlerinde azalma veya geriye gitme gözlemlenmemektedir. Bu durumun sebeplerinden birisi de Arap Baharı sonrasında büyük bölümü Müslüman olan mülteci akınlarının Avrupa'da yoğunluk kazanması ve Schengen dolaşım sisteminin işleyişini zora sokmasıdır. Avrupa ülkeleri, dışarıdan gelenlerle ulusal ve AB seviyesinde mücadele ederlerken, ülke sınırları içerisindeki yabancılara ve Müslümanlara yönelik bakış açıları eskiye kıyasla daha da negatif bir eğilime doğru gitmektedir. Netice olarak, Avrupa'nın geçmişinde güçlü biçimde var olan antisemitizm yani Yahudi karşıtlığı akımının yerini içinde bulunduğumuz dönemde İslam karşıtlığı almıştır. Müslümanlar giderek artan ölçüde tepki ile karşı karşıya kalmış, Avrupa'nın ötekisi olmuşlardır. Dini değerlere, kutsal mekanlara ve kişilere yönelen bireysel ve örgütsel saldırılar, Avrupa tarihinde hiç olmadık seviyede artmıştır.

Avrupa genelinde İslam karşıtlığının güçlenmesi ve İslam'ın ötekileşmesinin uzun vadede Avrupa genelinde milliyetçi, yabancı düşmanı ve ırkçı siyasal akımların güçlenmesine neden olacağı, bunun da Avrupa'da barış ve istikrara katkı sağlamayacağı bilinmektedir. AB tarafından hazırlanan raporlarda bir yandan ırkçı akımlarla mücadele edilmesi üzerinde durulurken, öte yandan önyargıların aşılması ve yabancıların topluma entegre edilmeleri tavsiye edilmektedir. Bu çerçevede gündeme gelen çokkültürlülük kavramı, Avrupa toplumun tam uyum sağlayamayan toplulukların dışlanmaması, hak ve özgürlüklerinin kullanımının engellenmemesi ve toplumsal faaliyetlere katılımı sağlama amacı taşımaktadır. AB tarafından hazırlanan raporlarda Müslümanların da Avrupa'nın bir parçası olduğu ve ayrımcılık yapılmaması gerektiği görüşü dile getirilmiş olmasına rağmen, pratikte hem ulusal

düzeyde, hem de AB genelinde yabancı düşmanı ve İslamofobik olarak kabul edilebilecek yaklaşım ve uygulamalar devam etmektedir.

Anayasanın reddedilmesi, 2004 ve 2007'de AB'ye katılan eski komünist ülkelerin intibakı, Euro bölgesi ve Schengen krizleri ile karşı karşıya kalan ve siyasal düşünce ve temsil olarak günden güne sağa kayan Avrupa'da muaccel yapılması gerekenlerin başında ayrımcılık ve İslamofobi ile mücadele konusunda kararlı adımların atılması gelmektedir. Bu yapılmadığı taktirde içerideki azınlıklar ve Müslümanlar dışlanma ile karşı karşıya kalacaklar ve bu durum da onların radikalizme yönelmesi tehlikesi doğuracaktır. Ayrıca aşırı milliyetçi bakış açısı ve ırkçı perspektifin AB'ye ve üye devletlere pozitif katkısı olmayacaktır.

KAYNAKÇA

Kitaplar

Aktay, Yasin (2015), Küreselleşme Çok Kültürlülük ve Sahicilik, İstanbul: Tezkire Yayınları.

Atikkan, Zeynep (2014) Avrupa Benim Batı Avrupa'da Aşırı Sağın Yükselişi, İstanbul: Metis Siyah Beyaz Yayınları.

Ayata, Ali ve Büşra Çeliköz (2016), "Küreselleşme Sürecinin Türkiye-Avrupa Birliği İlişkilerine Etkileri", 21. Yüzyılda Türkiye-Avrupa Birliği İlişkileri Algılar Sorunlar ve Politik Yaklaşımlar:Ed.Murat Ercan ve Ali Ayata, Ankara: Nobel Yayınevi.

Bağlı, Mazhar ve Ertan Özensel (2013), Çokkültürlü Vatandaşlık, Konya: Çizgi Kitabevi Yayınları.

Betz, Hans-George ve Susi Meret (2009), "Revisiting Lepanto: The Political Mobilization Against Islam in Contemporary Western Europe", (Çev. Zeynep Atikkan), Patterns of Prejudice, 43:3.

Bloom, Jonathan ve Sheila Blair (2002), Islam A Thousand Years of Faith and Power, United States of America:Yale University Press New Heaven and London.

Cardini, Franco (2004), Avrupa ve İslam (Çev.Gürol Koca), İstanbul: Literatür Yayınları.

Dağ ,Ahmet Emin (2009), Uluslararası İlişkiler ve Diplomasi Sözlüğü, Gözden Geçirilmiş 3. Basım, İstanbul: Ağaç Yayınları.

Demir, Ömer ve Mustafa Acar(1993), Sosyal Bilimler Sözlüğü, 2. Baskı, İstanbul: Ağaç Yayıncılık.

Ercan, Murat (2010), Küreselleşmenin Terör Boyutu, Ankara: Nobel Yayınevi.

Balibar, Etiennne ve Immanuel Wallerstein (1993), Irk Ulus Sınıf Belirsiz Kimlikler, İstanbul: Metris Yayınları.

Friedman, George (2015), Avrupa Krizi Yaklaşan Avrupa Krizi ve Olası Savaşların Patlama Noktaları, (Çev. İrem Sağlamer), İstanbul: Pegasus Yayınları.

Gowan, Peter ve Perry Anderson (2005), Avrupa Sorunu (Çev.Ali Çakıroğlu), İstanbul: Aykırı Güncel Yayınları.

Göle, Nilüfer (2005), İç İçe Girişler: İslam ve Avrupa, İstanbul: Metis Yayınları.

Göze, Ayferi (2005) , Siyasi Düşünceler ve Yönetimler, 10. Baskı, İstanbul: Beta Yayınları.

Hartmann, Anja V. ve Beatrice Heuser (2006), Tarih Boyunca Avrupa'da Savaş ve Barış (Çev. Onur Atalay), İstanbul: Etkileşim Yayınları.

Hitler, Adolf (2005), Kavgam,(Çev. Eda Kaban ve Dağhan Kaban), İstanbul: Mein Kampf.

Karaosmanoğlu,Ali (2008), "Küresel Gelişmeler ve Uluslararası Sistemin Özellikleri", Türkiye'nin Vizyonu Temel Sorunlar ve Çözüm Önerileri: Ed. Dr. Atilla Sandıklı, İstanbul: Bilgesam Yay., No:1.

Kaya,Ayhan, Senem Aydın Düzgit, Yaprak Gülsoy ve Özge Onursal Beşgül (2011), Avrupa Birliği'ne Giriş Tarih, Kurumlar ve Politikalar, İstanbul:İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Kongar,Emre (2013), ABD'nin Siyasal İslam'la Dansı,10. Basım, İstanbul:Remzi Kitabevi.

Köse, Ali (2009), Avrupa ve İslam, İstanbul: İz Yayıncılık.

Langer, Walter C. (2005) , Hitler'in Psikopatolojisi (Çev. Kemal Bek ve Zeki Çakılalan) , İstanbul: Donkişot Yayınları.

Martin, N. Marger (1985), Race and Ethnic Relations: American and Global Perspectives, USA: Wadsworth Publishing Company..

Miles, Robert (2000), Irkçılık, (Çev.Sibel Yaman), İstanbul: Sarmal Yayınevi.

Morley, David ve Kevins Robins (1997), Kimlik Mekanları: Küresel Medya Elektronik Ortamlar ve Kültürel Sınırlar (Çev. Emrehan Zeybekoğlu), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Özbek, Sinan (2003), Irkçılık, İstanbul: Bulut Yayınları.

Semprun, Jorge ve Dominique De Villepin (2006), L'homme Europeén, Avrupa İnsanı: Çev. Aydın Cıngı, İstanbul: Agora Kitaplığı.

Sönmezoğlu, Faruk (2000), Uluslararası İlişkiler Sözlüğü: uluslararası politika uluslararası örgütler, uluslararası hukuk, uluslararası iktisat, Türk dış politikası, diplomasi tarihi, Ülke Arıboğan, Gülden Ayman ve Beril Dedeoğlu, Gözden Geçirilmiş ve Genişletilmiş 3. Baskı, İstanbul: Der Yayınları.

Şahinöz,Cemil (2013, Avrupa'da İslam Gurbette Müslümanlar ve Türkler, Konya: Çizgi Yayınları.

Şenel, Alaeddin (1984), Irk ve Irkçılık Düşüncesi, Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.

Uzun, Nihat (2012), Avrupa'da İslamofobi: İngiltere Örneği, İstanbul: Pınar Yayınları.

Vural, Hasan Saim (2005), Avrupa'da Radikal Aşırı Sağın Yükselişi, İstanbul: İletişim Yayınları.

Yılmaz, Fatma (2008), Avrupa'da Irkçılık ve Yabancı Düşmanlığı: AB Politikalarının Etkin(siz)liği, Ankara: USAK.

Zürcher Erik-Jan ve Heleen Van Der Linden (2011), Medeniyetler Çatışması Işığında İslam, Türkiye ve Avrupa Birliği :Çev. Senem Polat, 2. Basım, Ankara: Kadim Yayınları.

Makaleler, Bildiriler, Diğer Basılı Yayınlar

Doğan, Aydan (2009), "Hollanda'da İslam", ATAUM, Sayı:8.

Erdenir, Faik Hasip Burak,(2003) , Avrupa Kimliği: Pan-Milliyetçilikten Post Milliyetçiliğe, Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Geisser, Vincent (2010), "Islamophobia: a French Specificity in Europe?", Human Architecture: Journal of The Sociology of Self-Knowledge, VIII, 2, s.39-46.

Grosfoguel, Ramon and Eric Mielants (2006), "The Long-Durée Entanglement Between Islamophobia and Racism in the Modern / Colonial Capitalist / Patriarchal World-System An Introduction", Human Architecture: Journal of The Sociology of Self-Knowledge, V,1, s.1-12.

Hangül, Özlem (2009), "Avrupa'da Görmek İstemediğimiz Manzaralar: Artan Irkçı Eylemler", ATAUM, Yıl:1, Sayı:10.

Onat, Nazlı Seza (2009), "Almanya'da Yükselen Neonazi Tehdidi ve Parti Kapatma Girişimleri", ATAUM, Sayı:3.

Sandıklı, Atilla (2008), "Değişen Güvenlik Anlayışları ve Türkiye'nin Güvenlik Stratejisi, Türkiye'nin Vizyonu Temel Sorunlar ve Çözüm Önerileri": Ed. Dr. Atilla Sandıklı ,İstanbul: Bilgesam Yay. , No:1.

Şenel, Alaeddin (1982), Irk ve Irkçılık, İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi'nin Prof. Dr. Ümit Y. Doğanay'a Armağan C.I den Ayrı Basım, İstanbul.

Şenel, Alaeddin (1978), Irk ve Irkçılık Düşüncesi: Haz. Atilla Tokatlı,"",Cilt 3, 1028 "ırkçılık maddesi, İstanbul: Sosyalist Kültür Ansiklopedisi.

Tuncel, Eylül Başak (2009), “ABD İnsan Hakları Raporu’ndan AB’ye Eleştiri”, ATAUM, Sayı:5.

Elektronik Kaynaklar

Abdelkader, Engy, “A Comparative Analysis of European Islamophobia: France, UK, Germany, Netherlands, and Sweden” , Journal of Islamic and Near Eastern Law, 16(1), 2017, s. 40, **https://escholarship.org/uc/item/870099f4** , 05.08.2019.

Akdemir, Erhan, “Avrupa’da Irkçılık Yükselişte”, AB Merkezi Derneği, http://www.abmerkezi.org.tr/makale3.php, 22.05.2011.

Alkan, M. Nail, (2015) “Avrupa'da Yükselen Irkçılık: Pegida Örneği”, Akademik Bakış, Cilt 8 (Sayı 16), **www.dergipark.gov.tr/download/article-file/73887** , 04.05.2018.

Canatan, Kadir, “Hollanda Toplumunda Yabancı Karşıtı Tutumların Analizi”, Turkish Studies, International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, Volume 3/7, Fall 2008, s.220, www.s3.amazonaws.com . 18.07.2019.

Duman,Betül, “Çokkültürlülükten Ricat Mı?” , Sosyoloji Dergisi, 3. Dizi, 23. Sayı, 2011, s.215 , https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/4084 , 19.08.2019.

Habertürk, 24.05.2010.

http://www.abbulteni.org/tr/component/content/article/132-avrupa-irkclk-ve-yabanc-duemanl-zleme-merkezi-european-monitoring-centre-on-racism-and-xenophobia-eumc.html?directory=73, 23.05.2010.

http://bbc.2008/05/080514-islamophobia, İslam Fobisi Bütünleşmeye Engel, 06.01.2015.

http://fra.europa.eu/fraWebsite/material/pub/muslim/EUMC-highlights-TR.pdf, 23.05.2011.

http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/ecri/default_en.asp, 24.05.2011.

http://www.ihop.org.tr/index.php?option=com_content&task=view&id=100, 24.05.2011.

http://www.ihop.org.tr/index.php?option=com_content&task=view&id=100, Ulusal Düzeyde Irkçılık, Yabancı Düşmanlığı, Antisemitizm ve Hoşgörüsüzlükle Mücadele Konusunda Uzmanlık Organları, 25.05.2011.

http://www.pi-news.net/category/islam/ , 28.09.2017.

http://www.tdk.gov.tr/TR/Genel/SozBul.aspx?F6E10F8892433CFFAAF6AA849816B2EF4376734BED947CDE&Kelime=ırkçılık, Türk Dil Kurumu, 15.05.2011.

Yılmaz Fatma, Avrupa'da Irkçılık ve Mücadele Boşluğu, USAK AB Araştırmaları Merkezi, 28.10.2008, http://www.usak.org.tr/makale.asp?id=728i, 21.05.2010.

EKLER

EK – I

IRKÇILIK VE HOŞGÖRÜSÜZLÜĞE KARŞI AVRUPA KOMİSYONU (ECRI)' NİN 1 NO'LU GENEL POLİTİKA TAVSİYE KARARI [109]

Irkçılık, yabancı düşmanlığı, antisemitizm ve hoşgörüsüzlükle mücadele eden ECRI[110], 4 Ekim 1996 tarihinde Strazburg'da ırkçılık ve yabancı düşmanlığı ile ilgili birtakım kararlar almıştır. Bundan önce Avrupa Konseyi'ne üye devletlerden Devlet ve Hükümet Başkanları'nın 8-9 Ekim 1993 tarihinde Viyana'da yaptıkları Zirve Toplantısı'nda ırkçılık, yabancı düşmanlığı, antisemitizm ve hoşgörüsüzlükle mücadeleye ilişkin hareket plan ve programı benimsendiği gibi Irkçılık ve Hoşgörüsüzlüğe karşı Avrupa Komisyonu'nun kurulması öngörülmüştür. Bu tarihten sonra Avrupa Konseyi Parlamenter Meclisi'nin 28 Haziran 1995 tarih ve 1275 sayılı Tavsiye Kararı'na göre ırkçılık, yabancı düşmanlığı, antisemitizm ve hoşgörüsüzlükle mücadeleye ilişkin birtakım öneriler sunulmuştur. Ayrıca devletlerin ve Avrupa uluslarının ırkçılık, yabancı düşmanlığı, antisemitizm ve hoşgörüsüzlüğe karşı etkin bir şekilde mücadele etmelerine yönelik olarak birbirlerini tamamlayıcı ve sağlamlaştırıcı nitelikte tedbirler alınması uygun görülmüş ve bu sürecin bütünlük ve süreklilik göstermesi gerektiği vurgulanmıştır. Özellikle anayasal süreçte; ırkçılık, yabancı düşmanlığı, antisemitizm ve hoşgörüsüzlükle mücadelede hukuksal tedbirlerin tek bir faktör olarak yeterli olmadığına kanaat getirilmiştir.

Bu bağlamda, ırkçılık ve yabancı düşmanlığı ile mücadele konusunda özellikle hukuki mevzuat ve yasaların uygulanması önemli ölçüde etkili olabilmektedir. Bu alanda yer alan hususlara bakıldığında, öncelikle devletin eşitlikçi bir politika

[109] Irkçılık, Yabancı Düşmanlığı, Antisemitizmle, Hoşgörüsüzlükle Mücadele, http://www.ihop.org.tr/index.php?option=com_content&task=view&id=100, 24.05.2011.

[110] Daha fazla bilgi için bkz. http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/ecri/default_en.asp, 24.05.2011.

izleyerek ırkçılık, yabancı düşmanlığı, antisemitizm ve hoşgörüsüzlükle mücadeleye ilişkin ilkelere bağlı kalması gerekmektedir. Bunu da yapabilmek için devletlerin iç hukukunda yer alan bir hukuki mevzuat kapsamında söz konusu ilkelerin yer alması sağlanmalıdır.

Bir diğer husus ırkçılık, yabancı düşmanlığı, antisemitizm ve hoşgörüsüzlükle ilgili konularda idari hukuk, ceza hukuku ve medeni hukuka ilişkin iç hukuk kurallarının doğrudan ve açık bir şekilde karşı çıkılmasının temin edilmesi gerekmektedir. Bu bağlamda söz konusu hukuk kurallarının da birtakım kuralları içermesi gerekmektedir. Bunlar arasında, toplumsal konularda ayrımcılığın hukuka aykırı olması; ırkçı ve yabancı düşmanı eylemlerin şiddetle cezalandırılması; ırkçı veya yabancı düşmanı olarak nitelendirilen suçların karşı resen kovuşturulabilmesi; ırksal, milli, etniksel ve dinsel topluluklara ait olan kişilere karşı sözlü, yazılı, görsel ve işitsel araçlarla kin, ayrımcılık ve şiddete yönelik olarak birtakım ifadelerin kullanılması; kamuoyunun ırkçılık, yabancı düşmanlığı, antisemitizm ve hoşgörüsüzlükle mücadeleye ilişkin olarak düzenlenen hukuki mevzuat hakkında bilinçlendirilmesi; ırkçılık veya yabancı düşmanlığına ilişkin suçların kovuşturulmasına öncelik verilerek kovuşturmanın tutarlı ve dinamik bir şekilde yapılmasının sağlanması; ceza hukuku, idari hukuk ve medeni hukuk çerçevesinde ayrımcılıktan zarar gören kişilerin kullanacağı, maddi ya da herhangi bir tazminat ödenmesini teminat altına alan hukuki yolların bulunmasının sağlanması ve mağdur kişilerin bu süreçte yeterli adli yardımdan yararlanılmasının sağlanması; hukuki yolların mevcut olduğunun ve bu yollara başvurabilme imkanları hakkında bilginin sağlanması gibi kurallar yer almaktadır.

Bunun dışında kültürel, eğitim, sağlık ve kamu gibi alanlarda da ırkçılık, yabancı düşmanlığı, antisemitizm ve hoşgörüsüzlükle mücadeleye ilişkin birtakım politikalar benimsenmesi öngörülmüştür.

Bu kapsamda kültürel çeşitliliğin topluma kattığı zenginlik konusundaki bilincin artırılması; yerel ve bölgesel düzeylerde ırkçılık, yabancı düşmanlığı, antisemitizm ve hoşgörüsüzlüğün ortaya çıkış nedenleri, özellikleri ile ilgili araştırma

ve incelemelerin yapılması; eğitim-öğretim kapsamındaki okullardaki derslerin -özellikle tarih dersinin- kültürel çeşitliliğin takdir edilmesini geliştirecek şekilde düzenlenmesinin sağlanması; kişilerin işe alınma ve terfi süreçlerinde ayrımcılık karşıtı politikaların izlenilmesinin sağlanması ve izlenilen politikanın standart ve fırsat eşitliğine dayalı olması; kültürel duyarlılığın artmasına, bilinçlenmeye ayrımcılığın hukuki boyutları konusundaki bilginin artmasına yönelik eğitim kurslarının açılması ve desteklenmesi; kamu görevlilerinin kamuoyuna yaptıkları açıklamalarda hoşgörünün geliştirilmesine yönelik olarak davranmalarının sağlanması; polislerin toplumdaki tüm kişilere eşit davranarak her türlü ırkçılık, yabancı düşmanlığı, antisemitik dışı davranışlarından kaçınmasının sağlanması; kamu hizmetlerinin tüm kademelerinde azınlık topluluklara mensup insanların istihdam edilmesinin teşvik edilmesi; kamu hizmetleri ile eğitim, sağlık ve sosyal hizmetler gibi kamusal hizmetlerde toplum üyeleri arasında ayrım gözetilmeksizin herkese açık şekilde ve eşit olarak davranılmasının sağlanması; konutlaştırma alanında devlet ve özel sektör konutları ile ilgili ayrımcıları uygulamaların, engellerin ve dışlayıcı mekanizmaların araştırılması; konutlardan istifade etme hakkı olan herkesin etnik ve ırki kökenine bakılmaksızın eşit olarak yararlanmalarının sağlanması; ırkçılık, yabancı düşmanlığı, antisemitizm ve hoşgörüsüzlükle mücadeleye ilişkin daha verimli ve etkin politikaların geliştirilmesine yönelik olarak Avrupa yasaları, yönetmelikler ve tavsiye kararlarına uyulması kaydıyla ırkçılık, yabancı düşmanlığı, antisemitizm ve hoşgörüsüzlükle karşılaşan ve bu durumlardan mağdur olabilecek toplumlarının durumlarının ve karşılaştıkları olayların değerlendirilmesini sağlamaya yönelik verilerin toplanmasının sağlanması gibi politikaların izlenilmesi öngörülmektedir.

Irkçılık, yabancı düşmanlığı, antisemitizm ve hoşgörüsüzlükle mücadeleye ilişkin ilgili uluslararası belgeler ise şöyle sıralanmaktadır:

-İnsan Haklarını ve Temel Özgürleri Korumaya Dair Avrupa Sözleşmesi (Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi) (1950) ve bu Sözleşme’ye ek protokoller

-Mültecilerin Statüsüne İlişkin Birleşmiş Milletler Sözleşmesi (1951)

-Uluslararası Çalışma Örgütü'nün Çalışma ve Meslek Bakımından Ayrımcılığa İlişkin Sözleşmesi (1958)

-Avrupa Sosyal Güvenlik Şartı (1961) ve bu Şart'a ek protokoller

-Eğitimde Ayrımcılığa karşı UNESCO Sözleşmesi (1960)

-Her Türlü Irk Ayrımcılığının Kaldırılması hakkında Uluslararası Sözleşme (1965)

-Ekonomik Sosyal ve Kültürel Hakları Sözleşmesi (1966)

-Medeni ve Siyasal Haklar Uluslararası Sözleşmesi (1966) ve bu Sözleşmeye ilişkin birinci Ek Protokol

-Bölge veya Azınlık Dilleri hakkında Avrupa Şartı (1992)

-Milli Azınlıkların Korunması için Çerçeve Sözleşme (1995).

EK – II

IRKÇILIK VER HOŞGÖRÜSÜZLÜĞE KARŞI AVRUPA KOMİSYONU (ECRI)' NİN 2 NO'LU GENEL POLİTİKA TAVSİYE KARARI[111]

Irkçılık ve Hoşgörüsüzlüğe Karşı Avrupa Komisyonu'nun aldığı 2 No.lu Genel Politika Tavsiye Kararı, ulusal düzeyde ırkçılık, yabancı düşmanlığı, antisemitizm ve hoşgörüsüzlükle mücadele konusunda uzmanlık organlarını öngörmektedir. Irkçılık ve Hoşgörüsüzlüğe Karşı Avrupa Komisyonu'nun aldığı 1 No.lu Genel Politika Tavsiye Kararı ile benzer şekilde ve buna ilave olarak *Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun İnsan Haklarının Geliştirilmesi ve Korunmasına ilişkin Milli Kuruluşlar hakkındaki 20 Aralık 1993 tarih ve 48/134 sayılı kararı, 7-9 Ekim 1991 tarihlerinde Paris'te yapılan İnsan Haklarının Geliştirilmesi ve Korunması'na ilişkin Milli Kuruluşlar Birinci Uluslararası Toplantısı'nda belirlenen Paris İlkeleri, 7-9 Kasım 1994 tarihlerinde Strazburg'da ve 20-22 Ocak 1997 tarihlerinde Kopenhag'da yapılan İnsan Haklarının Geliştirilmesi ve Korunması'na ilişkin Milli Kuruluşlar Birinci ve İkinci Avrupa Toplantıları'nda alınan kararlar, Bakanlar Komitesi'nin Ombudsman Müessesesi ile ilgili R (85) 13 sayılı tavsiye kararı* göz önünde bulundurularak uygun politika izlenmiştir.

Bununla birlikte düzeyde ırkçılık, yabancı düşmanlığı, antisemitizm ve hoşgörüsüzlükle mücadele ile temel insan haklarının geliştirilmesi ve korunması konusunun bir bütün olduğu ve ECRI'ın Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ndeki ayrımcılık yasağına ilişkin hükmün takviye edilmesine yönelik olarak yapılan öneri vurgulanmıştır. Özellikle herkesin ırk, renk, dil, din ya da etnik köken farklılığına dayalı ayrımcılığa karşı korunması gerektiğinin altı çizilmiştir. Irkçılık, yabancı düşmanlığı, antisemitizm ve hoşgörüsüzlükle mücadeleye yönelik hukuk mevzuatının ve politikaların eksiksiz olarak uygulanması ve bu konuda alınan tedbirlere öncelik ve önem verilmesi gerektiği ve bu bağlamda etkin ve etkili bir

[111] Ulusal Düzeyde Irkçılık, Yabancı Düşmanlığı, Antisemitizm ve Hoşgörüsüzlükle Mücadele Konusunda Uzmanlık Organları, http://www.ihop.org.tr/index.php?option=com_content&task=view&id=100, 25.05.2011.

stratejinin izlenmesi, kamuoyunun bilinçlendirilmesi, azınlıklara mensup kişilerin haklarının korunması ve teşvik edilmesi de vurgulanmıştır.

Üzerinde durulması gereken önemli bir husus da; ulusal düzeyde ırkçılık, yabancı düşmanlığı, antisemitizm ve hoşgörüsüzlükle mücadele konusunda uzmanlık organlarının etkinliğinin arttırılmasının sağlanması; bazı üye devletlerde kurulmuş halihazırdaki faaliyet gösteren söz konusu organların sürekliliğinin sağlanması; söz konusu uzmanlık organlarının insan hakları alanında geniş kapsamlı hedefler belirlemesi ve hükümetlerin uzmanlık organlarına bilgi temin etmeleri, ulaşabilmeleri ve görev alanları ile ilgili konularda bu organların bilgisine başvurabilmelerinin sağlanması gerekmektedir.

Tüm bu hususlar kapsamında Irkçılık ve Hoşgörüsüzlüğe Karşı Avrupa Komisyonu'nu üye devletlerin hükümetlerine bazı tavsiyelerde bulunmaktadır. Bunlar; ulusal düzeyde ırkçılık, yabancı düşmanlığı, antisemitizm ve hoşgörüsüzlükle mücadele konusunda uzmanlık organlarının bulunmadığı üye devletlerde bu tür organların oluşturulmasına imkan verilmesi ve tavsiye kararında belirtilen ana ilkelerin esas alınarak bu ilkelerden yararlanmaları olarak belirtilmiştir.

2 No.lu ECRI Genel Politika Tavsiye Kararı'na ek olarak belirtilen belgede ulusal düzeyde ırkçılık, yabancı düşmanlığı, antisemitizm ve hoşgörüsüzlükle mücadele konusunda uzmanlık organlarına ilişkin ana ilkeler yer almaktadır.

Uzmanlık organlarının kuruluşuna ilişkin yasal düzenlemelerin yer aldığı kısımda görev ve yetkiye ilişkin esaslar bulunmaktadır. Buna göre uzmanlık organlarının görev ve yetkilerine ilişkin esaslar anayasal bir metinde ya da yasa metninde açıkça yer almaktadır. Bu organların oluşum süreci, görev alanları, yasal yetkileri, sorumlulukları ve mali kaynaklarının belirlenmesi gerektiği yer almaktadır.

Uzmanlık organlarına ilişkin örgütlenme şekillerinin yer aldığı kısımda da uzmanlık organlarının, kuruldukları ülkelerde hukuki ve idari gelenekler

doğrultusunda değişik şekiller alabileceği -örneğin etnik ayrımcılığa karşı ombudsman kuruluşları, ırksal eşitlik için milli komisyonlar- yer almaktadır.

Uzmanlık organlarının görev ve sorumluluklarının yer aldığı kısımda ise uzmanlık organları kuruldukları ülkedeki mevcut şartlar, hukuk ve uygulamaya bağlı olarak belirlenmektedir. Buna göre belirlenen görev ve yetkiler şöyle sıralanmaktadır;

-Ayrımcılığın önlenmesine yönelik çalışmak, fırsat eşitliğini sağlamak ve toplum içerisindeki farklı toplulukların bir arada iyi ilişkiler kurmalarını sağlamak,

-Irkçılık, yabancı düşmanlığı, antisemitizm ve hoşgörüsüzlükle mücadele sürecinde hukuki mevzuat ve idari işlemlerin içerik ve sonuçlarını takip etmek,

-Yasama ve yürütmeden sorumlu yetkililere ilgi alanlarda mevzuat ve uygulamanın iyileştirilmesine yönelik görüş bildirmek,

-İlgili ülkenin hukuku çerçevesinde gerektiğinde mahkemelere ve diğer adli mercilere başvurmak,

-Irkçılık, yabancı düşmanlığı, antisemitizm ve hoşgörüsüzlük yüzünden mağdur olanların yasal haklarının güven altına alınmasına yönelik yardım sağlamak,

-Devlet organları ve kuruluşlar da dahil olmak üzere konu ile ilgili organ ve kuruluşlara bilgi sağlamak ve görüş bildirmek,

-Belli alanlardaki ayrımcılık karşıtı uygulamalarla ilgili bulunan yasa gücüne haiz veya uygulanması ihtiyari olan kurallar hakkında görüş açıklamak, bu konuda belli hedef topluluklarının eğitilmesini sağlamak ve eğitim sürecine destek vermek,

-Kamuoyunun ayrımcılıkla ilgili konularda bilinçlenmesini teşvik etmek ve gerekli bilgi ve belgeleri yayımlamak,

-Uzmanlık organı ile benzer amaçları taşıyan kurumları desteklemek ve teşvik etmek.

Uzmanlık organlarının idare ve işleyiş tarzının belirlendiği kısımda da komisyon ve benzeri şekilde kurulan uzmanlık organlarının toplumun bütününü ve çeşitliliğini yansıtacak nitelikte olması vurgulanmaktadır. Ayrıca uzmanlık

organlarının görev ve yetkilerini etkili bir şekilde yerine getirebilmeleri için yeterli ödenek sağlanmalıdır. Uzmanlık organlarının parlamentoda tartışılmak üzere işlemleri ve uygulamaları hakkında bağımsız, açık ve ölçülebilir hedeflere uygun raporların düzenlenmesi gerekmektedir. Devlet müdahalesi olmaksızın uzmanlık organları kendi personelini atamakta ve mali kaynaklarını yönetmektedir. Uzmanlık organlarının görev ve yetkilerine ilişkin olarak üyelerin atanması hükümleri, yöntemi ve süreci açıkça belirlenmelidir. İnsan haklarına dayalı olarak faaliyetlerini sürdüren uzmanlık organları tarafından hakları korunması gereken kişiler bu organlar önüne kolayca gidebilme imkanına sahip olmaktadırlar. Ayrıca uzmanlık organları kendilerine ulaşılabilmesini sağlamak amacıyla gerektiğinde yerel bürolar açılması öngörülmektedir.

Uzmanlık organlarının çalışma tarzının belirlendiği kısımda da uzmanlık organlarının araştırma ve görüşlerinin en üst düzeyde tutabilmesine yönelik çalışması gerektiği, hem ülke makamlarını hem de haklarını koruması ve sağlamlaştırması gerektiği belirtilmektedir. Bu kapsamda uzmanlık organlarının kuruluşunda üye devletlerin söz konusu organların kendilerine uygun şekilde ulaşabilmesini, işlevlerini yerine getirebilmesini ve ilgili konularda eksiksiz olarak kendilerine danışmasını temin etmeleri gerekmektedir. Son olarak da uzmanlık organları, siyasi yönden açıkça bağımsız bir şekilde görev yapmalarını temin etmelidirler.

ÖZGEÇMİŞ

"11 Eylül Sonrasında Avrupa'da Yabancı Düşmanlığı ve İslamofobi" konulu yüksek lisans tezini hazırlayan Avrupa Birliği Siyaseti ve Uluslararası İlişkiler Bölümü Yüksek Lisans öğrencisi Burçin ARAZ, 1 Haziran 1986 tarihinde Kocaeli'de doğmuştur. İlkokulu Abidin Pak İlköğretim Okulu'nda okuduktan sonra, orta öğrenimi Hızır Reis İlköğretim Okulu'nda ve lise öğrenimini de 24 Kasım Anadolu Lisesi'nde yapmıştır. 2005-2009 yılında Sakarya Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde okumuştur ve Ocak 2009'da mezun olmuştur. Eylül 2009'da Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Avrupa Birliği Siyaseti ve Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde Yüksek Lisans yapmaya hak kazanan Burçin Araz, 2019 yılında mezun olmuştur. Evli ve 1 çocuk annesidir.